

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Таврійський державний
агротехнологічний університет

Проблеми та перспективи сталого розвитку АПК

Матеріали
міжнародної науково-практичної конференції
за результатами досліджень 2014 року

м. Мелітополь, 7-14 квітня 2015 року

Том 3

Економічні науки

Мелітополь – 2015

УДК 33+657+658

Проблеми та перспективи сталого розвитку АПК: матер. міжнар. наук.-практ. конф., м.Мелітополь, 7-14 квітня 2015 року. – Мелітополь: ТДАТУ, 2015. – Т.3. Економічні науки. – 151 с.

Друкується за рішенням Вченої Ради ТДАТУ
Протокол № 9 від 26.05.2015 р.

У збірнику наукових праць опубліковано матеріали, оприлюднені на міжнародній науково-практичній конференції, яка відбулася 07-14 квітня 2015 р. Представлено результати досліджень, проведених у 2014 р., у галузях економіки, організації, фінансів, кредит, обліку, аудиту та маркетингу в агропромисловому виробництві.

Видання призначене для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів та фахівців, які спеціалізуються у відповідних або суміжних галузях науки та напрямках виробництва.

Редакційна колегія:

Кюрчев В.М. - д.т.н., проф., ректор ТДАТУ (головний редактор);
Надикто В.Т. - чл.-кор. НААН України, д.т.н., проф. (заступник головного редактора);
Боравські П. – д-р. хаб., ад'юнкт (Польща);
Прус Ю.О. - к.е.н., доц. (відповідальний секретар);
Карман С.В. - к.е.н., доц.;
Легеза Д.Г. - д.е.н., доц.;
Нестеренко С.А. - д.е.н., проф.;
Синяєва Л.В. - д.е.н., проф.;
Терновський В.О. - к.е.н., доц.;
Яворська Т.І. - д.е.н., проф.;
Яцух О.О. - к.е.н., доц.

Відповідальний за випуск - к.е.н., доц. Прус Ю.О.

Адреса редакції: ТДАТУ

просп. Б. Хмельницького 18,
м. Мелітополь Запорізька обл.
72312 Україна

ISBN 978-966-2672-26-8

ISBN 978-966-2672-27-5

© **Таврійський державний
агротехнологічний університет, 2015**

УДК 336.02:338.432

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: ЗМІНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Яцух О.О., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Changing tax policy in agricultural sector and their impact on the size of the tax burden of the agricultural enterprises have been considered.

Key words: Single tax, tax policy, tax burden, value added tax, special tax, fixed agricultural tax.

Постановка проблеми. Податкова політика в аграрному секторі економіки України є одним із основних елементів механізму державного регулювання щодо його розвитку. Саме тому, загальна концепція реформування податкової системи в галузі має базуватися на певних пріоритетах: в основу побудови має бути покладена чітко визначена соціально-економічна доктрина розвитку галузі; тягар оподаткування має розділитися відповідно до платоспроможності платників податків, а втрати в результаті сплати податків мають співвідноситися для платників з тими вигодами і суспільними благами, які вони отримують за рахунок фінансових і податкових надходжень.

На сьогодні в Україні в системі оподаткування аграрного сектору діють спеціальні режими оподаткування: зокрема фіксований сільськогосподарський податок (єдиний податок) та спеціальні режими з ПДВ. Проте діюча система оподаткування несе в собі цілий ряд фінансових протиріч для суспільства, оскільки за такої системи місцеві бюджети недоотримують значну частку фінансових ресурсів. Так, ФСП, який фактично є податком за використання земельних ресурсів в структурі загальних доходів місцевих бюджетів займає менше 0,28% (табл. 1).

За нашими підрахунками з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України» очікується збільшення сум єдиного податку (ФСП) з гектара сільгоспугідь для підприємств у майже у 21 раз:

а) згідно Постанови Кабінету Міністрів України №1185 від 31 жовтня 2011 року «Про внесення змін до Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів» до показників нормативної грошової оцінки ріллі, проведеної станом на 1 липня 1995 р. (з урахуванням індексації), застосовується коефіцієнт 1,756.

б) кумулятивний коефіцієнт індексації нормативно грошової оцінки станом на 01 січня 2015 року становить 3,997 за період з 1996-2014 роки, згідно листа Державного агентства земельних ресурсів України від 14.01.2015 р. №б-28-0.22-215/2-15.

Таблиця 1

**Динаміка збору податкових платежів до місцевих бюджетів
Запорізької області за 2010-2014 рр., тис. грн.**

Податки і збори	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Всього по області	2 847 960,9	3 405 150,7	2 899 319,6	3 131 403,8	3 268 349,4
<i>Загальний фонд</i>					
Податок з доходів фізичних осіб	2 088 229,7	2 456 693,8	1 998 027,7	2 097 195,2	2 204 859,9
Податок на прибуток підприємств	31 443,3	38 526,1	10 625,5	9 983,5	12 230,6
Збір за спеціальне використання води	189,7	87 701,9	81 550,0	85 258,5	77 776,4
Плата за користування надрами	8 523,7	41 600,8	55 084,8	72 972,3	73 003,3
Плата за землю	437 566,7	528 690,7	449 300,0	486 405,7	498 120,9
у тому числі з юридичних осіб	387 429,6	469 523,6	376 564,6	409 360,3	417 259,1
у тому числі фізичних осіб	50 137,1	59 167,1	72 735,3	77 045,5	80 861,8
Плата за ліцензії на певні види господарської діяльності	26 667,8	31 874,1	29 960,2	28 731,1	29 597,8
Місцеві податки і збори	31 687,7	2 758,7	1 833,9	1 749,5	1 460,3
Фіксований сільськогосподарський податок	8 114,5	7 720,4	7 793,8	7 469,9	7 390,2
Інші надходження загального фонду	7 876,3	12 723,9	7 656,1	6 059,6	5 962,4
Разом Загальний фонд	2 722 716,6	3 226 092,7	2 662 210,0	2 818 499,6	2 937 511,8
<i>Спеціальний фонд</i>					
Збір за першу реєстрацію транспортного засобу	63 471,2	14 095,7	8 438,1	7 299,9	3 389,4
Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва	-	72 467,4	170 616,6	231 127,3	268 682,6
у тому числі, з юридичних осіб	-	30 048,4	43 081,8	57 657,7	69 193,5
у тому числі, з фізичних осіб	-	42 419,0	127 534,8	173 469,6	199 489,1
Екологічний податок	60 845,3	90 906,4	56 333,6	71 901,4	55 513,2
Разом Спеціальний фонд	125 244,2	179 058,0	237 109,6	312 904,2	330 837,6
% ФСП в структурі доходів місцевих бюджетів	0,28	0,23	0,27	0,24	0,23

в) ухваленим законом передбачається трикратне збільшення ставок податку, зокрема:

- для ріллі – з 0,15 до 0,45 % (табл. 2).

Основним принципом реформування системи оподаткування аграрної галузі економіки має залишатися:

1. Необхідність врахування принципу ротаційності сільськогосподарських товаровиробників, який існує в європейських країнах, та яка з оглядом на проблеми з бюджетним дотуванням має бути трансформована в систему пільг, які забезпечують дотування сільгоспвиробництва в автоматичному режимі;

2. Єдиний податок мають право застосовувати лише аграрні підприємства середнього розміру та фермерські господарства, які відповідають наступним критеріям:

- зареєстровані за місцем здійснення сільськогосподарської діяльності;
- господарюють самостійно, тобто не є складовою холдингової компанії;
- управлінська та виробнича інфраструктура розміщується за місцем здійснення сільськогосподарської діяльності;

- навантаження сільськогосподарських угідь на 1 робоче місце згідно встановленого нормативу (наприклад, не більше 50 га);
- мають в обробітку не менше 5 тис. га сільськогосподарських угідь.

Таблиця 2

**Аналіз прогнозних показників основних платежів до бюджету
та орендної плати ПП «Аскон» за 2014-2015 рр.**

Вид платежу	2014 рік	2015* рік	Відхилення	
			+, -	%
ФСП	22 940	482 564,86	+459 624,8	в 21 р.
Податок на землю	4 639	5 794,00	+ 1 155	24,9
ПДВ:	3 377 598	3 455 250	+77 652	2,3
- загальна декларація	48 368	105 250	+ 56 882	217,6
- скорочена декларація	3 329 230	3 350 000	+20 770	0,6
ПДФО:				
- утримання із зарплати	125 976	145 000	+ 19 024	15,1
- утримання із арен. плати за землю	224 754,21	280 237,46	+ 55 483,25	24,7
- утримано із майнових	873,12	873,12	0,00	0,0
Екологічний податок*	55	100	45	81,8
Податок на нерухомість	1 484,93	7066,83	5 581,90	375,9
Збір за спец. використання природних ресурсів	142,40	150	7,60	5,3
ЄСВ:				
- нараховано	576 311	669 420	+93 109	13,9
- утримано із ЗП	56 957	64 800	+7 843	13,8
Всього сплачено податків та зборів	1 062 500,66	1 761 256,27	+698 755,61	65,8
Всього орендної плати	1 504 174,56	1874 069,72	+ 369	24,6

* - Збір за забруднення навколишнього середовища існував до 2010 року включно. Згодом із прийняттям нового законодавства, він модифікувався в екологічний податок

Література.

1. Податковий кодекс України. – К.: ДП «ІВЦ ДПА України», 2010.–336с.
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 7-8, № 9, ст.55).
3. Лист Державного агентства земельних ресурсів України «Про індексацію нормативної грошової оцінки земель» від 14.01.2015 р. № 6-28-0.22-215/2-15.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2011 р. №1185 «Про внесення змін до Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів».

УДК [631.14:637.12].003.13(477.64)

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Яворська Т. І., д.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The general trend of milk production in Zaporizhia region is considered. The necessity of finding effective distribution channels, improve the manufacturing process and reducing farm costs of changes in government regulation of milk production.

Key words: milk, dairy cattle, production efficiency, production costs, sales price, total cost.

Постановка проблеми. Розвиток молочного скотарства є ознакою прогресу сільськогосподарського виробництва в цілому. Важливою є його роль у формуванні міцної сировинної бази для підприємств молочної промисловості. В умовах відкритої економіки аграрний бізнес, в тому числі виробництво і реалізація молока, стане прибутковим, коли ціна буде конкурентною на внутрішньому і зовнішньому ринках. Сучасні тенденції розвитку аграрної економіки проявляються також у зростанні витрат виробництва через стрімке підвищення цін на матеріально-технічні та інші ресурси.

Виклад основного матеріалу. У Запорізькій області за 2000-2013 рр. поголів'я корів в усіх категоріях господарств зменшилося від 166,4 до 61,1 тисяч голів (у 2,7 рази). Ці зміни відбулися переважно за рахунок сільськогосподарських підприємств. В суспільному секторі у 2013 р. порівняно з 2000 р. поголів'я корів зменшилося у 10 разів, порівняно із 2009 роком – на 23,7 %. Обсяги виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах за досліджуваний період скоротилися у 3,6 рази.

Проблема реалізації сільськогосподарської продукції та формування цін на неї, на сучасному етапі розвитку ринкової економіки України, набуває виняткового значення. Сільськогосподарські товаровиробники Запорізької області не відчують особливих труднощів у збуті молочної продукції. Представники великих молокопереробних підприємств (молокозавод «Олком», Приазовський сирзавод та ін..) постійно здійснюють збір молока як у приватних виробників (господарствах населення), так і в сільськогосподарських підприємствах. Проте у більшості випадків ціна, яку пропонують переробні підприємства часто не забезпечує навіть простого відтворення.

Відповідно, сільськогосподарські підприємства області скорочують виробництво молока, мотивуючи цей процес в першу чергу низькими закупівельними цінами на продукцію. Дослідження показали, що зростання ціни реалізації молока у сільськогосподарських підприємствах Запорізької області суттєво впливає на підвищення прибутковості його виробництва. При цьому не знайдено чіткої залежності між надоем молока на одну корову та ціною реалізації.

Наведені результати у першу чергу пов'язані зі швидшим зростанням виробничих витрат порівняно із цінами реалізації та повільним підвищенням продуктивності молочного скотарства. За прогностичними розрахунками надій молока на одну корову у сільськогосподарських підприємствах Запорізької області підвищиться із 3779 кг до 4500 кг, або на 19,1 %.

За останні роки у Запорізькій області почали спостерігатися деякі позитивні тенденції у розвитку молочного скотарства. Протягом 2014 року валове виробництво молока становило 267,8 тис. тонн, що на 1,1 % вище рівня 2013 року. Пояснюється це в основному підвищенням продуктивності корів. На розвиток галузі позитивно вплинула реалізація ряду заходів, зокрема бюджетної програми «Державна підтримка галузі тваринництва» та обласної Програми розвитку галузі молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах Запорізької області на 2014-2018 роки.

Отже, для підвищення ефективності молочного скотарства необхідне в першу чергу вдосконалення цінового механізму у напрямку реалізації сприятливої державної цінової політики. Також необхідно вжити заходи щодо зменшення матеріально-грошових витрат на виробництво молока. Для цього необхідно здійснювати заходи з поглиблення спеціалізації й концентрації виробництва молока у відповідності із економічними і природними умовами господарювання у конкретному сільськогосподарському підприємстві.

Для скорочення виробничих витрат, особливо на найбільшу за часткою у структурі витрат статтю «Корми», необхідно розширення площі сінокосів та пасовищ, чітке планування розподілу кормових угідь у залежності від сформованої у сільськогосподарських підприємствах структури стада тварин, Забезпечення поголів'я худоби власними кормами на основі наведеного підходу має стати необхідною умовою одержання сільськогосподарським підприємством державної підтримки.

У своїй господарській діяльності більшість управлінських рішень керівниками сільськогосподарських підприємств регіону приймається щодо виробництва сільськогосподарської продукції. Мало уваги звертається на ефективність організації виробничого процесу, шляхи скорочення внутрішньогосподарських витрат та інші напрями, врахування яких має суттєвий вплив на зниження собівартості продукції. Також для підвищення прибутку галузі, зокрема молочного скотарства, важливе значення має визначення оптимальної ціни та вміння управлінського персоналу орієнтуватися і враховувати основні тенденції на аграрному ринку.

У Запорізькій області, багато керівників сільськогосподарських підприємств не завжди можуть і вміють працювати в умовах ринкової економіки. Тому один із напрямів інвестиційної підтримки інноваційного процесу має передбачати, крім інших, вкладення коштів у підготовку кадрів – новаторів виробництва, спеціалістів-професіоналів, які спроможні запроваджувати високотехнологічні схеми вирощування сільськогосподарських культур і тварин.

Критичною точкою у виробництві молока у Запорізькій області є якість і безпечність продукції. Тому сільськогосподарським підприємствам регіону не-

обхідно звернути більше уваги на вдосконалення технології виробництва молока у відповідності із вимогами ЄС щодо стандартів якості та безпечності молочної сировини. Для цього також потрібні додаткові фінансові ресурси, які може забезпечити як саме підприємство, так і держава. Існує варіант фінансової підтримки виробників молока самими підприємствами харчової промисловості, які особливо у сучасний період в регіоні відчують нестачу як в кількості, а особливо у якості молочної сировини. Це спонукає їх обдумувати рішення щодо організації власної сировинної бази, або створення відповідних умов для виробників молочної сировини.

Висновки. У більшості підприємств Запорізької області виробництво молока залишається збитковим. Сільськогосподарські підприємства, крім пошуку вигідних каналів збуту, повинні звернути увагу на виявлення резервів скорочення витрат та підвищення професійної компетенції керівників і спеціалістів на рівні вимог ринкової економіки та перспективи впровадження вільної торгівлі з ЄС.

Література.

1. Безсмертна О. В. Вплив рівня концентрації та спеціалізації на ефективність виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах / О. В. Безсмертна // Економіка АПК - № 4 – 2012 – С. 23-27.
2. Збарський В. К. Перспективи відродження молочного скотарства на Черкащині / В. К. Збарський // Економіка АПК - № 10 – 2012 – С. 13-18.
3. Перспективи розвитку вітчизняного аграрного сектору у зв'язку з підписанням Україною економічної частини Угоди про асоціацію з Європейським союзом / [Пугачов М. І., Власов В. І., Духницький Б. В., Кривенко Н. В. та ін.] ; за ред. М. І. Пугачова. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2014. – 44 с.
4. Сільське господарство Запорізької області за 1995–2013 роки: Статистичний збірник / Державна служба статистики України, Головне управління статистики у Запорізькій області; за редакцією В.П. Головешка. – Запоріжжя, Головне управління статистики у Запорізькій області, 2014. – 217 с.
5. Тваринництво Запорізької області: Статистичний збірник / Державна служба статистики України, Головне управління статистики у Запорізькій області; за редакцією В.П. Головешка. – Запоріжжя, Головне управління статистики у Запорізькій області, 2014. – 110 с.

УДК 338.43

АСПЕКТИ МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ПРИБУТКОВОСТІ ТА ЗБИТКОВОСТІ

Прус Ю.О., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: It is proved that at the analysis of dynamics of profit (loss) their subtraction has the economic maintenance.

Key words: profit, loss, dynamics, deviations.

Постановка проблеми. Управління ефективністю виробництва в діяльності підприємств виступає об'єктивною вимогою та повинне базуватися на якісному економічному аналізі. Сучасний кризовий стан економіки України характеризується коливанням рівня економічної ефективності виробництва різних видів сільськогосподарської продукції – від прибутковості до збитковості. Це може призводити до ускладнень в інтерпретації показників, що характеризують динаміку прибутковості чи збитковості. Мова йдеться про відхилення звітного рівня ряду динаміки від його базисного рівня в умовах, коли один з рівнів характеризує прибуток, а інший – збиток.

Основні матеріали дослідження. Як свідчить аналіз, за 2009-2013 рр. ефективність виробництва тільки двох видів продукції з восьми була стабільною: по соняшнику – стабільні прибутки, а по м'ясу ВРХ – стабільні збитки (табл. 1).

Таблиця 1

Прибутковість виробництва сільськогосподарської продукції в Запорізькій області

Види продукції	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Прибуток (збиток), грн/га					
Пшениця	189,17	319,93	605,69	59,67	-131,98
Ячмінь	-49,59	-88,68	126,90	-206,76	-261,92
Соняшник	980,29	2112,83	1893,58	1656,44	1085,13
Овочі відкритого ґрунту	2029,09	2746,79	-1899,31	-2351,18	4221,28
Прибуток (збиток), грн/гол					
М'ясо ВРХ	-872,68	-948,72	-855,10	-1377,17	-1699,81
М'ясо свиней	435,03	12,17	133,73	-58,20	-85,22
Яйця	17,84	8,01	-4,92	23,09	31,40
Молоко	-499,36	842,67	519,95	-1578,02	-280,35

Основними факторами, які зумовлюють коливання прибутковості виробництва, виступають зміна урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби і птиці, собівартості одиниці продукції та цін реалізації. В

зв'язку із нестабільними макроекономічними умовами та загалом низькою продуктивністю угідь та худоби очікувано, що такі коливання в Україні та регіоні будуть продовжуватися і в майбутньому.

При аналізі динаміки прибутку по соняшнику чи збитку по м'ясу ВРХ проблем з інтерпретацією не виникає (див. табл. 1). За досліджуваний період спостерігається зростання: по першому виду продукції – прибутку на 104,84 грн/га (1085,13-980,29), а по другому – збитку на 827,13 грн/гол (-1699,81-(-872,08)).

Не враховуючи коливання всередині ряду динаміки, спостерігаємо зростання прибутку по овочам – на 2192,19 грн/га (4221,28-2029,09) та яйцям – на 13,56 грн/гол (31,40-17,84). Також відбувається зростання збитку по ячменю – на 212,33 грн/га (-261,92-(-49,59)) та зменшення збитку по молоку – на 219,01 грн/гол (-280,35-(-499,36)).

Відмінності в прибутку та збитку іноді позначають різними рядками в таблиці: по певному виду продукції по відповідним рокам в одному рядку показують величину прибутку, а в іншому – величину збитку (наприклад, як у формі №2). Відповідно, динаміка прибутків та збитків аналізується окремо, що не завжди зручно.

Більш часто в таблицях і, тим більше, на графіках, показують, при наявності, і прибутки, і збитки в одному рядку, позначаючи збитки знаком «мінус». При цьому в назві показника можуть фігурувати два поняття разом, наприклад «Прибуток (збиток), грн/га». На нашу думку, в така назва буде найбільш точною, що і має відобразитись в різноманітних аналітичних таблицях і графіках. Але, якщо вказується тільки слово «Прибуток», а біля величини збитку стоїть знак «мінус», то, на нашу думку, це не слід вважати помилкою, яка заважає отримувати достовірні результати економічного аналізу.

Звісно, за економічним змістом прибуток та збиток – різні поняття. Прибуток характеризує перевищення доходів над витратами і виступає джерелом розвитку підприємства. Збиток, при тому, що він також визначається як різниця між виручкою і собівартістю, характеризує втрати власного капіталу підприємства. Не важливо, які кошти використовуються для здійснення виробництва – власні чи позикові; борги (а саме вони виникають при збитковій діяльності за виключно позичені кошти) також зменшують власний капітал внаслідок необхідності їх сплати.

Тому, коли, наприклад, за 2009-2013 рр. аналізується динаміка прибутковості пшениці та м'яса свиней (див. табл. 1), то треба мати на увазі, що абсолютне відхилення збитку від прибутку (або навпаки) не може інтерпретуватися як зміна чи прибутку, чи збитку (в залежності від того, яка величина є базисною – прибуток чи збиток). У зв'язку з цим дослідники у графі «Відхилення» проставляють знак «х», тобто розрахунок не має сенсу [1]. Проте ми вважаємо, що таке абсолютне відхилення має економічний зміст. Розглянемо приклад (рис.1).

Отже, в 2009 р. виручка повернула витрати та сформувала прибуток в розмірі 189,17 грн/га. Якби в 2013 р. також було одержано прибуток, то в залеж-

ності від того, більшим чи меншим він би був порівняно із 189,17 грн/га, різниця між ними показувала б збільшення чи зменшення прибутку.

Виручка – 2220,78 грн/га	Прибуток – 189,17 грн/га	Збиток – 131,98 грн/га	Повна собівартість – 3086,30 грн/га
	Повна собівартість – 2031,61 грн/га		
2009 р.		2013 р.	

Рис. 1 Формування прибутку (збитку) на виробництві пшениці в Запорізькій області

Якби результат 2013 р. дорівнював нулю (виручка і собівартість однакові), різниця між нулем і прибутком 2009 р. показувала б зменшення прибутку на 189,17 грн/га. Іншими словами, мова йшла б про втрату прибутку в розмірі 189,17 грн/га. У даному ж випадку в 2013 р. виручка не повертає всі витрачені кошти і підприємства втрачають 131,98 грн/га. Отже, в 2013 р. порівняно з 2009 р. підприємства не отримали (втратили) 189,17 грн/га прибутку та не повернули (втратили) 131,89 грн/га вкладених коштів. Тобто, різниця між збитком в 131,98 грн/га та прибутком в 189,17 грн/га (-131,98-189,17) показує загальні втрати підприємств в 2013 р. порівняно з 2009 р., а саме – 321,15 грн/га.

У випадку коли в базисному році спостерігається збиток (наприклад, в 2011 р. збиток по овочам відкритого ґрунту становив 1899,31 грн/га), і якби в звітному році виручка і собівартість були однакові, то різниця між нулем і збитком показувала би зменшення збитку на 1899,31 грн/га.

Фактично ж на овочах відкритого ґрунту в 2013 р. підприємства одержали прибуток в розмірі 4221,28 грн/га. Тобто, у підприємств в 2013 р. не виникало втрат вкладених коштів в розмірі 1899,31 грн/га та було одержано перевищення над вкладеними коштами в розмірі 4221,28 грн/га. Отже, різниця між прибутком в 4221,28 грн/га та збитком в 1899,31 грн/га (4221,28 - (-1899,31)) показує загальне повернення коштів підприємств в 2013 р. порівняно з 2009 р., а саме – 6120,59 грн/га. Вказані цифри (-321,15 та 6210,59) у графі «Відхилення» мають позначатися примітками, які означатимуть, що це – не зростання/зменшення прибутку/збитку, а, відповідно, втрати чи повернення коштів.

Висновки. Обґрунтовано, що при аналізі динаміки прибутку та збитку їх різниця має визначений економічний зміст.

Література.

1. Забуранна Л.В. Економічна ефективність виробництва зерна та шляхи її підвищення в сільськогосподарських підприємствах / Л.В. Забуранна // Економіка АПК. – 2014. – № 3. – С. 55–61.

УДК 338.436.33/635

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МЕЛІОРАЦІЇ ПОСІВНИХ ПЛОЩ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

Воронянська О.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: *The condition of Ukrainian soil-reclamation husbandry is reviewed and necessity of its expansion and improvement with the aim of grain production growth, especially in Zaporizhzhya region*

Key words: *grain production, soil-reclamation, irrigated lands, expenses for irrigation services*

Постановка проблеми. Останніми роками в силу різних причин порівняно з 1990 роком значно скоротилися площі меліорованих земель. Це в тому числі, пов'язано із реформуванням сільськогосподарських підприємств і появою чисельної кількості дрібних аграрних підприємств. Сучасне чинне законодавство (Закон України «Про меліорацію земель»), звичайно, не враховувало такі трансформації земельних ділянок. Для районів Запорізької області притаманна таж ситуація, що склалась в цілому по Україні: на масивах зрошення спостерігається підтоплення (15-20%), вторинне осолонцювання (30-40%), засолення (6-9%). Близько 70% площ зрошується водою 2 і третього класу (обмежено придатної і непридатної). Саме тому Кабінет Міністрів України подав на розгляд до Верховної Ради України проект Закону «Про внесення змін в деякі законодавчі акти України відносно використання меліорованих земель і меліоративних систем» № 3448 от 21 октября 2013 року.

Основні матеріали дослідження. Сільськогосподарське виробництво півдня України знаходиться в складних природно-кліматичних умовах обмеженого зволоження ґрунтів, тобто в умовах ризикованого землеробства. Між тим, за даними Інституту водних проблем і меліорації з 25510 тис. га, що використовується для виробництва сільськогосподарської продукції маємо 2176,2 тис. га площі зрошуваний земель, тобто 8,53%. До того ж поливалося у 2012 році тільки 588,3 тис. га, а не поливалося 1587,9 тис. га. В ході реформування сільськогосподарських підприємств відбулись руйнування окремих елементів меліоративних мереж, порушення їх цілісності, розкрадання дощувальних машин і зниження рівня використання меліорованих земель. Відновлення і модернізації меліоративного господарства потребує значних фінансових ресурсів. Проте, за твердженням згадуваної наукової установи, 746,1 тис. га – це ті площі, які можуть поливатися без додаткових капітальних вкладень..

За роки незалежності площі фактичного поливу в нашій державі скоротились на 73,6%. Попередні розрахунки доводять, що за рахунок забезпечення природною вологою Україна може отримати 60-70 млн. т зерна. Урожайність зернових культур в степовій зоні без додаткового поливу и при інших позитивних факторах коливається від 34 до 38 ц/га, що на 20,6-42,1% менше ніж в По-

ліссі, де рівень забезпечення вологою на 41,1% вища ніж в Степовій зоні. За оцінками експертів, в Україні для отримання поставленого завдання в Державній Програмі «Зерно України» в обсязі 100 млн. т необхідно забезпечити стабільне використання зрошення на площі 1 млн. га і відновити його на площі до 1,5 млн. га. Тобі аграрний сектор може щорічно додатково отримувати до 20 млн. т зернових.

Для південних районів Запорізької області зрошення має пріоритетне значення. До того ж можливості зрошення забезпечуються близькістю до головної водної артерії України – річки Дніпро та Каховською зрошувальною системою загальною площею 535 тис. га.

В Запорізькій області з наявних орних земель загальною площею 1906 тис. га зрошуються 240,7 тис. га, що складає 12,6%. З них 226,8 тис. га – землі сільськогосподарських підприємств і 13,9 тис. га – ділянки «малого зрошення». Послуги надають 17 державних зрошувальних систем. Розподіл зрошувальних земель по районах області та їх питома вага надані в табл. 1

Таблиця 1

**Площі зрошуваних земель, що не поливаються в Запорізькій області
(станом на 01.01.2012 року)**

Назва району	Площа зрошення, тис. га	Відсоток від площі зрошуваних земель в районі
Вільнянський	20,5	8,5
Запорізький	16,4	6,8
К-Дніпровський	24,7	10,3
Василівський	26,7	11,1
Оріхівський	3,2	1,3
В. Білозірський	19,8	8,2
Веселівський	15,9	6,6
Михайлівський	7,3	3,1
Токмакський	1,2	0,5
Пологівський	1,7	0,7
Куйбишевський	0,2	0,1
Чернігівський	1,2	0,5
Мелітопольський	27,7	11,5
Бердянський	23,3	9,7
Якимівський	50,6	21,1
По області	240,4	100,0

Найбільша площа зрошення – 50,6 тис. га, що складає 21,1% від загальної площі, припадає на Якимівський район, що найбільше потерпає від посухи, другим є Василівський район – 26,7 тис. га або 11,1%, третім – К-Дніпровський – 24,7 тис. га або 10,3%.

В області розроблено план заходів щодо розширення площ зрошуваних земель у Запорізькій області та забезпечення їх ефективного використання на період до 2017 року та (№116 від 07.04.2014), яким визначена структура розмі-

щення сільськогосподарських культур на цих площах. 29% визначено під зернові культури. Планом визначені витрати на організацію, модернізацію, реставрацію і відновлення зрошення по кожному з районів, де заплановані ці заходи. Проте, витрати водокористувачів на послуги з подачі води при вирощуванні культур по районах за 2013 рік становлять: у Вільнянському – 230 грн./га, Веселівському – 500 грн./га, Михайлівському – 700-1500 грн./га, Великобілозерському – 700-2400 грн./га, Мелітопольському – 1100-2600 грн./га, Якимівському – 800- 2800 грн./га. Зважаючи, що за 2014-2015 роки відбулись значні зміни у цінах на всі види товарів, витрати на роботи по налагодженню водопостачання і на споживання цих послуг збільшаться.

Висновки. Необхідність розширення зрошення орних земель на півдні України і, в тому числі, півдні Запорізької області викликана складними погодними умовами – високим ступенем по сухості, особливо під час визрівання сільськогосподарських культур. Тільки в такому випадку можна суттєво збільшити валове виробництво зерна і виконати завдання, які визначені Державною програмою. Самотужки вирішити цю проблему без допомоги держави ані обласні, ані районні державні установи не зможуть. Тому державну проблему мають вирішувати сумісними зусиллями всіх зацікавлених сторін.

Літератури.

1. План заходів щодо розширення площ зрошуваних земель у Запорізькій області та забезпечення їх ефективного використання на період до 2017 року [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <http://www.zoda.gov.ua/images/article/original/000035/35999/070414n116d.pdf>
2. Концепція розвитку зрошуваного землеробства агропромислового комплексу Запорізької області [Електронний ресурс] - Джерело доступу: <http://www.zovh.zp.ua/files/Konceptcia.pdf>
3. Звіт щодо виконання Запорізьким облводресурсів заходів у 2013 році та завдання на 2014 рік [Електронний ресурс] - Джерело доступу: <http://www.zovh.zp.ua/work/zvit/rez2013.pdf>
4. Ромащенко М.І. Роль зрошення в забезпеченні сталого ведення аграрного виробництва в умовах природно-кліматичних змін [Електронний ресурс] – Джерело доступу: amdi.org.ua/docs/Romaschenko.ppt;
5. Воронянська О.В. Зональний підхід до факторів виробництва зерна / О.В. Воронянська// Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (Економічні науки). – 2014. – Вип. 4(28). – 28-31.

УДК 316.4:338.26"313"/431

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Почерніна Н.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Social aspects of the development of Ukrainian agrarian sector in the medium term are analyzed.

Key words: development Strategy, agricultural sector, social aspects.

Постановка проблеми. Стратегія розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020 року підкреслює надзвичайну важливість аграрного виробництва у збереженні економічного суверенітету держави, у стабілізації вітчизняної економіки, у створенні передумов економічного зростання з метою підвищення суспільного добробуту українського населення. Покращення добробуту об'єктивно вимагає зростання як економічної, так і соціальної ефективності. Причому, в умовах пошуку нової парадигми економічної теорії, акцент на соціальній складовій розвитку є переважаючим.

Основні матеріали дослідження. Стратегія розвитку аграрного сектору визначила ряд проблем, розв'язання яких є пріоритетним у найближчій середньостроковій перспективі. В цілому, «метою Стратегії є створення організаційно-економічних умов з метою ефективного розвитку аграрного сектору шляхом забезпечення єдності економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства для стабільного забезпечення населення якісною, безпечною, доступною вітчизняною сільськогосподарською продукцією та промисловості сільськогосподарською сировиною» [3]. Таким чином, реалізація стратегії в цілому сприятиме вирішенню такої глобальної соціальної проблеми як забезпечення населення продуктами харчування, яка для макрорівня характеризується як проблема продовольчої безпеки.

В межах обраної теми дослідження зосередимо увагу на тих проблемах, для яких соціальна складова не лежить на поверхні, а має внутрішній зміст і тому потребує виокремлення. Серед них:

1) Нерівномірність розвитку різних форм господарювання з одночасним послабленням позицій середніх сільськогосподарських товаровиробників внаслідок створення для різних за розмірами та соціальним навантаженням сільськогосподарських товаровиробників формально однакових, але не рівних умов господарювання. Суто економічний її зміст проявляється у складнощах реалізації права на свободу підприємницької діяльності, а соціальна складова проявляється як проблема формування середнього класу на селі та загострення проблеми зайнятості сільського населення. Так, у 2014 році показник рівня зайнятості населення, що проживає у сільській місцевості, був нижчим за відповідний показник для населення, що проживає у міських поселеннях (61,8% про-

ти 62,6%), тоді як у 2013 році співвідношення було зворотним (68,4 проти 63,4%) [1]

2) Ослаблення економічного підґрунтя розвитку сільських громад. Економічна складова проявляється у низькому рівні коштів у розпорядженні сільських громад, а соціальна складова має результатом поступове зникнення сіл, скорочення кількості населення, що проживає у сільській місцевості, а також старіння сільського населення. На початок 2014 року в Україні нараховувалось 27385 сільських населених пунктів, що на 204 населені пункти менше, ніж на дату попереднього обстеження (станом на 1 листопада 2005 року), внаслідок зняття з обліку незаселених поселень. Серед них у 369 населених пунктах (1,3% від загальної кількості) не було населення, але вони не зняті з обліку [2, с. 5].

3) Незавершеність земельної реформи. Економічна складова проявляється як проблема реалізації права власності на землю, а соціальна складова призводить до втрати почуття господаря, низького рівня доходів сільського населення та падіння престижу сільськогосподарської праці. На початку 2014 року 54,8% з числа зайнятого населення, яке має реєстрацію місця проживання на території сільських населених пунктів, працювало за межами свого населеного пункту, з них переважна більшість – 67,1% – в містах і селищах міського типу [2, с. 6]

4) Відсутність мотивації у сільськогосподарського товаровиробника до дотримання агроекологічних вимог. Економічна складова демонструється зменшенням обсягів випуску екологічно чистої продукції, а соціальна складова проявляється у погіршенні стану навколишнього середовища, а у підсумку – збільшенням захворюваності населення країни та скороченням тривалості життя. Станом на 1 січня 2014 року на території 3,2 тис. сільських населених пунктів знаходилось 4,3 тис. несанкціонованих та неконтрольованих звалищ промислових, побутових та інших відходів; 697 сільських населених пунктів – 723 склади мінеральних добрив і отрутохімікатів [2, с. 9].

Висновки. Стратегія розвитку аграрного сектору має реалізовуватись у комплексі з іншими напрямками економічної політики і її соціальне спрямування має підсилюватись конкретизацією кінцевих параметрів соціального характеру, розрахованих в межах одного року.

Література.

1. Інформація Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Джерело доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Організаційно-економічні інструменти державної аграрної політики в Україні [Аналітична доповідь] / В.М. Русан, О.В. Собкевич, А. Д. Юрченко. - К.: НІСД, 2012. – 31 с.

3. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року / Схвалено розпорядження Кабінетом Міністрів України від 17 жовтня 2013 року, № 806-р [Електронний ресурс]. – Джерело доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>

УДК 339.166.82

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ ПЛОДООВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Легеца Д.Г., д.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Author highlights the problem of wholesale trade formation in macro and microenvironment in theses. The expert survey reveals that economic and technological factors provide major impact on the wholesale trade of fruits and vegetables.

Key words: Wholesale trade, macro and microenvironment, fruit and vegetable products, economic factors, technological factors

Постановка проблеми. У процесі поглиблення євроінтеграційних відношень постає проблема захисту вітчизняних виробників плодів та овочів. Поява на ринку європейських конкурентів особливо може вплинути на результати діяльності малих підприємств та господарств населення. Демпінг цін, невідповідність стандартам, невеликий обсяг товарної продукції, вузька спеціалізація та асортимент плодів й овочів не дає можливості тримати конкуренцію іноді і на регіональному рівні. З цього боку оптова торгівля виступає як фактор консолідації малих партій та асортименту продукції.

Питанням функціонування оптової торгівлі в аграрній сфері присвячені роботи Ю.О. Воскобійника, С.Р. Камілової, М.Й. Маліка, П.Т. Саблука. Розвиток овочевого та плодового ринку розглянути у роботах В.Г. Андрійчука, В.Я. Амбросова, В.І. Бойка, В.І. Криворучко, В. Писаренка, В.П. Рудь.

Метою роботи є практичне обґрунтування засад формування оптової торгівлі овочів у Запорізькій області. Реалізація мети обумовила необхідність вирішення наступних завдань: обґрунтувати сутність оптової торгівлі, виявити фактори створення оптового ринку у макросередовищі та визначити альтернативи впливу на них, виявити фактори створення оптового ринку у мікросередовищі та визначити альтернативи впливу на них.

Робота виконана відповідно до тематики науково-дослідної роботи кафедри маркетинг Таврійського державного агротехнологічного університету за темою «Розробити науково-теоретичні і методологічні основи конкурентоспроможного агропромислового виробництва та сталого розвитку сільських територій на інноваційній основі» (номер державної реєстрації 0111U002540) у рамках якої були розглянути проблеми формування оптової торгівлі овочами.

Аналіз факторів мікро та макросередовища базувався та методиці А. О. Старостіной, що надає можливість кількісного обґрунтування впливу окремих груп та виявлення альтернатив подолання проблеми. Експертами виступали виробники плодів та овочів у сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення, а також вчені Таврійського державного агротехнологічного університету.

Основні матеріали дослідження. Оптова торгівля плодоовочевою продукцією є механізмом підприємницької діяльності, що виникає у продажу крупними стандартизованими партіями однорідної продукції плодів чи овочів.

Експертним анкетуванням було визначено перевагу економічних та технологічних факторів, які впливають розвиток ринку оптової продукції в Запорізькій області.

Серед основних загроз створення та діяльності оптового ринку виступають: висока ставка по кредиту для створення оптового ринку; наявність сільськогосподарських ринків та оптових баз в регіоні; концентрація виробництва у домогосподарствах; сезонність виробництва та реалізації продукції; відношення овочів до продукції, що швидко псується; відсутність логістики реалізації овочів; відсутність сховищ для зберігання; відсутність цехів із заморожування продукції.

До сприятливих умов розвитку ринку у макросередовищі можна віднести: розширення асортименту продукції у сільськогосподарських підприємствах; формування оптових партій овочів; збільшення кількості супермаркетів вітчизняних мереж; впровадження інноваційних технологій; технології зберігання овочів.

Серед основних загроз створення та діяльності оптового ринку у мікросередовищі виступають: діяльність підприємства «овочівник»; діяльність канадського проекту щодо формування оптових партій; реалізація у роздріб супермаркетами; наявність складських баз та мілко оптових ринків у містах та населених пунктах; реалізація продукції не товарного вигляду; пропозиція на ринку однорідної продукції (огірки, томати); реалізація продукції не товарного вигляду; партія постачання не забезпечують оптове замовлення; надання переваги сільськогосподарських підприємств іншим каналам реалізації (трейдерам); відсутні сертифікати якості овочів у домогосподарств те неможливість перевірки якості виробництва; умови транспортування та зберігання овочів до оптового ринку; сезонність продажу продукції.

До сприятливих умов розвитку ринку у мікросередовищі можна віднести: відсутність підприємств з надання послуг по пакуванню продукції; відсутність підприємств з надання послуг по зберіганню та заморожуванню; наявність сільськогосподарських підприємств, що реалізують на експорт; велика кількість домогосподарств, що виробляють овочі; реалізація домогосподарствами ранніх сортів закритого ґрунту; наявність підприємств, що пропонують матеріальні ресурси для вирощування овочів; якість продукції; можливість фасування та упакування продукції; велика кількість ресторанів та підприємств громадського харчування; реалізація овочів через мережі супермаркетів.

На основі встановлених загроз та можливостей, що склалися на ринку при створенні оптового ринку були узагальнені альтернативи по активізації діяльності та запропоновані наступні заходи.

Сильні та слабкі сторони, альтернативи

Альтернативи	Слабкі сторони	Сильні сторони
Забезпечення пільгового кредитування оптового ринку як підприємства аграрного сектору	Висока ставка по кредиту	Залучення іноземних інвесторів, проектів та фондів,
Надання додаткових послуг, зберігання, заморожування продукції, транспортування, пакування	Наявність сільськогосподарських ринків та оптових баз в регіоні невідповідність попиту та пропозиції продукції протягом року Сезонність виробництва та реалізації продукції Відсутність логістики реалізації овочів Реалізація продукції не товарного вигляду	Впровадження інноваційних збуту продукції через аукціони, біржі, ярмарки, електронні площадки, Попит на заморожені овочі та овочеві суміші Відсутність підприємств з надання послуг по пакуванню продукції Відсутність підприємств з надання послуг по зберіганню та заморожуванню
Надання послуг митного брокерства	Діяльність канадського проекту щодо формування оптових партій,	Наявність сільськогосподарських підприємств, що реалізують на експорт
Сертифікація виробництва та організація лабораторії якості	Відсутні сертифікати якості овочів у домогосподарств те неможливість перевірки якості виробництва Невідповідні умови транспортування та зберігання овочів до оптового ринку Необхідність стандартизовано продукції у партії	Коригування ціни згідно якості продукції Можливість реалізації на експорт
Забезпечення торгових місць для малих оптових партій на території оптового ринку	Наявність складських баз та мілко оптових ринків у містах та населених пунктах	Велика кількість домогосподарств та фермерських підприємств, що займаються виробництвом овочів
Формування оптових партій продукції	Наявність сільськогосподарських ринків та оптових баз в регіоні Концентрація виробництва у домогосподарствах Партія постачання не забезпечує оптове замовлення	Об'єднання малих підприємств, домогосподарств у єдине замовлення для формування оптової партії
Складання довгострокових угод	Реалізація у роздріб супермаркетами Надання переваги сільськогосподарських підприємств іншим каналам реалізації (трейдерам та переробним підприємствам)	Наявність підприємств з переробки овочів Велика кількість ресторанів та підприємств громадського харчування Реалізація овочів через мережі супермаркетів

Висновки. Характерною особливістю ринку овочів є недостатньо висока їх якість і досить обмежений асортимент, відсутність зручної для споживача ро-

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції за результатами досліджень 2014 року

зфасовки і упаковки. Для ефективного функціонування ринку овочевої продукції та одержання належних прибутків, зокрема і від експортної діяльності, необхідно орієнтуватись на розширення асортименту овочевих культур; чітко дотримання сівозмін; виробництво тієї продукції, яка користується попитом на ринку; підвищення якості виробленої продукції за рахунок впровадження комплексної системи управління нею, стандартизації та сертифікації; організацію ефективного її зберігання й транспортування; реалізацію овочевої продукції в період найвищих цін реалізації.

Література.

1. Сокольська, Т. В. Маркетингові підходи щодо забезпечення якості аграрної продукції [Текст] / Т. В. Сокольська // Вісник аграрної науки : науково-теоретичний журнал української академії наук. - 2009. - № 12. - С. 77-78
2. Старостіна, А. О. Маркетинг [Текст] : навч. посібник / А. О. Старостіна, О. В. Зозульов. - 3-тє вид., переробл. - К. : Знання, 2006. - 327 с.
3. Фірсова, С. Управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах маркетингової орієнтації [Текст] / С. Фірсова, К. Литвин // Маркетинг в Україні . - 2013. - № 2. - С. 39-45

УДК 338:242.42

СУТНІСТЬ І ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ЯКІСТЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ»

Синяєва Л.В., д.е.н.

Ярчук А.В., пошукувач

Summary: Examines the nature and evolution of the formation of the concept of "quality of life"

Key words: population, quality of life, material needs, the consumer society

Постановка проблеми. В останні десятиліття увагу дослідників привернули проблеми вивчення і розробки ефективного механізму управління продуктивністю праці в системі забезпечення якості життя населення.

Дослідженнями проблеми формування та підвищення якості життя населення займаються багато вітчизняних та закордонних науковців. Серед досліджень західних економістів і соціологів, що приділяли увагу проблемам якості життя окремих індивідів і суспільства в цілому, особливе місце займають праці Дж. Гелбрейта, А. Кемпбелла, Р. Інглхарта, Дж. Кейнса, С. Вітні, Ф. Конверса, В. Роджерса, А. Маслоу, С. Юханссона, Д. Фостера й деяких інших. Серед російських науковців варто відмітити роботи Айвазяна С.А., Бобкова В.Н., Дробишевої В.В., Копнова В., Мігранової Л.А., П.С. Мстиславського та інших. Серед українських науковців, які досліджують проблеми якості життя населення, можна виокремити Власюка О.С., Колота А.М., Корецьку С.О., Лібанову Е.М., Татаревську М.С., Теслюк Р.І, Узунова Ф.В., Швець І.Б. та інших. В їх роботах досліджуються окремі умови, що впливають на якість життя населення.

Всі ці дослідження, безперечно, мають велике теоретичне та практичне значення, однак у більшості з них відсутній цілеспрямований розгляд питань організації аналізу та планування якості життя населення, виявлення найважливіших факторів, які впливають на зміну показників якості життя. У зв'язку з цим дуже важливо уточнити зміст досліджуваної категорії, визначити та класифікувати чинники, що впливають на якість життя на різних рівнях управління.

Основні матеріали дослідження. Стосовно сутності поняття «якість життя» населення в науковому співтоваристві досі не існує єдиної думки. Повсюдне використання цього терміну розпочалося у середині 20 ст., що пов'язано у значній мірі із зростанням у західних країнах числа супротивників традиційного для Заходу «суспільства споживання». Серед досліджень західних економістів і соціологів, що приділяли увагу проблемам якості життя окремих індивідів і суспільства в цілому, особливе місце займають праці Дж. Гелбрейта, А. Кемпбелла, Р. Інглхарта, Дж. Кейнса, С. Вітні, Ф. Конверса, В. Роджерса, А. Маслоу, С. Юханссона, Д. Фостера й деяких інших. У їх працях термін "якість життя" одержав обґрунтування як загальне поняття.

Термін "якість життя" вперше з'явився в книзі американського економіста Дж.К. Гелбрейта "Суспільство достатку", пізніше був використаний у роботі

соціолога Д. Рисмена "Самотня юрба". Своїм введенням у політичний лексикон й, тим самим, формуванням соціального замовлення на наукову розробку цей термін зобов'язаний президенту США Дж. Кеннеді, який у "Доповіді про положення нації" у 1963 р. висунув тезу про те, що якість американського життя повинна йти в ногу з кількістю американських товарів [1]. Поняття "якість життя" тут виступило ідеологічною характеристикою, стимулом переходу від "суспільства споживання" із пріоритетом матеріальних потреб до суспільства із пріоритетом духовних потреб. Під "якістю життя" розумілися всі блага, які можуть бути надані споживачеві "розвиненим індустріальним суспільством", "суспільством менеджерів", де нібито панує вже не приватний інтерес, а наука й організація.

Якість життя відбиває таку можливість споживання благ і послуг, яка відображається, головним чином, через економічні показники. Так, наприклад, Дж.К. Гелбрейт стверджував, що в економічно розвинених країнах матеріальні потреби задоволені в достатньому ступені й тому попит на предмети споживання не буде збільшуватися в значному ступені зі збільшенням обсягу матеріального виробництва. Із цієї причини на перший план повинні виступати нематеріальні потреби.

Концепція якості життя, висунута в 60-ті роки 20 століття Дж. Гелбрейтом. У роботі "Суспільство достатку" він обґрунтовував необхідність переходу до "постіндустріального суспільства", що характеризується введенням елементів "організованого споживання", збагаченого наявністю духовних, соціальних і культурних благ. Тобто, Дж.К. Гелбрейт розумів "якість життя" як синонім усіляких суспільних благ, що надаються особистості із зростанням інтелектуальних потреб [2].

Американський економіст і політолог У. Ростоу, розглядає проблему "якості життя" з позицій державного регулювання соціального розвитку. Стадія "нової якості життя" характеризувалася, на його думку, для США "цілим комплексом вимог щодо підвищення показників у галузі освіти й охорони здоров'я, відпочинку, зменшення забруднення навколишнього середовища, міських мінливостей життя автомобільного століття, боротьбою проти бідності й нерівності... "

З соціальної точки зору західних дослідників якість життя є терміном, який можна визначити як:

- мати заняття, яке надає достатню фінансову автономію (незалежність), однак не бути при цьому відчуженим від суспільства;
- життя в оточенні, яке сприяє гармонійному розвитку особистості;
- рівень життя (економічний підхід);
- стиль або образ життя (економіко-соціальний підхід).

Слід відмітити, що питання якості життя стало доволі значущим не тільки у науковому просторі, а й у повсякденному житті будь-якої країни. Доведено, що персональні цінності, цілі й перспективи, що мають відношення до якості життя, включають: персональні потреби, внутрішні стани, матеріальні й постматеріальні цінності, релігійні фактори, що характеризують членство в тому

або іншому релігійному співтоваристві. Психологічні підходи показали, що джерело якості життя – задоволеність особистих потреб [3].

Висновки. В цілому, всі підходи до вивчення якості життя можуть бути умовно згруповані у кілька наступних теорій:

1. Теорії ідеалів. Відповідно до них, якість життя включає реалізацію певних ідеалів. Скажімо, ідеалом може бути самореалізація особистості в дусі А. Маслоу.

2. Персонально-утилітарні теорії концентруються на відчуттях щастя, задоволеннях і здійсненні бажань. Багато економістів цей підхід називають "вельферизмом", соціальні філософи – "утилітаризмом" або навіть гедонізмом. Цей підхід часто критикується дослідниками з "третього світу", які не без підстави посилаються на власний досвід, коли люди часто примудряються пристосуватися до нелюдських умов життя.

3. Теорії достатку концентруються на вироблених товарах, реальних доходах й ін. Так, багато економістів прагнуть оцінити якість життя в термінах рівня життя. Багато зусиль докладено для розробки методів оцінки одержуваного доходу. Але подібний підхід справедливо зазнає критики, оскільки є чимало людей, які не бажають обзаводитися власністю. Вони можуть бути набагато щасливішими від людей, обтяжених трудовою етикою й більшими нагромадженими багатствами.

4. Теорії базових потреб. Згідно Еріку Алларду, якість життя досягається за рахунок задоволення трьох систем базових потреб: «мати», «любити» і «бути». "Споживчі" потреби визначаються як такі, що відносяться до матеріальних умов, необхідних для виживання та уникнення злиденності. Сюди відносяться економічні ресурси (мінімальний дохід на душу населення), умови проживання, зайнятість, умови праці, здоров'я, освіта.

Література.

1. Голанский М.М. «Новые тенденции в мировой экономике» (см. lib.ru/POLITOLOG/golansky.txt) – М., 1993 г.;

2. Н. Римашевская. Человеческий потенциал России и проблемы «сбережения населения» //Российский экономический журнал. – 2004. - № 9-10.

3. Человеческое и социальное развитие: Сборник докладов / Под ред. В.П. Колесова А.А. Тихомирова; Сост. А.А. Саградов. – М.: Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 2003

УДК 331.1

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ В СУСПІЛЬНОМУ СЕКТОРІ АГРОВИРОБНИЦТВА МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Бочарова Н.О., к.е.н.,

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The article focuses on the formation of new features of relations promoting the productivity of labor in the direction of stimulating of new systems of modern agricultural farms in Ukraine.

Key words: promotion, salary, wages, productivity, stimulating.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження полягає в необхідності стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств, реалізації концептуальних основ економічного й соціального розвитку у сфері забезпечення продуктивної зайнятості сільського населення. Активізація даного процесу вимагає розробки та впровадження нових шляхів та напрямів активізації економічного механізму зайнятості працівників сільськогосподарських підприємств.

Основні матеріали дослідження. Об'єктом дослідження виступають процеси відтворення людських ресурсів аграрного сектору Мелітопольського району Запорізької області.

Зайнятість населення є найважливішою характеристикою ринку праці, що є особливо актуальним в умовах нестабільної ринкової економіки. До основних причини безробіття в Україні можна віднести: міграцію робочої сили, спад економіки і відповідне скорочення сукупного попиту на робочу силу; важкі умови праці; нерегулярну чи взагалі відсутню виплату заробітної плати.

Якісне інформаційне забезпечення і науково обґрунтований статистичний аналіз процесів ринку праці виступають важливою умовою забезпечення ефективності управління макроекономічними явищами і процесами. Згідно сучасних методик моніторинг зайнятості (табл.1-3) та діючих тенденцій на ринку праці прийнято на підставі оцінки впливу локальних та інституційних чинників, враховуючи кон'юнктуру ринку праці, особливості виробництва і відтворення персоналу та тривалість безробіття. Через важкі соціально-економічні та політичні процеси, що розпочалися наприкінці звітнього року та тривають понині тенденції демовідтворення даного району свідчать про стрімке зростання показників демонвантаження. За 5 років воно зросло на 21%, що є наслідком притоку імміграційної версти населення. Однак, фактично це не сприяє ефективному формуванню кадрового складу підприємств, адже передбачає надлишкову зайнятість, що за даними звітнього року становить 515 працівників, при поширенні прихованого безробіття на поточному ринку праці району. При цьому звітнього року офіційна кількість економічного активного населення, залученого до суспільного сектору агровиробництва склала лише близька 5,3% працездатних.

*Матеріали міжнародкої науково-практичної конференції за результатами досліджень 2014 року
Том 3. Економічні науки*

Максимальна зайнятість спостерігається у молоді до 24 років – це переважно вторинний ринок праці, тобто неprestижних професій, та у літніх – переважно досвідчених осіб.

Стосовно молоді, це супроводжуються негативними тенденціями щодо неспівпадіння освітньо – кваліфікаційного рівня підготовки до фактичних вимог агровиробництва. Низький рівень якості праці компенсується прихованим та наявним тривалим безробіттям, що відповідно звітного року склав за нашими підрахунками 33 %, при надлишку персоналу в 2013 році близька 46%. В той же час держава досить повільно вживає активних заходів щодо подолання безробіття. Тобто кон'юнктура ринку праці є трудонадлишковою, а безробітні змушені шукати роботу за межами району, де пропонуються кращі умови праці та вищий заробіток.

Загалом держава на фоні всіх економічних негараздів, притаманних сучасному стану Української економіки, майже звела заходи державної політики зайнятості на нівець, ледь підтримуючи лише пасивну їх частину. Доказом тому є перегляд термінів утримання людини на обліку в центрах зайнятості і сплати допомоги практично до 4 місяців, акцентування уваги селян на можливості реалізації концепцій самозайнятості, що практично є суто номінальним заходом. Адже навіть видатки на заходи політики заходів ледь перевищують 5% від ВВП району і переважна їх частина – понад 65% взагалі спрямована на утримання служб зайнятості. Тому інституціональні механізми регулювання зайнятості в аграрному секторі економіки практично не спрацьовують.

В той же час навіть зайняті аграрії району працюють за умов порушення оптимально гнучких відносин зайнятості із вагомими втратами річного фонду робочого часу, що звітного року становили близька 32%. Пятирічний темп зростання продуктивності праці за об'єктом дослідження становить 2,7 рази при збільшенні середньомісячної заробітної плати на 42%, що дозволяє робити висновки про дотримання стимулюючої функції оплати праці, при цьому заробіток на 68% переважає за номіналом за значення законодавчо встановленого мінімального розміру; однак порівняно з іншими галузями економіки цей зиск є замалим.

Від так, для подолання виявлених проблем з метою прагнення до забезпечення ефективної зайнятості аграріїв Мелітопольського району, нами запропонована певна стратегія дії, початковим етапом якої є визначення перспективного складу зайнятих шляхом побудови рівняння регресії, що на перспективу здатен становити 1557 осіб, що майже на 5% менше поточного складу працюючих.

Висновки. Таким чином, практична реалізація наведеної пропозиції здатна забезпечити розширене відтворення агровиробництва за умов реалізації концепції ефективної зайнятості та плідного відтворення трудового потенціалу аграріїв Мелітопольського району Запорізької області.

Література.

1. *Дієсперов В.С.* Сільськогосподарська праця в нових умовах [Текст]: / Дієсперов В.С. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2000. – 180 с.
2. Оплата праці на підприємстві: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://inpos.com.ua/78>
3. *П.Т. Саблук, М.Н.Орлатий* Населення і трудові ресурси села [Текст]: навч. посібник / за ред. П.Т. Саблука, М.Н.Орлатого.–К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2002.–277 с.

УДК 657.05

РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Безверхня Ю.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The concept of administrative account is defecate, the stages of his becoming are considered, the prospects of development of administrative account in the conditions of globalization are reasonable

Key words: information, management account, administrative decisions

Постановка проблеми. Поняття управлінського обліку як науки сформувалося як у вітчизняній, так і в зарубіжній практиці не так давно. Управлінський облік став інформаційною системою, здатною водночас передбачати розвиток подій, реєструвати факти здійснення подій у різних форматах, оперативно аналізувати відхилення із встановленням впливу факторів і винуватців, готувати альтернативні варіанти управлінських рішень поточної і перспективної діяльності. Неоднозначне тлумачення концепцій управлінського обліку у процесі його еволюційного розвитку обумовили науковий і практичний інтерес до даної проблеми.

Дослідженню теоретичних проблем концепцій і еволюційного розвитку управлінського обліку та практичних аспектів їх розв'язання присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців як Б.І. Валуєва, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, Л.В. Нападовської, М.Г. Чумаченка тощо. Дискусійним є питання стосовно виділення управлінського обліку з притаманними лише йому специфічними рисами в окрему облікову підсистему, окреслення концептуальних основ його розвитку в умовах глобалізації економіки.

Основні матеріали дослідження. Метою наукового дослідження є визначення і обґрунтування концепцій управлінського обліку у контексті його еволюційного розвитку. Зважаючи на те, що управлінський облік є системою взаємопов'язаних елементів, актуальним є дослідження етапів його еволюційного розвитку і поступовість формування концептуальних підходів до теорії і практики застосування.

Загалом вчені схиляються до виділення трьох етапів еволюційного розвитку управлінського обліку, які послідовно переходять на новий ступінь із вдосконаленням концептуальних основ.

Перший етап (XX століття) характеризується виокремленням із традиційного бухгалтерського обліку – обліку витрат, або виробничого обліку, який на підставі розробки методів нормування праці мав спрямування на застосування системи калькулювання стандартних витрат і оперативного аналізу відхилень. Основною концепцією даного етапу було посилення контрольної функції обліку і оперативності отримання даних для поточного управління [1, с.4].

Другий етап (середина ХХ століття) пов'язаний з розробкою системи калькулювання змінних витрат та обліку за центрами відповідальності. Концепція даного етапу полягає в спрямованості отримання облікових даних для прийняття поточних управлінських рішень. Стрімкий розвиток теорії управлінського обліку в даний період обумовив його трактування як «облікової революції».

Третій етап (середина 70-х років і до сьогодні) характеризується переорганізацією управлінського обліку на запити стратегічного управління в умовах глобалізації економіки і відповідних змін у технологіях і системах управління. На даному етапі розвивається наукове спрямування розвитку управлінського обліку. Методологія управлінського обліку формується і затверджується Міжнародною федерацією бухгалтерів, яка визначила головну ціль управлінського обліку: інформаційне забезпечення компаній у досягненні своїх цілей.

Формування методології управлінського обліку вимагає упорядкування підходів щодо систематизації його методів. Сукупність методів управлінського обліку відповідає полідисциплінарному підходу, сутність якого складається у використанні можливостей декількох наук для досягнення мети і основних завдань управлінського обліку. Таким чином, специфічність методу управлінського обліку полягає у використанні як суто облікових прийомів, так й інструментарію планування, контролю та аналізу.

Очевидними проблемами управлінського обліку є наукові дослідження. Дані проблеми стосуються розвитку управлінського обліку і вдосконалення його методології, адаптованої до вітчизняної економіки і методів управління. Основними цілями управлінського обліку є поточна (забезпечення обліково-аналітичною інформацією процесів управління капіталом, активами, дебіторською і кредиторською заборгованістю) та оперативна ціль (інформаційне забезпечення виконання підприємством заходів стосовно екологічної безпеки і соціально-економічного розвитку суспільства).

Слід виділити тенденцію спрямування управлінського обліку на інформаційне забезпечення управління трансакціями, що потребує наукових досліджень, обґрунтувань і розробки методики застосування.

На сучасному етапі розвитку економіки України трансакційні витрати є найбільш невизначеними з точки зору теорії і практики. Даний вид витрат має інформаційний характер і виникають внаслідок подолання економічними суб'єктами непрозорості інформаційного простору. Головним принципом оптимізації індивідуальної трансакційної активності суб'єкта є намагання мінімізувати сумарні трансакційні витрати.

Доповненням сучасних концепцій управлінського обліку має стати орієнтація на управління трансакціями. Концептуальна модель, орієнтована на управління передбачатиме:

- визнання трудової теорії та маржиналізму;
- використання облікової інформації у двох напрямках до центру регулятивних схем господарського і державного управління і до центрів відповідальності;
- контроль і оцінку ефективності здійснення трансакцій.

Сьогодні межі практичного управлінського обліку розширилися і потребують вдосконалення методології та формування нових концептуальних підходів. Проблема управлінського обліку трансакційних витрат потребує особливих концептуальних підходів, виходячи із складності економічного тлумачення пов'язаних з трансакціями категорій, їх класифікації її оцінки.

Поступове становлення та розвиток управлінського обліку – є одним із напрямів удосконалення вітчизняної системи обліку та звітності як ключового інформаційного інституту в забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки. Сучасні вчені, що займаються проблемами адаптації системи управлінського обліку до вітчизняної економіки, перспективи розвитку обліку вбачають у таких напрямках:

- формування системи стратегічного управлінського обліку;
- розвиток методики управлінського аналізу [2, с. 157];
- вдосконалення методичного інструментарію управлінського обліку, зокрема: аналіз вартісного ланцюжка; калькулювання на основі діяльності (ABC); калькулювання життєвого циклу; цільове калькулювання; калькулювання для безперервного вдосконалення;
- регулювання галузевого управлінського обліку (розробка галузевих методик організації управлінського обліку, інструкцій по визначенню собівартості продукції та проведення управлінського аналізу);
- наукове обґрунтування ефективної моделі управлінського обліку з урахуванням як зовнішніх, так і внутрішніх чинників.

Висновки. Розвиток управлінського обліку як частина загального процесу реформування системи обліку в Україні потребує розробки цілісної Концепції, направленої на рішення основоположних завдань організаційно-правового, методологічного і методичного характеру та об'єднання зусиль науково-практичної еліти та професійної спільноти для її успішної реалізації.

Література.

1. Левицька С. Управлінський та внутрішньогосподарський облік: завдання, мета, чинники ефективного впровадження / С.Левицька // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. - № 2. – С.27-35.
2. Атамас П.Й. Управлінський облік / П.Й. Атамас. 2-ге вид. Навчальний посібник - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 440 с.

УДК 657.05

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ілляшенко К.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Essence of the registration-analytical system is considered, the concept of accounting information is certain, the necessity of registration-analytical information for the acceptance of administrative decisions is well-proven.

Key words: information, account, analysis, systems, administrative decisions

Постановка проблеми. Сучасні підприємства потребують гнучких систем оцінки й аналізу їх діяльності. Техніко-економічні, фінансові та інші показники виробничо-фінансової діяльності, які використовуються в обліково-аналітичній практиці, так як і методи їх оцінки і використання в системі ефективного управління підприємством, мають суттєві недоліки. В даних умовах найбільш важливим елементом управління господарською діяльністю є бухгалтерський облік. Облікова та аналітична інформація повинна забезпечувати досягнення поставлених цілей і завдань, які використовуються на різних рівнях управління підприємством.

Великий внесок в дослідження проблеми обліково-аналітичного забезпечення процесу управління зробили такі вчені: Ф.Ф. Бутинець, Г.Г. Кірейцев, О.Д. Гудзинський, М.Я. Дем'яненко, М.С. Пушкар, П.Т. Саблук, В.М. Самочкін тощо. Незважаючи на цінність цих досліджень, існує ряд невирішених теоретичних та практичних питань, що потребують подальших досліджень.

Основні матеріали дослідження. Обліково-аналітична система – це система, що базується на даних бухгалтерського обліку, включаючи оперативні дані і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу та довідкову та інші види інформації. Тому обліково-аналітична система являє собою збір, опрацювання та оцінку всіх видів інформації, що використовується для прийняття управлінських рішень.

Система обліково-аналітичного забезпечення є складовою загальної системи управління, вона базується тільки на даних бухгалтерського обліку і здійснюється працівниками бухгалтерії. Її суть полягає в об'єднанні облікових та аналітичних операцій в один процес, проведення оперативного мікроаналізу, забезпеченні безперервності даного процесу і використанні його результатів при формуванні рекомендацій для прийняття управлінських рішень. При цьому загальна методологія і нормативні положення обліку і аналізу удосконалюються для раціонального використання в єдиній обліково-аналітичній системі [1, с. 8-15].

Основними завданнями обліково-аналітичної системи підприємства є:
– аналіз діяльності підприємства за вказаними напрямками;

- облік господарських операцій за цільовими напрямками на базі бухгалтерського обліку з додаванням не фінансових показників;
- контроль за використанням матеріальних та нематеріальних ресурсів, за правильним відображенням усіх господарських операцій на етапах планування, обліку та за достовірністю аналітичних даних;
- планування діяльності підприємства, зокрема господарських операцій; видів діяльності: операційної, інвестиційної, фінансової, податкової; центрів відповідальності та підприємства загалом;
- формування аналітичних бюджетів як джерел акумулювання планової, облікової та аналітичної інформації.

Інформація, яка необхідна для управління підприємством представляє собою різні повідомлення економічного, технологічного, соціального та іншого змісту. Найважливішою складовою управлінської інформації є економічна інформація, під якою розуміють всі відомості в сфері економіки, які необхідно фіксувати, обробляти, передавати та зберігати для використання в процесі планування, обліку, контролю та аналізу [2, с. 89].

В структурі економічної інформації виділяють цілісну підсистему облікової інформації, яка складається з наступних стадій: збір, реєстрація первинних даних, передача їх апарату управління для обробки, накопичення та групування даних, формування зведеної інформації, відображення даних в аналітичному та синтетичному обліку, складання внутрішньої за зовнішньої звітності.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення як компонент інформаційного забезпечення управління підприємством дає змогу розв'язувати функціональні задачі управління, забезпечуючи керівництво повною та достовірною інформацією про господарські процеси та зв'язки із зовнішнім середовищем.

Висновки. Таким чином, інформаційним забезпеченням управління діяльністю підприємства повинна стати належним чином побудована обліково-аналітична система, яка являє собою сукупність облікової інформації та отриманих на її базі аналітичних даних, які сприяють прийняттю управлінських рішень. Основним принципом ефективності функціонування такої системи є безперервність та своєчасність обліку й аналізу.

Література.

1. Попова П.В. Основные теоретические принципы построения учетно-аналитической системы / П.В. Попова, Б.Г. Маслов, И.А. Маслова // Финансовый менеджмент. – 2013. - № 5. – С. 8-15.
2. Бутинець Ф.Ф. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: Підручник / Ф.Ф. Бутинець, С.В. Івахненко, Т.В. Давидюк та ін. – Житомир: ПП «Рута», 2012. – 544 с.

УДК 330.341.2:334.7.01

СОЦІАЛЬНА МОБІЛІЗАЦІЯ ЯК МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДИ

Бакіна Т.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The importance of public participation in problem solution local is identified, six stages of effective social mobilization are extracted, classification of social mobilization is carried out on organizational identifier.

Key words: social mobilization, community, local government, sustainable development.

Постановка проблеми. З розвитком демократії прийшло усвідомлення важливості участі громадськості в управлінні державними справами, необхідності забезпечення реальних можливостей для впливу громадян на дії

влади, розвиток та реалізацію планів і програм, розв'язання наявних проблем. Україна обрала для себе демократичний шлях розвитку, європейську інтеграцію проголошено стратегічною метою. На всіх рівнях влада говорить про важливість діалогу з громадськістю, місцеве самоврядування набуває реальної сили. Люди перестають бути просто населенням, що мешкає на певній території, і стають самоврядною громадою, кожен член якої у міру своїх можливостей допомагає становленню добробуту всіх. Отже, залучення мешканців до вирішення актуальних проблем громади має стати першочерговим завданням для органів місцевого самоврядування. Саме здійснення так званої соціальної мобілізації – об'єднання зусиль громади, яка

активно долучається до безпосередньої участі у вирішенні власних проблем, бере на себе ініціативу щодо реалізації проектів, є запорукою сталого розвитку[2 с.17].

Основні матеріали дослідження. Міжнародний досвід реалізації програм соціальної мобілізації у різних країнах, як розвинутих, так і таких, що розвиваються, показує що, створення функціональних суспільно-економічних об'єднань є найбільш ефективним механізмом подолання соціальної апатії, бідності, наслідків жорсткого централізованого управління й переходу до соціальної мобілізації та сталого соціально-економічного розвитку, особливо для сільських громад. Основною метою створення громадських об'єднань є підвищення соціальної активності та соціальної відповідальності населення для розв'язання місцевих проблем та забезпечення сталого розвитку. Додаткова мета – сприяння процесам демократизації шляхом впровадження децентралізованих методів місцевого самоврядування.

Проте формування громадських об'єднань не є обов'язковою умовою соціальної мобілізації. Головним ресурсом, який має мобілізувати громада, є люди, які своїми власними ідеями, бажаннями та справами можуть покращувати навколишнє середовище або чиєсь становище.

Таким чином, можна визначити шість етапів ефективної соціальної мобілізації: 1) наявність проблеми чи потреби, що є надзвичайно актуальною, важ-

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції за результатами досліджень 2014 року

Том 3. Економічні науки

ливою у громаді; 2) ясне усвідомлення громадою суті проблеми та розуміння, від чого залежить її вирішення; 3) створення ініціативної групи з авторитетних представників різних суспільних секторів громади; 4) чітке планування дій із залучення ресурсів, як матеріальних, так і людських,

та реалізація цього плану; 5) звітування перед громадою про виконання плану дій, залучення та використання ресурсів на кожному з етапів його реалізації; 6) подяка усім долученим до вирішення проблеми за допомогу та залучення їх знову у процесі вирішення інших проблем. Таким чином, описані етапи забезпечують циклічність проблеми, але для повторюваності такого циклу не можна зупинятися на досягнутому. Мобілізувавши громаду одного разу, потрібно зберігати активність громадян і в подальшому.

Використовуючи досвід різних фахівців з активізації громадян, можна класифікувати процес соціальної мобілізації за організаційною ознакою на:

- «формалізовану соціальну мобілізацію», тобто таку, ініціатором та координатором якої виступає створена громадою чи її представниками формалізована і зареєстрована у відповідних державних органах організація громадянського суспільства – громадська організація, орган самоорганізації населення, благодійний фонд, неприбуткове товариство тощо;

- «стихійну соціальну мобілізацію», тобто таку, що виникає стихійно, не сплановано, внаслідок згуртування громади навколо вирішення певної актуальної проблеми (проблем) без створення будь-якої організації; у такому випадку координаційну функцію виконує фізична особа – ініціатор, або група фізичних осіб – ініціативна група.

Формалізована соціальна мобілізація може здійснюватися як шляхом цілеспрямованої діяльності органів місцевого самоврядування, так і під впливом зовнішніх чинників, таких як міжнародні донорські структури. Прикладом Формалізованої соціальної мобілізації може слугувати діяльність проекту ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду». Серед конкретних цілей, які ставить перед собою Проект – доведення ефективності

та дієвості механізмів партнерства місцевої влади та громад, децентралізованого управління в Україні та надання соціальних послуг шляхом просування партнерських самоврядних організацій громад, які пропонують ініціативи з самопомоги в співпраці з органами місцевої влади, приватним сектором та іншими зацікавленими сторонами; підвищення належних професійних навичок та знань організацій громад і місцевої влади щодо започаткування і підтримки партнерських відносин на місцевому рівні, що сприятиме сталому соціально-економічному розвитку громад та ефективному наданню соціальних послуг; покращення інституційної спроможності самоврядних організацій громади та місцевих органів влади у сфері визначення потреб і пріоритетів громади, методів управління та моніторингу в рамках місцевого самоврядування за участю громадськості [4 с.32].

Найбільш типовим прикладом стихійної мобілізації громади є газифікація населених пунктів, переважно сіл: для проведення газу від загальної магістралі до домогосподарств мешканці акумулюють фінансові ресурси самих громадян

для виконання робіт із газифікації. Для забезпечення ведення господарської діяльності, мешканці можуть об'єднуватись в кооперативи, формалізовані чи неформалізовані. Проте ці кооперативи або існують до моменту передачі всієї газотранспортної мережі на баланс газопостачальних організацій, або, в кращому разі, перетворюються на комунальні обслуговуючі підприємства.

Висновки. Дуже часто спроби місцевої влади вирішити наявні проблеми розвитку власними силами, не залучаючи місцеве населення, не сприяють досягненню позитивних результатів, а пасивність населення, його нездатність вирішувати власні проблеми називається одним з основних стримуючих факторів успішного розв'язання муніципальних проблем і забезпечення сталого розвитку громад. Довіра та відповідальність забезпечують консолідацію суспільства та виконують мобілізаційну та мотиваційну функції.

Література.

1. Абрам'юк І. Врегулювання механізмів участі громадян в управлінні громадою / І. Абрам'юк, А. Ткачук. – К.: Легальний статус, 2011. – 64 с.
2. Беззубко Л. В. Проблеми взаємодії місцевої влади та територіальної громади / Л. В. Беззубко, О. В. Скопець, Г. Ю. Псарьов: монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Дорофієнка В. В. – Донецьк: Норд-комп'ютер, 2009. – 258 с.
3. Краплич Р. Р. Місцева влада та соціальні проекти недержавних некомерційних організацій / Р. Р. Краплич. – Рівне, 2002. – 88 с.
4. Пінчук С. А. Безпосередня участь громадян у місцевому самоврядуванні: вітчизняна практика і перспективи : монографія / С. А. Пінчук. – Острог : ІГСУ, Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – 176 с. – (Серія «Громадянське суспільство», випуск 2). – с. 40.

УДК 336.5.02

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИМИ ВИТРАТАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Захарченко О.Г.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The article deals with importance of strategic management of energy costs of agricultural enterprises in an unstable market. Measures of strategic management of energy flows are offered.

Key words: strategic management, energy costs, energy flows, energy saving measures, agricultural production, sunflower.

Постановка проблеми. Умови функціонування підприємств та організацій нині різко змінюються на макро- та мікроекономічному рівні.

Зміна структури споживачів, економіко-правового середовища, загострення конкуренції на ринку – все це підкреслюється нестабільністю зовнішнього середовища, що у свою чергу ускладнює процес ефективного управління і розвитку підприємства, а також викликає необхідність стратегічного управління. Реалізація концепції стратегічного управління буде можливою лише тоді, коли підприємство буде стратегічно орієнтованим, тобто, коли персонал буде мати стратегічне мислення, постійно буде застосовуватися система стратегічного планування, що надасть змогу розробляти та використовувати інтегровану систему стратегічних планів, а поточна, повсякденна діяльність, повинна бути підпорядкована досягненню поставлених стратегічних цілей.[2]

Основні матеріали дослідження. Стратегічне управління енергетичними витратами повинно стати основою ефективного довгострокового розвитку аграрних підприємств в напрямку енергетичної стратегії України.

Стратегічне управління енергетичними витратами на аграрному виробництві є процесом, спрямованим на досягнення оптимального рівня витрат ресурсів. Мета раціоналізації енергоспоживання повинна відповідати наступним вимогам: визначеність; чіткість; досяжність; відповідність цілям вищого порядку.

В нашому дослідженні розглядається процес виробництва насіння соняшника в логістичній системі аграрного підприємства, тому доцільним є визначити стратегію управління енергетичними потоками. Стратегія управління енергетичними потоками – це довгостроковий план дій, а також принципи управління спрямовані на оптимізацію руху і використання енергетичного потоку і мінімізацію використання енергетичних ресурсів.

Стратегічне управління енергетичними потоками в логістичній системі з виробництва насіння соняшника включає наступні основні заходи:

- ідентифікація окремих енергетичних потоків в логістичній системі підприємства зокрема по всіх операціях постачання, виробництва і збуту;

- оцінка обсягу, можливості отримання і достовірності інформації необхідної для обліку енергетичних потоків;
- визначення і дослідження дії внутрішніх і зовнішніх чинників які впливають на обсяг енергоспоживання на підприємстві;
- вибір методів обліку енергетичних потоків на кожній стадії логістичного ланцюга;
- визначення резервів економії енергетичних ресурсів в процесі виробництва насіння соняшнику;
- вибір і використання механізмів для використання резервів економії енергетичних ресурсів;
- оцінка результативності механізмів економії енергетичних ресурсів і організація моніторингу.

Аграрне підприємство за умов використання концепції стратегічного управління виробляє можливості адекватно реагувати на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища і досягати визначених цілей у майбутньому.

Висновки. Таким чином, взяття на озброєння вітчизняними менеджерами аграрних підприємств інструментів стратегічного управління енергетичними потоками, що є найважливішим методом сучасного менеджменту, сприятиме успішному розв'язанню завдання переходу української економіки на шлях енергоефективності та сталого економічного зростання.

Література.

1. Дзядикевич Ю.В. Енергетичний менеджмент [текст]: навч. посіб./Ю.В.Дзядикевич, М.В.Буряк, Р.І.Розум – Тернопіль: Економічна думка, 2010. – 295 с.

2. Дикань В.Л. Стратегічне управління [текст]: навч. посіб./В.Л.Дикань, В.О.Зубенко, О.В.Маковоз, І.В.Токмакова, О.В.Шраменко – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 272 с.

УДК 338.1:334.722

СУЧАСНИЙ СТАН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Кукіна Н.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Analyzed modern conditions of agricultural production in the enterprises of Zaporozhye region.

Key words: agriculture, production, total production, intensity of production, gardening, livestock

Постановка проблеми. Перехід регіональної аграрної економіки до ринкових умов багато в чому позначився на діяльності підприємств аграрного сектору. В умовах інвестиційної непривабливості аграрного сектора економіки розв'язання проблеми ефективності виробництва продукції сільського господарства підприємницькими структурами агробізнесу зумовлює необхідність визначення напрямків його розвитку в Запорізькому регіоні та обґрунтування шляхів підвищення ефективності ведення господарської діяльності в організаційно-правових структурах з метою повнішого забезпечення продукцією галузі внутрішнього ринку.

Основні матеріали дослідження. У сучасних умовах у розвитку аграрного сектору Запорізького регіону, як і в Україні в цілому, чітко окреслилися нестабільні тенденції функціонування сільськогосподарських підприємств. Темпи виробництва обсягів валової продукції у сільськогосподарських підприємствах різних форм господарювання не мають чітко виражену тенденцію, вони коливаються у різні боки. Тому, для виявлення тенденції обсягів виробництва по кожній окремій формі розраховано середньорічний темп приросту валової продукції і зведено у табл. 1. З розрахованих даних бачимо, що найвищий середньорічний темп приросту обсягів виробництва мають представники двох форм: фермерські господарства – 46 % та товариства з обмеженою відповідальністю – 10,9 %. Характерно, що в даних підприємницьких структурах активно нарощуються темпи приросту саме тваринницької галузі з паралельним, достатньо високим, порівняно з іншими формами, розвитком галузі рослинництва.

З розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь у сільськогосподарських підприємствах у 2014 році, порівняно з 2007, обсяг виробництва сільськогосподарської продукції збільшився на 66,3 %, що говорить про підвищення ефективності використання сільськогосподарських угідь за усіма, без винятку, формах господарювання. Наведені співвідношення характеризують наявність вищого рівня ефективності використання земельних фондів у господарських товариствах, зокрема акціонерних товариствах і товариствах з обмеженою відповідальністю, в яких продуктивність 100 га у 2014 році становила 322,6 та 164,8 тис. грн. відповідно.

*Матеріали міжнародної науково-практичної конференції за результатами досліджень 2014 року
Том 3. Економічні науки*

Таблиця 1

Темп приросту валової продукції у господарствах Запорізької області

Форми господарювання	Середньорічний темп приросту виробництва сільськогосподарської продукції, %		
	всього	рослинництва	тваринництва
Товариство з обмеженою відповідальністю	10,9	10,2	12,3
Акціонерне товариство	3,5	2,1	4,1
Сільськогосподарський виробничий кооператив	-6,0	-4,3	-9,6
Приватне підприємство	5,5	8,2	-1,5
Фермерське господарство	46,0	46,5	37,4
Державне підприємство	-3,9	1,1	-18,8

Досить високий показник ефективності використання сільськогосподарських угідь також мають фермерські господарства – 145 тис. га, але такі результати є наслідком зниження ефективності використання землі у галузі тваринництва на 81,4 % та збільшення у галузі рослинництва майже в 3 рази.

Структура виробництва по господарствах Запорізької області має варіацію в динаміці і залежить від напрямку їх спеціалізації (табл. 2).

Таблиця 2

Показники структури й інтенсивності сільськогосподарського виробництва в підприємствах Запорізької області

Показники	У середньому за 2007-2014 рр.	2014 р. «+», «-» до середньої величини
Питома вага у вартості валової продукції, %		
зерна	28,63	-1,01
соняшнику	24,96	-2,22
овочів і баштанних	1,57	+0,34
плодів і ягід	1,28	-0,20
молока	6,39	-2,55
м'яса всіх видів	16,55	+4,26
Вироблено на господарство, т		
зерна	2176,7	+198,8
соняшнику	929,0	+101,9
овочів і баштанних	34,7	+4,4
плодів і ягід	19,5	-3,0
молока	203,7	-100,2
м'яса великої рогатої худоби (у забійній вазі)	20,4	-10,4
м'яса свиней (у забійній вазі)	37,4	+11,3

Дані табл. 2 свідчать, що в регіоні підвищується питома вага в середньо-

му овочів та м'яса, але спостерігається стійка тенденція до зниження виробництва зерна, соняшнику, плодів та молока. Інтенсивність виробництва по всіх видах продукції рослинництва, окрім плодів і ягід, за останні роки підвищується.

На сьогодні, продовжує залишатися складним стан в основній галузі сільськогосподарського виробництва будь-якого регіону – в тваринництві. Зупинити спад інтенсивності виробництва тваринницької продукції в Запорізькій області поки що не вдається. Більш-менш стабілізувалося виробництво м'яса свиней. Однією з головних причин зниження інтенсивності виробництва тваринницької продукції сільськогосподарських підприємств є скорочення поголів'я тварин, а в фермерських господарствах - низький рівень продуктивності. Існуюча у теперішній час структура поголів'я скота у більшості господарств не відповідає виробничому напрямку та не сприяє розвитку відтворення продуктивного стада за рахунок власного поголів'я, а тому результати підприємницької діяльності галузі продовжують залишатися збитковими.

Висновки. Отже, аналіз виробництва сільськогосподарських підприємств області з технологічного, економічного і соціального погляду є задовільними. У 2014 р. намітилось деяке покращення показників: збільшилися темпи росту валової продукції та інтенсивність виробництва порівняно з попередніми роками, підвищився рівень продуктивності діяльності сільськогосподарських підприємств.

Література.

1. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств по Запорізькій області у розрізі категорій за 2014 р. (Форма 50- сільське господарство) – Запоріжжя: Запорізьке обласне управління статистики, 2015. – 106 с.

УДК 330.101

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Попова Т.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Correlation of the concepts of the third sector, social capital and civil society is substantiated.

Key words: third sector, social capital, civil society

Постановка проблеми. В умовах розбудови громадянського суспільства в Україні, посилення його впливу на стабілізацію національної економіки особливої уваги потребує питання дослідження теоретичних засад розвитку неприбуткових організацій, а саме визначення взаємозв'язку між концепціями громадянського суспільства, неприбуткових організацій та соціального капіталу. З'ясування сутнісного навантаження категоріального апарату у даному проблемному полі сприятиме подальшому розвитку економічної теорії неприбуткових організацій.

Основні матеріали дослідження. З метою акцентування уваги на особливій ролі неприбуткових організацій у політичній, соціальній та економічній діяльності демократичного суспільства більш прийнятно використовувати термін “третій сектор”. Досить часто як синонім поняття “третій сектор” застосовують поняття “громадянське суспільство”. Аналіз теоретичних підходів до розгляду концепції громадянського суспільства показав, що його доцільно розглядати у якості макросоціологічного атрибута суспільства, особливо в аспекті взаємозв'язку держави і суспільства [1,2,3]. Що стосується “третього сектору”, то він представляє собою організаційну концепцією, розташовану на мезорівні. Проте, дані категорії взаємопов'язані у певних аспектах: “третій сектор” з його численними групами, асоціаціями та організаціями можна розглядати як інфраструктуру громадянського суспільства.

У той час, як громадянське суспільство забезпечує середовище для неприбуткових організацій, концепція соціального капіталу відображає його мікросоціологічну основу. Відповідно до даного напрямку мислення економічне зростання та демократичне правління залежить від присутності «соціального капіталу», наявності зобов'язань, довіри та норм, які можуть прискорити соціальну взаємодію [4]. Без дотримання таких правил контракти не можуть бути підписані, отже, ринки та демократичні інститути не матимуть спроможності легко розвиватися або розширюватися.

Ідея довіри або поняття довіри, впроваджена у міжособові та інституціональні відносини, набула вагомого значення у сучасних соціальних науках та почала розглядатися у якості ключового моменту у теоріях некомерційного сектору. У більшості західних країн така характеристика є результатом порушен-

ня довіри у таких інституціях, як уряд, преса, великі корпорації [5]. Більш того, досвід широко розповсюдженої недовіри в політичних та економічних системах Східної та Центральної Європи і їх остаточний розпад у 1980 роках зробили свій вклад у формування думки стосовно того, що довіра – це хиткий елемент у сучасних суспільствах [1]. Також ми можемо додати багато інших прикладів – від політичних скандалів до шахрайського ведення окремих видів бізнесу й професійної недбалості, які засвідчують, що довіра – це проблематичний елемент сучасного часу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про зростання уваги соціальних економістів до поняття «довіра». Вчені намагаються дослідити, як коливання у суспільстві та його потенціал генерують і підтримують довіру. У роботі Путнама «Здійснення демократичної роботи» зазначено, що розповсюдження мереж асоціацій волонтерів – основне пояснення економічного прогресу [6].

Зазвичай соціальний капітал розглядають з двох точок зору: як індивідуальний ресурс із сукупними ефектами на рівні групи або громади і як структурний феномен. Індивідуальний погляд на соціальний капітал передбачає, що довіра та соціальна згуртованість вигідні членам громадянського суспільства. Зв'язок та довіра між членами групи чи суспільства в цілому призводить до невиконання зобов'язань у менших масштабах, згуртованих дій, кращого правозастосування норм та цінностей [4]. Даний напрямок мислення дозволяє виявити зв'язок із сферою громадянського суспільства, оскільки саме норми поведінки, довіра, зобов'язання, обов'язки втілені у мережах неприбуткових організацій.

На відміну від цього, Бурт зазначав, що відсутність в значній мірі, ніж наявність зв'язку між індивідами, має більше значення для справжньої значущості соціального капіталу на мікрорівні. Нерівномірний розподіл соціального капіталу, що вимірюється кількістю і якістю соціальних зв'язків, створює «структурну порожнечу» між непов'язаними індивідами [3]. Її подолання є ключовим завданням неприбуткових організацій, які намагаються зробити більш згуртованими різні групи громадянського суспільства.

Висновки. Поняття некомерційний сектор, громадянське суспільство і соціальний капітал є взаємопов'язаними в галузі суспільних наук. Вони вказують на абсолютно різні аспекти: громадянське суспільство - це поняття макrorівня, в той час як неприбуткові організації або “третій сектор” – це категорія організаційна, розташована на мезорівні, і соціальний капітал – це концепція мікрорівня, яка описує індивідуальні дії та характеристики членів суспільства. Неприбуткові організації формують інфраструктуру громадянського суспільства, для якого соціальний капітал забезпечує мікросоціологічний фундамент.

Література.

1. Anheier H. K. Nonprofit organization: Theory, Management, Policy / H. K. Anheier. – New York : Taylor & Francis Group, 2005. – 442 p.
2. Beck, U. (2000) “The Postnational Society and its Enemies,” Public Lecture,

London School of Economics and Political Science, February 24.

3. Burt, R. S. (2000) "The Network Structure of Social Capital," in R. I. Sutton and B. M. Staw (eds.) *Research in Organizational Behaviour*, Greenwich, CT: JAI Press

4. Coleman, J. S. (1990) *Foundations of Social Theory*, Cambridge, MA: Harvard University Press.

5. Putnam, R. (ed.) (2002) *Democracies in Flux*, New York and Oxford: Oxford University Press.

6. Putnam, R., Leonardi, R., and Nanetti, R. (1993) *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton, NJ: Princeton University Press.

УДК 330.338

АНТИІНФЛЯЦІЙНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

Речка К.М., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: In the article the sharp for today problem of reforms is considered in economies, in particular in activity of ACC, found out strengthening of requirement in antiinflationary measures, the features of forming of antinflationary policy are certain in Ukraine.

Key words: inflation, antiinflationary policy, reforms, antiinflationary measures.

Постановка проблеми. Проблема інфляції, а отже, і антиінфляційної політики, є дискусійною як у наукових, так і в політичних колах. Одні економісти, зокрема монетаристи, вважають, що інфляція є виключно грошовим явищем. На їхню думку, для її подолання потрібно уповільнити темпи зростання пропозиції грошей у національній економіці. Для недопущення інфляції вони пропонують дотримуватися правила: темп зростання пропозиції грошей має дорівнювати темпові економічного зростання, який для більшості розвинутих країн становить 3–5% за рік. Ці економісти не розмежовують заходів інфляційної політики, спрямованої на подолання інфляції попиту та інфляції пропозиції. Інша група економістів вважає, що рецепти монетаристів надмірно болісні для суспільства. Ця група пропонує політику доходів, яка передбачає, що учасники ринкового процесу впродовж певного періоду утримуються від підвищення цін на товари і послуги, а також на фактори виробництва.

Основні матеріали дослідження. З руйнацією командно-адміністративної економіки і переходом до ринкових реформ в усіх пострадянських республіках, в тому числі і в Україні починається економічна криза, пов'язана з трансформаційними перетвореннями економіки. Вона викликала значне падіння обсягів національного виробництва (до 40% ВВП у 1994 році), знецінення грошової одиниці, знецінення заощаджень, тобто системну економічну кризу, яка призвела до гіперстагфляції, де поєднувався негативний вплив чинників як внутрішньої, так і зовнішньої інфляції.

Грошові знаки (купоно-карбованці), випущені в Україні на початку 1992 р. замість російського рубля почали катастрофічно знецінюватися. Бурхливе знецінення грошей підірвало виконання ними властивих їм ринкових функцій, і перш за все - стимулюючої. З'їдаючи фонди нагромадження і споживання, гіперінфляція загальмувала підприємницьку і трудову активність в країні.

Втративши контроль за емісією грошей, за рухом видатків та цін, грошового обігу і кредитних ресурсів, український уряд тоді так і не знайшов надійних регулюючих механізмів для активного впливу на інфляційні процеси та погашення їх негативного впливу на економічне і соціальне становище в країні.

Антиінфляційна політика – це боротьба держави з інфляційними процесами, вона представляє собою різні заходи, в залежності від того, яка форма інфляції домінує в даний момент в країні.

Для боротьби з інфляцією держава проводить антиінфляційну політику, яка передбачає:

- зростання виробництва і насичення ринку товарами;
- структурну та конверсійну перебудову економіки;
- обмеження емісії грошей;
- скорочення дефіциту державного бюджету;
- стимулювання нагромаджень та інвестицій;
- приватизацію і стимулювання середнього й малого підприємництва;
- скорочення ставок податків;

Дилема, що постала перед українським урядом, полягала в тому, яким чином, скорочуючи темпи інфляції, не посилити стагнації виробництва. Але вона не була вирішена належним чином. Відновити економіку за умов надмірних податків, які пригнічують виробництво, звужують базу оподаткування і примушують платників приховувати свої доходи, неможливо.

Для того щоб зупинити зростання цін, в Україні, потрібно використовувати певні довгострокові заходи:

1. Стимулювання сільського господарства, тваринництва.

2. Таргетування інфляції. Національний банк та уряд визначають прийнятний рівень інфляції на рік і за рахунок монетарних та фіскальних механізмів підтримують показник на заявленому рівні. Якщо протягом 2-3 років підтримується заявлений рівень зростання цін, інфляційні очікування населення істотно знижуються.

3. Масштабна модернізація промисловості, нарощування темпів зростання виробництва.

4. Поява нових інвестиційних інструментів з високою дохідністю.

Висновки. Отже, завдання подальшого реформування економіки, що стоять перед Україною, можуть бути вирішені тільки за умов реалізації послідовної політики фінансової стабілізації, та відновлення накопичень населення. Без цього забезпечити стійке економічне зростання на базі відродження інвестиційної активності й поступовий підйом життєвого рівня є неможливим.

Література.

1. Опарін В.М. Фінансова система України: теоретико-методологічні аспекти. - К.: КНЕУ, 2005. - С 150.

УДК 631.162:332.2

ОБЛІК БІОЕНЕРГЕТИЧНИХ АКТИВІВ

Вороновська О.В. к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The work from the standpoint of physical economy theory the problem of generalized measurement and accounting of bioenergy assets.

Key words: energy costs, assets, biological resources, agricultural ecosystems, dynamic fertility, accounting, resources

Постановка проблеми. Діяльність людини в аграрному секторі економіки суттєво відрізняється від діяльності в інших сферах. В П(С)БО 30 «Біологічні активи» трактується: «Сільськогосподарська діяльність – процес управління біологічними перетвореннями з метою отримання сільськогосподарської продукції та/або додаткових біологічних активів» [4]. Управління біотрансформацій, в результаті якої проходить якісна зміна біологічних активів, створення для неї сприятливих стабільних умов (обробка ґрунту, достатній рівень поживних речовин, вологість, температура, світло та інш.) – відміна риса сільськогосподарської діяльності. Критерієм оптимального управління біологічними перетворення є не тільки отримання максимального рівня сільськогосподарської продукції, але й запобігання негативних дій в агроекосистемах.

Основні матеріали дослідження. Згідно з концепцією ноосфери В.І. Вернадського, життєздатність біосфери цілком і остаточно залежить від людини та її господарювання. Враховуючи сучасні тенденції речовинно-енергетичного обміну людської цивілізації з біосферою, цей обмін у загальнопланетарному масштабі є від'ємним [1].

Діяльність людини в аграрній сфері, яка існує на протязі тисячоліть не відповідає суті збереження енергії. Людство ніколи не займалося відтворенням родючості ґрунту, як основного засобу виробництва.

Згідно першого закону термодинаміки, енергія не утворюється і не знищується, а тільки змінює свою форму. Всі речовини, які використовуються в господарській діяльності, спочатку вилучаються з природного середовища та знову повертаються зворотно в навколишнє середовище. Під цим законом фізичної економії стоїть закон збереження й перетворення енергії.

Саме енергетичний підхід дозволяє вимірювати використання відтворювальної та невідтворювальної енергії в агроекосистемах.

Методичною основою формування енергетичного підходу є концепція К.Маркса щодо аналізу товарного виробництва: «...різні речі стають порівнювальними лише після того, як вони зведені до однієї й тієї ж єдності» [3, с.142]. Порушена проблема найкраще вирішується мовою енергетики.

С. Подолинський (1880 р.) стверджував, що економічні відносини в суспільстві мають координуватися не грошовими, а енергетичними величинами, зокрема долею енергетичного внеску Сонця в додаткову вартість, яку створює

рослина. Дещо пізніше американський еколог Ю.Одум назвав енергію „екологічною валютою, якою можна вимірювати результати діяльності людини, включаючи втрати і досягнення, і що запаси цієї «валюти» на земній кулі витрачаються неефективно, а часто і зовсім марно” [4].

Сучасне сільськогосподарське виробництво стало за своєю суттю промисловим. Як підкреслює О.О. Созінов «... створення кожного додаткового центнера врожаю забезпечувалося за рахунок зростання витрат енергії, носієм якої є не тільки органічні і мінеральні добрива, а й усі фактори родючості ґрунту, які активно впливають на ріст і розвиток рослин» [5].

Величина врожаю сільськогосподарських культур залежить від певних витрат енергії. Конкретні форми енерговитрат, так само, як і продукції врожаю, завжди різні. Запровадження тієї чи іншої технології вирощування у сільському господарстві та техніки використання доцільно проводити тільки тоді, коли приріст корисного ефекту (коефіцієнт енергетичної ефективності) перевищує приріст енерговитрат.

Для обліку та аналізу сільськогосподарської діяльності пропонуємо вести облік по енергетичним блокам.

Перший блок – відтворювальні ресурси. Тільки на родючість ґрунту (агроекосистемах) людина має вплив. Пропонуємо окремо вести облік витрат на відновлення штучної родючості (витрати антропогенної енергії – меліорація) та динамічної родючості. Динамічна родючість - це біологічне перетворення енергії старої органічної речовини в нову біомасу. Чим більше гною й соломи розкладається безпосередньо у полі, тим більше енергії буде вкладено в родючість, і тим більше енергії Сонця буде накопичено врожаєм.

За теорію фізичної економії тільки відтворювальні ресурси (біоенергетичні активи) забезпечують життя на землі. Відтворювальні ресурси – гумус, зерно, солома, худоба, гній. Оскільки головним чинником зміни родючості ґрунту є баланс гумусу, то витрати антропогенної енергії на її відновлення визначаються величиною балансу гумусу.

Другий блок - непоновлювальна енергія (бензин, дизельне паливо, технологічні матеріали, техніка і обладнання, насіння, жива праця людей).

Третій блок – еколого-економічний аналіз. Для еколого-економічного аналізу екологічний баланс агроекосистеми можна представити у вигляді терезів, на одній чаші яких зображено сукупну енергію, витрачену на виробництво якогось продукту (в даному випадку — врожаю), а на іншій — споживча енергія даного продукту. Коли сума акумульованої в продукті (урожаї) енергії більше витраченої на його виробництво, то баланс позитивний та енергетично вигідний людині. І навпаки, коли витрачена енергія перевищує отриману у врожаї, то баланс від’ємний та не вигідний.

Четвертий блок – енергетичний. Сільськогосподарську діяльність необхідно розглядати як термодинамічний процес. Тому закони, принципи та правила термодинаміки необхідно застосовувати и до агроекосистеми.

В сільському господарстві біологічну масу (врожай) формує природна енергія, а штучна є допоміжною. Таким чином, притік штучної енергії у сільсь-

ке господарство, доцільний до тих пір, (ступінь насичення), поки він не забезпечить виконання всіх технологічних операцій у необхідних обсягах і в найкращі агротехнічні строки з врахуванням екстремальних умов виробництва. Кількісна витрата цієї енергії залежить від застосовуваних технологій вирощування сільськогосподарських культур в певних зональних умовах, а якісний — від ступеня використання її рослинами.

Ефективно агроєкосистема зможе функціонувати лише за умови відшкодування усіх витрат енергії (за винятком сонячної), що витрачається у процесі виробництва сільськогосподарської продукції. Природні енергетичні витрати (сонячна енергія, фотосинтезу рослин, біохімічна енергія землі) не можуть бути безпосередньо використані людиною для інтенсифікації сільського господарства, а лише опосередковано, за допомогою антропогенних витрат енергії.

Біологічна складова економічного процесу, відповідно до якої саме родючий ґрунт, рослина і тварина, біологічні закони, за якими вони існують, визначають технологію побудови бухгалтерського обліку.

Аналіз досліджень на цю тему дозволяє зробити висновок, що необхідно вести облік нових об'єктів, створення нової інформаційної бази, яка б відображала характер взаємодії людини та природи.

Висновки. 1. Сільськогосподарська діяльність – процес управління біологічними перетвореннями за допомогою енергетичних потоків (природної та антропогенної енергій) в агроєкосистемах з метою отримання сільськогосподарської продукції та/або додаткових біологічних активів. 2. Енергетичні потоки в агроєкосистемах – це відтворення родючості ґрунту (основного засобу виробництва та бази всієї аграрної сфери) згідно законів термодинаміки. 3. Функції сільськогосподарської діяльності – збереження енергії агроєкосистемах (екологізації сільськогосподарського виробництва). 4. Регуляторами розвитку сільськогосподарської діяльності є залежність дії екологічного фактора від його інтенсивності.

Література.

1. Вернадский В.И. Возникновение и развитие земледелия / Акад. наук СССР. Ин-т археологии; Отв. ред.: В.Д.Блаватский, А.В.Никитин. – М.: Наука, 1967. – 232 с.
2. Маркс К. «Капитал», т. II, 1950. – 445 с.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №30 «Біологічні активи», затверджене наказом Мінфіну України від 18.11.2005., №790.
4. Одум Г., Одум Э. Энергетический базис человека и природы: Пер. с англ. / Под ред. Огугцова. – М.: Прогресс, 1978. – 380 с.
5. Созінов О. О., Шпаар Д., Лісовий М. П. Альтернативне землеробство: зарубіжний досвід і перспективи в Україні // Вісник аграрної науки.—1993. — № 8. — С. 3-11.

УДК 658.1

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Голуб Н.О. к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Preconditions of occurrence of the balanced scorecard and the problems of implementation of balanced scorecard in enterprises.

Key words: balanced scorecard, strategic management, enterprise activity.

Постановка проблеми. Входження України у світовий економічний простір зумовлює використання підприємствами сучасних підходів, інструментів та методів управління підприємством для забезпечення їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Однією з умов досягнення високого рівня ефективності бізнесу є збалансованість управління, зосередження уваги одночасно на різних напрямках діяльності. На практиці досить часто надмірна увага сфокусована на монетарних (грошових) показниках. При цьому немонетарні показники у системі управління використані обмежено і відходять на другий план.

Основні матеріали дослідження. Збалансована система показників (Balanced Scorecard - BSC) - це система стратегічного управління організацією на основі вимірювання і оцінки її ефективності по набору показників, підібраних таким чином, щоб врахувати всі суттєві (з точки зору стратегії) аспекти її діяльності (фінансові, виробничі, маркетингові та ін).

Початок її розробки датується 1990-м роком, коли Norlan Norton Institute - дослідний центр всесвітньо відомої аудиторсько-консалтингової компанії KPMG Peat Marwick розпочав вивчення проблем ефективності управління та пошук інструментів її підвищення [3, с. 7].

Збалансована система показників транслює місію і загальну стратегію організації систему взаємопов'язаних цілей і показників, оскільки, на думку розробників системи, управління - це, по суті, переклад стратегії цілі, які можуть бути виміряні.

Протягом 1970-х - на початку 90-х років ряд вчених намагалася вирішити цю проблему. Зокрема, ще в 1975 Стівен Керр, підсумовуючи підсумки діяльності багатьох компаній, зробив висновок про необхідність існування різних систем вимірювання результатів господарсько-фінансової діяльності для різних цілей, але ближче до її вирішення підійшли американські вчені Р.С. Каплан і Т.Д. Нортон. Ці вчені у 1990 р. досліджували системи вимірювання результатів господарської діяльності великих компаній, які прагнуть розширити свої вимірювальні системи шляхом включення до них показників немонетарного характеру, оскільки це дозволило б збільшити інформаційну базу для прийняття управлінських рішень. Результати проведених досліджень зумовили концепцію

збалансованої системи індикаторів, яка мала вигляд своєрідної панелі управління, заповненої чотирма групами індикаторів: фінансові індикатори, індикатори споживачів, індикатори бізнес-процесів, індикатори кадрового потенціалу. Крім цього BSC розглядається як система стратегічного управління діяльністю підприємства, що дозволяє доводити до нижчих рівнів стратегічні показники вищого рівня управління [1, с. 176].

Збалансована система показників характеризується багатьма перевагами: вона містить цільові показники, які охоплюють всі стратегічно важливі сфери діяльності організації (фінанси, ринок, виробництво та інновації); формує причинно-наслідкові зв'язки між усіма групами показників; служить інструментом для реалізації стратегій організації і підвищення інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень; формує індикатори - орієнтири для управління організацією [2, с. 134].

Отже, передумовою виникнення концепції BSC було прагнення керівництва багатьох підприємств посилити управлінську функцію за рахунок органічного узгодження інтересів різних груп акціонерів, споживачів, партнерів, кредиторів. Для того, щоб реалізувати багатовекторну політику управління крупним підприємством, потрібно було мати комплексну систему стратегічних цілей і ключових показників, а також добре організовану і збалансовану систему стратегічного вимірювання.

Протягом десяти років з моменту публікації першої статті Каплана і Нортонна, присвяченій BSC, з'явилися численні модифікації базової моделі. Наприклад, Лоуренс С. Мейзел, який працював над проблемою розробки збалансованої системи показників одночасно з Капланом і Нортонном, влітку 1992 р. (через кілька місяців після Каплана і Нортонна) опублікував статтю, де виклав свою концепцію побудови BSC. Не дивлячись на те, що Мейзел назвав свою модель альтернативною моделі Каплана і Нортонна, насправді вона такою не є. Єдина істотна відмінність моделі Мейзелем - те, що він замінив четверту перспективу «Навчання та зростання» Каплана і Нортонна на блок індикаторів «Кадровий потенціал».

BSC, призначена дати відповіді на чотири найважливіших для підприємства питання:

- як підприємство оцінюють клієнти (аспект клієнта);
- які бізнес-процеси можуть забезпечити підприємству виключні конкурентні переваги (внутрішньогосподарський аспект);
- яким чином можна досягти подальшого покращення стану підприємства (аспект інновацій і навчання);
- як оцінюють підприємство акціонери (фінансовий аспект).

У моделі BSC слід розрізняти показники, які вимірюють досягнуті результати, а також ті показники, які відображають процеси, які забезпечують досягнення цих результатів. Обидві категорії показників повинні бути пов'язані між собою, оскільки для отримання перших (наприклад, певного рівня продуктивності) потрібно реалізувати інші (наприклад, досягти потрібного рівня завантаження виробничих потужностей). На практиці увага менеджерів, як правило,

концентрується на першій категорії показників, а це призводить до того, що бізнес-процеси значною мірою залишають неконтрольованими або слабо контрольованими як за кількісними, так і за якісними параметрами.

Спробуємо розглянути основні проблеми, пов'язані з впровадженням BSC на підприємстві:

1. Для виконання цього завдання з самого початку повинна бути створена проектна група, до складу якої входять відповідальні працівники підприємства та консультанти. Саме ця група фахівців реалізує проект впровадження та вона ж несе відповідальність за його успіх.

Перше завдання проектної групи - визначення цілей. За допомогою представлення обраних цілей і завдань у вигляді моделі стратегічних зв'язків проектна група визначає взаємозв'язок «причина - результат» між обраними цілями.

2. Далеко не всі показники, які включають до моделі BSC, можна отримати без додаткових витрат. Як правило, отримання показників, які постійно формуються всередині підприємства (наприклад, показників, які беруться з бухгалтерського обліку та звітності), яка не потребує значних зусиль з боку менеджерів і аналітиків, хоча, на жаль, є приклади того, як деякі прості, але корисні, фінансові коефіцієнти не використовуються у процесі прийняття управлінських рішень. Разом з тим, ряд показників (наприклад, ринкова частка підприємства або індекс конкурентоспроможності) вимагають спеціальних досліджень - менеджери змушені витратити багато часу і зусиль для їх отримання.

Саме концепція збалансованих показників може врахувати недоліки систем фінансових показників і показувати взаємозв'язок між досягненням якісних та кількісних цілей діяльності підприємства, а також вирішити проблему комплексної оцінки та прогнозування загального рівня ефективності діяльності підприємства. Оскільки ці основні напрямки можна охарактеризувати за допомогою великої кількості показників, їх кількість доцільно обмежити до п'яти по кожному з напрямків.

Висновки. Таким чином, використання збалансованої системи показників на підприємстві дозволить підвищити ефективність управління на всіх його етапах: починаючи від здійснення аналізу та закінчуючи здійсненням контролю.

Литература

1. Каплан Роберт С., Нортон Дейвид П. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию. – 2-е изд., испр. И доп./ Пер. с англ. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2004. – 320 с.

2. Редченко К.І. Стратегічний аналіз у бізнесі: Навч. посібник. 2-ге вид., доп. – Львів: НовийСвіт-2000; Альтаїр-2002, 2003.- 272 с.

3. Олег Кузьмін, Ольга Мельник Індикаторив системі управління підприємством //Податкове планування. – березень. – 2007. – №3.– с. 9-11.

УДК 657

НАДХОДЖЕННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ: ВІДОБРАЖАЄМО ПО-НОВОМУ

Демчук О.М.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The article considers the changes in accounting for fixed assets . Change the order of operations documenting the movement of fixed assets and the order of their posting.

Key words: initial cost, non-current assets, source documents, budgetary organizations, fixed assets

Постановка проблеми. Нові нормативні документи приносять нам нові вимоги і правила. З 1 січня 2015 року докорінно змінився порядок оприбуткування необоротних активів. Змінилися підходи до визначення первісної вартості таких об'єктів, також зазнали змін кореспонденція рахунків і порядок документування операції з їх надходження .

У зв'язку з цим виникло багато запитань. Які витрати включати до первісної вартості, а які – ні? Якими первинними документами оформляти введення в експлуатацію основних засобів?

Основні матеріали дослідження. Одиницею обліку основних засобів є об'єкт основних засобів, а саме:

- закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього;
- конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій;
- відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс - певну роботу тільки у складі комплексу, а не самостійно;
- інший актив, що відповідає визначенню основних засобів, або частина такого активу, що контролюється суб'єктом державного сектору.

Якщо один об'єкт основних засобів складається з частин, які мають різний строк корисного використання (експлуатації), то кожна з цих може визнаватися в бухгалтерському обліку як окремий об'єкт основних засобів.

Об'єкт основних засобів визнається активом, коли:

- існує ймовірність отримання суб'єктом державного сектору майбутніх економічних вигід, пов'язаних з його використанням, та/або він має потенціал корисності для суспільства;
- вартість об'єкта основних засобів може бути визначена.

Господарські операції з надходження, руху та вибуття основних засобів оформлюються суб'єктом державного сектору первинними документами, форми яких затверджені в установленому законодавством порядку.

Якщо для оформлення господарської операції типові форми первинних документів відсутні, то суб'єкт державного сектору складає такі первинні документи, які б містили обов'язкові реквізити, передбачені законодавством та іншими нормативно-правовими актами.

Порядок документального оформлення та відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з надходження необоротних активів залежить насамперед від напрямків їх надходження, а саме:

- у результаті придбання за грошові кошти у постачальників;
- у вигляді безповоротної безоплатної допомоги, дарунка від фізичних та юридичних осіб;
- у результаті від безоплатного надходження за операціями з внутрішнього переміщення в межах органу, уповноваженого управляти об'єктами державної власності;
- у результаті виготовлення власними силами установи;
- у результаті обміну або часткового обміну.

Первісна вартість придбаних необоротних активів включає:

- суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за будівельно-монтажні роботи;
- реєстраційні збори, державне мито та інші аналогічні платежі;
- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків;
- витрати із страхування ризиків доставки основних засобів;
- витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів;
- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану в якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Підставою для бухгалтерського обліку будь-якою господарської операції є первинний документ, який обов'язково оформляється під час здійснення операції. Об'єкт зараховується до складу необоротних активів лише після введення його в експлуатацію і оформляють Актом введення в експлуатацію необоротних активів.

Усі витрати на придбання, виготовлення, модернізацію, реконструкцію накопичують до введення в експлуатацію на рахунку 14 «Незавершені капітальні інвестиції в необоротні активи».

Первісною вартістю необоротних активів отриманих безоплатно від фізичних і юридичних осіб є їх справедлива вартість на дату отримання з урахуванням витрат на транспортування, установку, монтаж, налагодження та інші витрати, які належать до первісної вартості основних засобів, придбаних за плату.

Встановлення справедливої вартості:

- для землі та будівель - на рівні ринкової вартості;
- для машин та устаткування – на рівні ринкової вартості. У разі відсутності даних про ринкову вартість - відновлювальної вартості за вирахуванням суми зносу на дату оцінки;

- для інших основних засобів - відновлювальної вартості за вирахуванням суми зносу на дату оцінки;
- для нематеріальних активів – поточної ринкової вартості, за відсутності – оціночної вартості, яку підприємство сплатило би з актив.

Що стосується основних засобів безоплатно отриманих від інших бюджетних установ, то їх первісна вартість дорівнює первісній (переоціненій) вартості цих об'єктів згідно з обліковими даними установи, яка їх передала.

Висновки. Об'єкт основних засобів оцінюється за первісною вартістю, якою є:

- вартість придбання у разі придбання за плату;
- собівартість виробництва у разі самостійного виготовлення (створення);
- справедлива вартість у разі отримання без оплати від фізичних та юридичних осіб (крім суб'єктів державного сектору);
- первісна (переоцінена) вартість основних засобів у разі отримання без оплати від суб'єктів державного сектору;
- залишкова вартість переданого об'єкта основних засобів у разі отримання у результаті обміну на інший актив;
- умовна вартість у разі відсутності активного ринку.

Господарські операції з надходження, руху та вибуття основних засобів оформлюються суб'єктом державного сектору первинними документами, форми яких затверджені в установленому законодавством порядку.

Якщо для оформлення господарської операції типові форми первинних документів відсутні, то суб'єкт державного сектору складає такі первинні документи, які б містили обов'язкові реквізити, передбачені законодавством та іншими нормативно-правовими актами.

Відображення в бухгалтерському обліку операцій з надходження, руху та вибуття основних засобів здійснюється відповідно до Типової кореспонденції субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями, затвердженої в установленому законодавством порядку.

Література.

1. Конституція України від 28.06.96р. №2554к/96-ВР
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010р №2755-VI
3. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001р №2658-III
4. Національне положення (стандарт бухгалтерського обліку в державному секторі) 121 «основні засоби», затверджене наказом Мінфіну від 12.10.2012р №1202
5. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене Мінфіном від 24.05.1995р. №88

УДК 336.5.02

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АУДИТУ

Єременко Д.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: In the article investigational and grounded necessity of perfection of control system by the computer informative systems for an account, analysis and audit.

Key words: accounting, auditing, computer systems, information systems auditing, control activities, audit services system.

Постановка проблеми. Зміни і нововведення, що характеризують сучасну економіку, здійснюють значний вплив на бухгалтерський облік та аудит діяльності підприємства. Результати роботи підприємств, у першу чергу, характеризуються кількісними і якісними параметрами їх діяльності, які враховуються для оцінки ступеня його привабливості для потенційних інвесторів, отримання позик, можливостей розширення масштабів діяльності та перспектив подальшого розвитку.

Основні матеріали дослідження. Наявність спеціалізованого програмного забезпечення сьогодні являється невід'ємною частиною діяльності практично в будь-якій сфері, у тому числі й у бухгалтерському обліку та аудиті. Однак, приходиться констатувати явну недостатність наявного програмного забезпечення для аудиту. Якщо в галузі автоматизації бухгалтерського обліку діє безліч розроблювачів програмного забезпечення, що створили такі популярні програмні продукти для бухгалтерів, як "1С:Підприємство", "Інфобухгалтер", "БЭСТ", "Інфін-Бухгалтерія", "Парус", "Галактика" і ін., що охоплює потреби широкого кола підприємств - від малих до великих корпоративних клієнтів, що мають настроювання на різні галузі діяльності (виробництво, торгівля, спеціалізовані модулі), то для аудиту на ринку програмного забезпечення мається лише кілька пакетів, що вирішують ті чи інші задачі [1].

Існує ряд програм спеціально не призначених для аудиторів, однак їх можна ефективно використовувати при роботі - це програми економічного аналізу ("Аналітик" - фірма "Інек", "ФЕАН" - фірма "Квантекс", "Економічний Аналіз" - фірма "СКІП" і інші). Дані програми дозволяють одержувати інформацію про ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість, рентабельності підприємства, розраховувати цілий ряд коефіцієнтів, представляти інформацію про результати аналізу в наочному графічному виді.

Задачу автоматизації процесу аудиторської перевірки можливо частково вирішити і без придбання готового спеціалізованого програмного забезпечення. Вважаємо за доцільне необхідність наукової розробки методології аудиту в умовах автоматизованої обробки облікової інформації. Використання нових інформаційних технологій і комп'ютерної техніки, при безпосередньому проведенні аудиту, дозволяє значно полегшити роботу. Комп'ютер стає інструментом, який дозволяє не лише скоротити час на проведення аудиту, але й провес-

ти більш детальний аналіз, перевірку, скласти якісний аналітичний звіт та аудиторський висновок з рекомендаціями щодо стратегії, напрямів і засобів покращання фінансового стану підприємства. Комп'ютеризація діяльності також дозволяє надати інформацію, яку досить важко отримати вручну.

Переваги застосування комп'ютерної техніки при проведенні аудиту можна згрупувати за наступними категоріями:

- зменшення кількості даних, що обробляються вручну
- економія часу на виконання одноманітних прийомів порівняння фактичних даних з обліковими;
- в автоматичному порядку перевірка тотожності чи взаємної ув'язки показників різних форм звітності;
- зберігання та багаторазове використання отриманих даних;
- здійснення попередньої оцінки результатів робіт за відхиленнями [2].

Для використання комп'ютерів в аудиті необхідне виконання наступних умов:

- наявність розроблених макетів вихідних документів, призначених" для оформлення робочої документації, узагальнення результатів виконаних робіт;
- наявність програмного забезпечення, здатного реалізувати моделі обробки інформації для аудиторів [3];

Висновки. Проведене дослідження дало змогу сформулювати висновки та надати рекомендації, які відображають досягнення визначеної мети і вирішення поставлених завдань. Для автоматизації обліку і аудиту комп'ютери використовуються за наступними напрямками:

- проведення нескладних розрахунків, друк типових форм документів аудитора, опитувальних листів, анкет тощо;
- організація нормативно-правової, довідкової бази даних в електронному вигляді;
- перевірка окремих ділянок обліку, розрахунків за основними засобами, виробничими засобами тощо;
- комплексна перевірка всіх розділів і рахунків бухгалтерського обліку, роботи персоналу, проведення економічного аналізу.

Комп'ютеризація наведених видів робіт дозволяє створити систему автоматизації аудиторської діяльності. Проблема автоматизації аудиту ґрунтується на проблемі формалізації цього процесу. Неможливо повністю формалізувати такий творчий процес, як аудит, так, щоб у підсумку мати алгоритми для комп'ютерної автоматизації і при цьому не втратити якості перевірок.

Технологія аудиту значною мірою є творчим процесом, особливості якого залежать як від конкретного підприємства, яке перевіряють, так і від практичного досвіду аудитора.

Література.

1. Аудит: теорія і практика: навч. посібн. / А.Г. Загородній, А.В. Єлісеєв, М.В. Корягін та ін.; Національний у-т «Лівівська політехніка», Інститут підп-

риємництва та перспективних технологій при Національному у-ті «Лівівська політехніка». – Л.: Лівівська політехніка, 2003. – 364 с.

2. Белуха М.Т. Аудит: Учебник для студ. эконом. Спец. Вузов.- К:Знання,2000.-770с.-(высшее образование XXI века).

3. Бутинец Ф.Ф. Аудит: Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів.-2-е вид., перераб. та доп.-Житомир.:ПП “Рута”,2002.-672с.

УДК 631.162

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Журавльова Т.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: In the article investigational and grounded necessity of perfection of control system by the computer informative systems for an account, analysis and audit.

Key words: accounting, auditing, computer systems, information systems auditing, control activities, audit services system.

Постановка проблеми. Основним джерелом обліково-інформаційного забезпечення управління на рівні підприємства є первинні документи, в яких відображаються господарські операції в момент їх здійснення. У сучасних умовах інформаційні системи і технології дозволяють оперативно обробляти дані первинних документів, що отримуються зі структурних підрозділів з метою забезпечення оперативного, тактичного й стратегічного управління задля досягнення визначених раніше цілей. Проте в сільськогосподарських підприємствах ці можливості, як правило, використовуються частково, або ж не використовуються взагалі.

Тому головними перспективними напрямками поліпшення обліково-інформаційного забезпечення управління діяльністю сільськогосподарських підприємств за умови ефективного використання сучасних інформаційних технологій є: формування на підприємствах єдиних інтегрованих обліково-інформаційних систем, які б забезпечували потреби оперативного, поточного та стратегічного управління; створення концептуальної моделі автоматизованої підтримки управлінських рішень; удосконалення організаційно-управлінської й інформаційної системи аграрних підприємств; створення єдиної системи оперативного обліку і контролю діяльності сільськогосподарських підприємств, яка б дозволяла отримувати, узагальнювати та використовувати інформацію необхідну для прийняття управлінських рішень в онлайн часі.

Основні матеріали дослідження. Формування облікової інформації для управління в сільськогосподарських підприємствах може здійснюватися: вручну, з використанням калькуляторів та примітивних обчислювальних засобів; автоматизовано, з повною автоматизацією через єдину інформаційну мережу всіх етапів створення і обробки вхідних документів та використання звітних даних; комбіновано, первинні носії інформації, як правило, створюються вручну, а подальша їх обробка здійснюється з використанням ПЕОМ та локальних мереж.

Для ведення бухгалтерського обліку в господарствах в основному використовуються різні версії програмного забезпечення 1:С «Бухгалтерія» та 1:С «Підприємство» й окремі програмні модулі облікових програм «Акцент», «Па-

рус», «Орсек» тощо для здійснення обліку матеріальних ресурсів та розрахунків за центрами відповідальності дані якого й надаються керівництву для управління.

Особливостями автоматизації системи обліково-інформаційного забезпечення управління є те, що: автоматизація здійснюється як складова інтегрованих систем автоматизації управління підприємствами; рівень автоматизації обробки оперативної і облікової інформації найвищий порівняно з рівнем автоматизації обробки інформації інших функцій управління; ефективність впровадження значно вища порівняно з іншими підсистемами управління.

Управління сільськогосподарським підприємством вимагає використання значної кількості інформації, спеціальних наукових методів, які дозволяють моделювати ситуації та прогнозувати наслідки їх розвитку, що може бути забезпечено в межах використання сучасних комп'ютерних технологій. У цілому інформаційна підтримка управління являє собою процес створення бази даних, яка містить як довідники, так і інформацію про фінансовий і майновий стан конкретного господарства, всебічну характеристику його діяльності, а також дані про зовнішнє середовище, що необхідні керівнику для підвищення ефективності господарювання та вирішення виробничих проблем. Тому в межах пошуку перспективних напрямів розвитку обліково-інформаційного забезпечення управління запропонована модель формування автоматизованої системи підтримки управлінських рішень на рівні сільськогосподарського підприємства, що включає завдання прогнозування стандартних і непередбачених ситуацій, пошуку ефективних шляхів виходу з нестандартних та кризових ситуацій за допомогою обліково-інформаційної та планово-аналітичної підтримки цих рішень на стадії їх вироблення.

Комп'ютерні системи автоматизації обліку (КСАО) пройшли великий історичний шлях становлення й розвитку. Ці технології змінювалися паралельно зі змінами інформаційних технологій, програмних і технічних засобів оброблення інформації, методів і засобів програмування, концепцій побудови інформаційних систем (ІС) тощо.

Ринок КСАО розпочав формуватися з кінця 80-х років. Сьогодні існує велика кількість різноманітних програмних засобів автоматизації бухгалтерського обліку: від засобів автоматизації локальних завдань бухгалтерського обліку до повнофункціональної КСАО в складі ІС підприємства.

Наразі ринок програмних продуктів КСАО пов'язаний із такими провідними фірмами-розробниками як: «ІС:ДІАМАНТ», «ІНТЕЛЛЕКТ-СЕРВІС», «ПАРУС», «ГАЛАКТИКА», «ДІАСОФТ», «ІНФІН», «ІНФОСОФТ», «ОМЕГА», «R-STYLE SOFTWARE LAB», «COGNITIVE TECHNOLOGIES LTD», що забезпечують такий набір послуг: розроблення, розповсюдження готових програмних продуктів для створення КСАО; консалтингові послуги з проектування КСАО, вибору програмних засобів; створення інформаційно-правових систем для КСАО; видання та розповсюдження літератури для КСАО; організація навчальних центрів для підготовки користувачів КСАО.

Економічна ефективність інформаційних систем обліку досягається в керуючій системі управління суб'єктів господарювання за рахунок зменшення трудових витрат на ведення обліку як функції управління – прямий ефект та в керованій – за рахунок економічних наслідків виконання рішень, прийнятих завдяки використанню відповідної облікової інформації – непрямий ефект.

Успішне використання великою кількістю підприємств систем «1С: Бухгалтерія» та «1С:Підприємство» свідчить про здатність цих систем забезпечити своєчасність і достовірність облікової інформації для прийняття управлінських рішень підприємствами та установами. Саме ці характеристики систем обліку є найважливішими для отримання непрямого економічного ефекту. Однак, використання бухгалтерських систем в автономному режимі обмежує можливості підвищення ефективності управління.

Висновки. Таким чином, сучасні можливості обліково-інформаційного забезпечення управління в сільськогосподарських підприємствах і за функціонально-організаційними можливостями й за наявністю програмного забезпечення наразі знаходиться на достатньо високому рівні. Проте використання наявного потенціалу АСУ в сільськогосподарських підприємствах залежить від трьох основних факторів: фінансових можливостей підприємства; наявності кваліфікованих кадрів; доброї волі керівника зорієнтованої на використання наявних можливостей автоматизації процесу обліково-інформаційного забезпечення управління в підприємстві.

Література.

1. Аткинсон Э. Управленческий учет / Э. Аткинсон, Р. Банкер, Р. Каплан, М. Янг; 3-е изд. / пер. с англ. – М.: ИД «Вильямс», 2005. – 878 с.
2. Майорів С. І. Інформаційний бізнес: комерційне поширення і маркетинг.- М.: Фінанси і статистика, 2000.-128с.
3. Романченко О. Управлінський облік і система управлінської інформації / О. Романченко // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 6. – С. 15-18.
4. Тесленко Г. Інформаційні системи в аграрному менеджменті (1999). - [Електронне видання]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/books/100.html>

УДК 631.15.338.512

ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В САДІВНИЦЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Котова С.О.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: *The article describes the implementation of the internal audit system to ensure accurate accounting and analytical information management personnel. To consider approaches to the construction of the system of internal audit of horticultural enterprises.*

Key words: *organization of internal audit, horticultural enterprises, organization audit, reliable accounting and analytical support of management*

Постановка проблеми. Україна має за своїм потенціалом значні переваги для розвитку інтенсивного садівництва у порівнянні з іншими країнами, але на жаль сучасна ситуація показую, що наша країна не може конкурувати з рівнем розвитку цієї галузі у країнах Європи. На це вплинула багато чинників (інвестиційна непривабливість галузі, економічне становище, ризикованість господарської діяльності тощо). Такі негативні тенденції створюють передумови втрати країною потенціалу садівництва і ставлять внутрішній ринок плодів і ягід у повну залежність від їх імпорту. Однією з форм управління галуззю з метою відродження та стабілізації галузі є його достовірне інформаційне облікове забезпечення, основу якого становлять дані бухгалтерського обліку та результати економічного аналізу. Саме служба внутрішнього аудиту зможе забезпечити їх достовірність.

Основні матеріали дослідження. Згідно з Законом України «Про аудиторську діяльність» сільськогосподарські підприємства не підлягають щорічному обов'язковому підтвердженню достовірності та повноти річної фінансової звітності. А оскільки ця перевірка дуже дорога в умовах економічної кризи даної галузі, то її практично не проводиться, а значить не виникало потреби в методичному забезпеченні аудиторської перевірки садівницьких підприємств.

Питанням формування обліково-аналітичного забезпечення та проведення аудиторської перевірки в цілому займались багато вчених Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, М.Ф. Огійчук, І.Т.Новіков, Л.К. Сук та інші вчені. Аналіз праць даних вчених показав що вони проводили дослідження питань загального характеру, рідше питання агропромислового характеру, та практично не розглянуто питання про створення достовірної інформаційно-облікової інформації на садівницьких підприємствах, що можливо при впровадженні системи внутрішнього аудиту.

Впровадження системи внутрішнього аудиту повинно враховувати стратегічні цілі розвитку садівницької галузі, що включає такі основних етапи: визначення основних напрямків використання біологічних активів садівництва; обґрунтування стратегії їх виробництва; реалізація виробничої програми формування та використання біологічних активів садівництва

Концептуальні підходи до побудови системи внутрішнього аудиту на садівницьких підприємствах повинні враховувати: основні біологічні складові технологічного процесу виробництва садівницької продукції (об'єкти обліково-аналітичного дослідження, цілі, завдання, функції, методи, методичне та інформаційне забезпечення). Основне функціональне призначення даної системи є: обліково-аналітичне забезпечення управління біологічними активами садівництва в контексті підвищення його конкурентоспроможності; контроль за збереженням та ефективним використанням ресурсів, сталий розвиток галузі.

Для перевірки своєчасності й об'єктивності відображення витрат, які формують якість та конкурентоспроможність біологічних активів і садівницької продукції, пропонуємо обліковувати витрати на забезпечення якості та конкурентоспроможності біологічних активів і витрати на збереження й поліпшення якості садівницької продукції на окремих рахунках управлінського обліку із виділенням відповідних статей (елементів) витрат: витрати на формування біолого-, еколого-господарських та виробничо-експлуатаційних параметрів. Система обліково-аналітичного відображення виробництва продукції садівництва, що дає можливість об'єктивно оцінювати вплив основних біолого-, еколого- і виробничо-господарських параметрів біологічних активів та продукції садівництва на рівень її конкурентоспроможності, включає: основні етапи фізіологічного росту біологічних активів та обліково-аналітичне забезпечення управління формуванням і поліпшенням показників конкурентоспроможності біологічних активів садівництва, показники конкурентоспроможності продукції й обліково-аналітичне забезпечення їх управлінням. До біолого-господарських характеристик відносять показники, які залежать від комплексу дій з вирощування поточних біологічних активів; до еколого-господарських – вимоги нормативних документів, стандартів, що відображають технічну, екологічну та морально-етичну безпеку використання продукції споживачами. Виробничо-господарські показники відображають комплекс дій з вирощування поточних, незрілих і довгострокових біологічних активів садівництва.

Однією з головних проблем прийняття управлінських рішень щодо відтворення біологічних активів і виробництва продукції необхідної кількості та якості є неможливість передбачити всі майбутні чинники впливу, які часто не залежать від менеджера. Найважливішими з них, на думку експертів, є природно-кліматичні. Завдання, які стоять перед керівниками це помягшення цих чинників шляхом застосування заходів (робити агротехнічні впливи на врожайність продукції). Це можливо при наявності достовірної інформації, яку забезпечує система внутрішнього аудиту, систематизації отриманої аналітичної інформації, накопичування даних необхідних для прийняття правильного рішення управлінським персоналом по центрах відповідальності.

Для забезпечення керівників садівницьких підприємств своєчасною, релевантною та достовірною інформацією для прийняття управлінських рішень доцільно конкретизувати об'єкти обліку біологічних активів садівництва з поділом на окремі помологічні види, витрати на вирощування і виробництво роз-

межувати на постійні та змінні з метою об'єктивності оцінки рівня собівартості продукції та прогнозування змін.

Висновки. Розглянути концептуальні підходи до побудови системи внутрішнього аудиту на садівницьких підприємствах, що дозволить отримати достовірну та правдиву облікову та аналітичну інформацію, що дозволить забезпечити управління біологічними активами садівництва, які враховують визначальну роль аграрного сектору в забезпеченні продовольчої та екологічної безпеки, суспільної стабільності, нарощування експортного потенціалу держави, а також специфіку використання в господарському процесі незамінних природно-біологічних чинників виробництва та висувають специфічні вимоги до галузевого обліково-аналітичного забезпечення.

Література.

1. Немченко В.В., Хомутенко В.П., Хомутенко А.В. Практичний курс внутрішнього аудиту /За ред. Немченко В.В.: Підручник. – К.:Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
2. Новіков І.Т. Методологія аудиту в агроформуваннях: / І.Т. Новіков / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2009. – 327с.
3. Богданюк О. В. Облік продукції садівництва, як біологічного активу / О. В. Богданюк // Науковий вісник Національного аграрного університету — 2008. — Вип. 120. — С. 244-249.

УДК 657

ПОДАТКОВІ ЗМІНИ В ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кучеркова С.О., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: *The article discusses the tax changes for agricultural enterprises, which came into effect in 2015. Detailed analysis of the changes when you pay the fixed agricultural tax.*

Key words: *agricultural enterprises, fixed agricultural tax, single tax, accounting taxes.*

Постановка проблеми. Податкові надходження завжди посідали чинне місце у процесі формування бюджету. Така роль податків та зборів зумовлена в більшості історично і сформувалась у вигляді плати за те чи інше благо. Існування ефективної податкової системи є передумовою державної забезпеченості коштами, які в подальшому спрямовуються на оплату праці державним службовцям, виконання соціальних програм, гарантування соціальних виплат, тобто забезпечення необхідних умов для покращення життя населення. Протягом останніх десяти років в загальних обсягах доходів державного бюджету України більше ніж сімдесят відсотків належить саме податковим надходженням до бюджету. З кожним роком їх питома вага в загальній сумі бюджетних надходжень зростає, що свідчить про значну залежність нашої країни від суми податків, яка мобілізується як на загальнонаціональному рівні, так і на рівні місцевого самоврядування.

Проблемам оподаткування присвячуються праці таких відомих в Україні вчених, як Василик О.Д., Дем'яненко М.Я., Огійчук М.Ф., Сук П.Я., Федосов В. М. та ін., але постійні зміни в Податковому Кодексі виокремлюють окремі частини, що були недослідженими і проблемними. Це вимагає від вчених постійного вивчення й виникнення дискусій з цього приводу.

Основні матеріали дослідження. У зв'язку із внесенням Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 року № 71-VIII [1] змін в Податковий Кодекс, кількість податків скоротилась з 20 до 9. Так, на сьогоднішній день до загальнодержавних податків належать:

1. податок на прибуток підприємств;
2. податок на доходи фізичних осіб;
3. податок на додану вартість;
4. акцизний податок;
5. екологічний податок;
6. рентна плата;
7. мито.

До місцевих податків належать:

1. податок на майно;
2. єдиний податок.

До місцевих зборів належать:

1. збір за місця для паркування транспортних засобів;
2. туристичний збір.

Зміни торкнулись і сільськогосподарських товаровиробників. З 2015 року відмінили ФСП, але вони не перейшли на загальну систему оподаткування, а стали платниками єдиного податку. Згідно Закону [1] сільськогосподарські товаровиробники стали відноситись до четвертої групи платників єдиного податку. Фактично нова 4 група цього податку – ні що інше, як ФСП, до якого звикли всі сільськогосподарські підприємства, але є і нюанси його сплати.

Як і на ФСП, працювати в 4 групі єдиного податку можуть с.-г. товаровиробники, у яких частка доходу від реалізації с.-г. продукції за попередній податковий період дорівнює або перевищує 75%. Сплачується податок за площі сільськогосподарських угідь або землі водного фонду, які знаходяться у власності підприємства або надані йому в користування, у тому числі на умовах оренди. Новим є те, що право власності/користування земельними ділянками повинно бути оформлено й зареєстровано у відповідності до законодавства. Сплачувати єдиний податок слід тільки за повністю оформлені у власність або користування землі.

Аграрії-єдинники сплачують податок виходячи з нормативної грошової оцінки землі із врахуванням коефіцієнту індексації, станом на 1 січня звітного періоду [2]. Наприклад, в 2015 році необхідно нормативну грошову оцінку, яку проводили станом на 1.07.1995 р. помножити на 1,756 і на 3,997 [2]. Для нарахування річної суми єдиного податку рекомендуємо аграріям звертатися в Державне агентство земельних ресурсів України за отриманням виписки з держземкадастра.

Нові зміни принесли і серйозні зміни до ставки податку, так ставки єдиного податку в порівнянні із ставками ФСП збільшились в три рази. Розглянемо ставки податку в табл. 1.

Таблиця 1

Порівняння ставок ФСП і єдиного податку

Види земельних угідь	Ставка єдиного податку 4 група (з 2015 р.), %	Ставка ФСП, % (до 2015 р.)
Рілля, сінокоси й пасовища	0,45	0,15
Пашні, сінокоси й пасовища, які розташовані в гірських зонах	0,27	0,09
Багаторічні насадження	0,27	0,09
Багаторічні насадження, які розташовані в гірських зонах	0,09	0,03
Землі водного фонду	1,35	0,45
Рілля, сінокоси й пасовища, які знаходяться у власності с.-г. виробників, які спеціалізуються на виробництві й переробці продукції рослинництва в закритому ґрунті, або надані їм в користування, у тому числі на умовах оренди	3,00	1,00

Дослідження показують, що розмір єдиного податку 4 групи для с.-г. товаровиробників збільшився майже в 21-22 рази.

Єдиний податок розраховують щорічно станом на 1 січня. Розраховану суму податку розподіляють на квартали наступним чином: I квартал – 10%; II квартал – 10%; III квартал – 50%; IV квартал – 30%. На відміну від ФСП, який необхідно було сплачувати щомісяця, єдиний податок вноситься щоквартально на протязі 30 календарних днів, наступних за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу.

Декларацію з податку необхідно подати до 20 лютого поточного року. Разом з нею подається розрахунок частки сільськогосподарського виробництва і відомості (справка) про наявність земельних ділянок (часток).

Висновки. Отже, перед сільськогосподарськими підприємствами зараз постає дилема, чи сплачувати єдиний податок для 4 групи, або перейти на 3 групу, чи взагалі використовувати загальну систему оподаткування. Для цього бухгалтеру і керівнику підприємства потрібно всі ці шляхи проаналізувати, прорахувати.

Література.

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 року № 71-VIII

2. Постанова КМУ «Про внесення змін в Методику нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення» від 31.10.11 р. № 1185

УДК 657

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Левченко О.П., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The article highlights the concept of accounting policy, the process of the formation of accounting policy, the selected set of factors influencing the formation of accounting policy. Reflects the main problems in the formation of accounting policies and ways to overcome them..

Key words: ownership, entrepreneur, principles and procedures, reporting, financial situation, regulatory framework, tax law.

Постановка проблеми. Облікова політика є важливою складовою загального механізму управління господарською діяльністю підприємства. Тому дослідження даної тематики в умовах невизначеності керівництва підприємств щодо до процесу формування та реалізації облікової політики є досить актуальною. Система бухгалтерського обліку — це своєрідний механізм підготовки та відображення інформації про майнове та фінансове становище підприємства. Завдяки цій інформації внутрішні та зовнішні її користувачі мають уявлення про реальний стан справ на підприємстві. Виконання поставлених перед бухгалтерським обліком завдань із забезпечення зовнішніх користувачів інформацією про майновий та фінансовий стан підприємства вимагає встановлення загальновизначеної сукупності принципів та правил, які використовуються в бухгалтерському обліку при формуванні та відображенні інформації. Разом з тим, жорстке нормативне регулювання бухгалтерського обліку, яке мало місце в плановій економіці, позбавляє його можливостей оперативно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі.

Основні матеріали дослідження. У вітчизняній економічній літературі у значній мірі переважають видання, які присвячені вивченню облікової політики сільськогосподарських підприємств. Проблеми формування та реалізації облікової політики на сільськогосподарських підприємствах висвітлювалися в роботах Барановської Т. В., Бутинця Ф.Ф., Жука В. М., Пилипенко А. А. та інших.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних положень порядку формування та застосування облікової політики підприємств, яка забезпечує необхідні умови для ефективної діяльності досліджуваного підприємства.

Облікова політика підприємства є тим важливим засобом, завдяки якому існує можливість розумного поєднання державного регулювання і власної ініціативи підприємства в питаннях організації та ведення бухгалтерського обліку.

Як відомо, методична база ведення бухгалтерського обліку складається з використання первинних облікових документів, інвентаризації, оцінки, калькулювання, організації обліку (управлінського, бухгалтерського та податкового), виконання розрахунків та проведення, контролю, підготовки звітності. Створен-

ня цілісної системи обліку передбачає активне застосування специфічного елемента регулювання бухгалтерського обліку та звітності — облікової політики підприємства. Часи, коли визначення облікової політики на підприємстві обмежувалось комплексом основних (стандартних) параметрів обліку і звітності, механічно переписаних із законодавчих циркулярів (таких, як порядок нарахування зносу за основними засобами і МШП, порядок звітності підзвітних осіб тощо), минули назавжди. Ринкові методи господарювання вимагають досконалих, конкретних і незмінних правил ведення бухгалтерського обліку та звітності на підприємстві. А встановлення таких правил, у свою чергу, потребує наукового аналітичного підходу, глибоких маркетингових досліджень, зваженої і далекоглядної кадрової політики, поєднання інтелекту та досвіду працівників підприємства. Такі підходи до бухгалтерського обліку передбачають інший рівень вимог до кваліфікації головного бухгалтера, насамперед високий професіоналізм. Згідно з визначенням, облікова політика підприємства базується на основних принципах обліку та звітності. Під принципами бухгалтерського обліку слід розуміти правила, якими необхідно керуватися при вимірюванні, оцінці й реєстрації господарських операцій і при відображенні їх результатів у фінансовій звітності.

Основні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності викладені в статті 4 розділу 1 Закону про бухгалтерський облік.

Для систематизації завдань, які виконує облікова політика підприємств, виділено її виміри: соціальний (створення соціальних гарантій для захисту зовнішніх користувачів шляхом забезпечення єдності інтерпретації даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності), економічний (економічний ефект від облікової політики виявляється в оптимальному забезпеченні інформацією для управління, скороченні обсягів документообігу, підвищенні дієвості внутрішнього контролю), біхевіористичний (використання свободи дій в питаннях організації обліку для створення дієвої системи бухгалтерського обліку на підприємстві, яка забезпечить дотримання інтересів власника), психологічний (за допомогою елементів облікової політики та за умови конкретизації вимог до характеру необхідних даних досягається найбільш повне та ефективно забезпечення інформацією всіх рівнів управління), інформаційний та юридичний (використання для усунення невизначеностей у нормативних актах з бухгалтерського обліку та у якості письмових доказів при вирішенні господарських спорів, конфліктів з контролюючими органами).

Так, щоб забезпечити стабільний розвиток системи бухгалтерського обліку в сільськогосподарському підприємстві, економічного контролю та аналізу, потрібно відповідним чином його спланувати. Такі плани мають бути конкретними, реальними і підкріплені розрахунками матеріально-технічного забезпечення їх виконання. Розробкою цих планів займаються на державному рівні (макрорівні). В Україні правові основи регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку встановлюються Законом України «Про бухгалтерський облік». Згідно п. 1 ст. 6 Закону України «Про бухгалтерський облік» метою державного регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в

Україні є:

1) створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів;

2) удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності [1].

Таким чином, політика державних органів щодо розвитку обліку в Україні направлена на:

- визнання країною міжнародних бухгалтерських стандартів та впровадження їх у національну систему обліку;
- вирішення питань щодо рівня регламентації обліку;
- розробка національного плану рахунків;
- розробка та затвердження форм звітності;
- методологічне та організаційне керівництво системою обліку в країні;
- сприяння підготовці кадрів та розвиток наукових досліджень з обліку;
- програма книговидання, забезпечення методичною літературою бухгалтерів;
- питання оплати праці, соціального забезпечення та ін. [5].

Поділяючи цю точку зору, В. Жук [4] серед причин занепаду бухгалтерського обліку в АПК називає такі:

1) згідно з чинним Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Мінагрополітики не може видавати інструктивні матеріали з бухгалтерського обліку, формування облікової політики, які були б обов'язкові до виконання підприємствами АПК [1];

2) Мінагрополітики не може впливати на стан облікової політики в галузі, тому що не має права приймати бухгалтерську звітність недержавних підприємств у відповідності з діючим законодавством України;

3) за період реформ у зв'язку з непривабливістю роботи в галузі втрачена значна частина бухгалтерських кадрів як підприємств, так і підрозділів Мінагрополітики усіх рівнів управління;

4) рішення облікових проблем АПК не знаходить належного фінансування з боку Міністерства аграрної політики і зацікавленості до участі в цьому міжнародних проектів формування облікової політики;

5) у проведенні аграрної політики Міністерство не спирається на результативну інформацію, яку надають за даними бухгалтерського обліку підприємств АПК, а орієнтуються на звітність Держкомстату України, яка відірвана від реальних показників.

Висновки. Отже, облікова політика в сільськогосподарських підприємствах повинна розглядатися, з одного боку, як сукупність прийомів і методів, за допомогою яких здійснюється керівництво бухгалтерським обліком в Україні в особі уповноважених на те законодавчих та виконавчих органів влади, з іншого – як сукупність конкретних методів і способів організації та форм бухгалтерсь-

кого обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил і особливостей господарської діяльності. .

Література.

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. / Верховна рада України. – [Електронний ресурс] // Інформаційно-правова система «Ліга : Закон» – 2010. – № 1.

2. Войтенко Т. Облікова політика – 2010 : головне / Т. Войтенко // Податки та бухгалтерський облік. – 2010. – № 1 – 2. – С. 3 – 18.

3. Лист Міністерства фінансів України «Про облікову політику» від 21.12.2005 р. № 31-34000-10-5/27793 // Інформаційно-правова система «Ліга : Закон» – 2010. – № 1.

4. Жук В. М. Інституційний підхід до розв'язання проблем бухгалтерського обліку в Україні / В. М. Жук // Фінанси України. – 2009. – № 7. – С. 100 – 113.

5. Наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо складання розпорядчого документа про облікову політику підприємства» від 17 грудня 2007 року № 921. // Інформаційно-правова система «Ліга : Закон» – 2010. – № 1.

УДК [005.3:005.658]:657

СТРАТЕГІЧНИЙ АУДИТ

Сахно Л.А., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Examines the concept and essence of the strategic audit of a company and identifies its object, purpose and function.

Key words: enterprise, strategic audit, strategic decisions.

Постановка проблеми. В умовах постійного розвитку міжнародного ринку та зростаючої конкуренції серед компаній стає недостатньо лише традиційного зовнішнього аудиту. Це пояснюється тим, що традиційний аудит зосереджується на проблемі охорони активів і збереженні того, що організація має на даний момент, у той час як для підвищення ефективності сучасного бізнесу потрібно не тільки формування ефективної стратегії розвитку, також об'єктивна комплексна оцінка їхньої діяльності на перспективу. Дослідженнями проблеми стратегічного аудиту відображено в працях багатьох вітчизняних та закордонних науковців таких як Т. Амблера, Г. Л. Багієва, Л. В. Балабанової, Г. М. Брума, С. С. Гаркавенко, С. М. Катліпа, Ф. Котлера, Ж. Ж. Ламбена, Т. І. Лук'янець, Е. Ромата, А. Х. Сентера та ін.

Основні матеріали дослідження. Серед класичних визначень аудиту зустрічається наступне: "Аудит – це підприємницька діяльність стосовно перевірки бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємств на відповідність нормам і правилам ведення обліку на території тієї чи іншої держави". Тобто, в частині що стосується класичного бухгалтерського аудиту, головна мета його проведення – це оцінка стану бухгалтерського обліку на підприємстві та консультування з питань відповідності законодавчим нормам і правилам ведення обліку. Парадокс полягає в тому, що питанням, як сплатити податки, як правильно скласти фінансові звіти, приділяють значно більше уваги, сил і засобів, ніж тому, як ці гроші заробити. Це особливо характерно для невеликих фірм, коли керівник, заробивши на початку діяльності невеликі гроші, продовжують їх заробляти, але в набагато меншому обсязі, ніж могли б, і не надають значення таким "дрібницям", як планування, організація процесу, форма взаємодії служб, документообіг, робота з постачальниками і клієнтами і таке інше. Про те, добре чи погано працює підприємство, керівник і власники довідаються в більшості випадків з фінансових звітів. Але фінанси - це категорія, яка не відображає ефективність використання наявних ресурсів, а також помилки і прорахунки в діяльності підприємства. Більш повну та об'єктивну картину ефективності роботи всього підприємства, окремих підрозділів і фахівців дає стратегічний аудит. Поки він не знайшов широкого розвитку, але не через незатребуваність, а з причини неготовності основної частини аудиторських фірм до надання подібних послуг. Також впливає фактор невідповідності керівництва підприємств.

Для задоволення усіх вищезгаданих потреб бізнесу необхідне впровадження стратегічного аудиту, який аналізує систему стратегічного менеджменту, обліку організації, надає рекомендації щодо її ефективного розвитку і посилення конкурентних позицій на ринку. Зарубіжна наукова думка з питань стратегічного аналізу та аудиту в основному розглядає стратегічний аудит як процес збирання інформації, який використовується для розробки конкретних цілей та стратегії бізнесу. Це досить вузьке розуміння суті, задач та можливостей стратегічного аудиту [1].

Стратегічний аудит є стандартним етапом, з якого починається виконання робіт по оптимізації або реорганізації існуючої системи управління компанією або її окремих елементів (підсистем управління). Діагностика поточного стану справ в системі управління дозволяє точніше виявити існуючі проблемні зони в механізмах управління компанією, виділити пріоритетні напрями оптимізації і вибрати найбільш адекватні способи вирішення проблем.

Основними функціями стратегічного аудиту є:

- оцінююча (відбувається оцінка публічного іміджу підприємства);
- управлінсько-стратегічна (на основі одержаних даних розробляється стратегія іміджевого і конкурентного позиціонування підприємства, відбувається внесення коректив в управління діловою репутацією компанії, брендування товарів і послуг);
- інформаційна (керівний склад підприємства, топ-менеджмент одержує репрезентативну інформацію про поточну ситуацію);
- прогнозна (прогнозується розвиток компанії в коротко-, середньо - і довгостроковій перспективі, вживаються превентивні заходи щодо антикризового управління).

Метою стратегічного аудиту є оцінка комунікаційної політики підприємства для розробки і ухвалення стратегічних управлінських рішень, спрямованих на формування, коректування і підтримку позитивного іміджу підприємства, збереження і підвищення вартості його репутації на ринку.

Досвід консультантів по аналізу проблем менеджменту різних підприємств, а також знання кращих практик організації управлінської діяльності компаній може бути корисний власникам і керівникам організацій при оцінці ефективності системи управління, у тому числі в дочірніх і залежних компаніях, філіях фірми. Погляд зі сторони дозволяє об'єктивно оцінити варіанти в організації управління, розставити акценти при прийнятті управлінських рішень, виявити ті елементи в організаційному механізмі, які вимагають пильної уваги власників або менеджерів компанії.

Стратегічний аудит також проводиться в разі приходу нової команди менеджерів на підприємство. Як правило, нова команда починає з "інвентаризації" всіх аспектів діяльності компанії, що впливають на ефективність бізнесу, у тому числі існуючих технологій і процедур прийняття і реалізації управлінських рішень. Одним із способів, які прискорюють швидкість "інвентаризації", є запрошення консультантів для проведення стратегічного аудиту. Такий аудит може бути корисний при придбанні підприємства. Оцінка існуючого рівня сис-

теми управління дозволяє, оцінити наявність резервів для підвищення ефективності діяльності компанії. Стратегічний аудит також дозволить визначити пріоритетні для автоматизації напрями діяльності компанії.

Стратегічний аудит - складова частина аудиту, направлена на здійснення перевірки основних стратегічних рішень і стратегії розвитку підприємства. Стратегічний аудит базується на даних фінансового, податкового та управлінського аудиту, орієнтований на довгострокову перспективу і враховує вплив зовнішніх факторів макросередовища. Стратегічний аудит забезпечує не тільки подальший контроль стратегії організації, але стратегічний аудит розглядається і як елемент стратегії. Отже, об'єкти стратегічного аудиту - це все елементи стратегії, в тому числі і самообстеження аудиту, а також зовнішній, експертний контроль стратегічного аудиту (при збереженні комерційної таємниці).

На нашу думку, об'єктом дослідження стратегічного аудиту є стратегічне мислення організацій в цілому, яке включає не лише стратегію, а й бажану поведінку компанії.

При проведенні стратегічного аудиту аудитор оцінює результати проведеного в організації стратегічного аналізу, здійснений стратегічний вибір і реалізацію стратегії, а також контроль за її реалізацією. При цьому нефінансові, якісні показники стають домінуючими, особливо на рівнях аудиту ефективності та стратегічного аудиту. Це вимагає розробки відповідних методів і підходів при проведенні аудиту. Стратегічний аудит виявляє ступінь зв'язку соціальної політики зі специфікою організації і зовнішніми умовами. Кожна з частин стратегічного аудиту базується на відповідній області стратегічного обліку і стратегічного аналізу, - все це з'єднує в сукупності обліково-аналітичне забезпечення прийняття стратегічних рішень, які в поєднанні зі стратегією розвитку організації підлягають стратегічному аудиту.

Стратегічний аудит є функцією стратегічного менеджменту. Стратегічний менеджмент повинен забезпечувати гнучке керування в кризових умовах, відображати невизначеність і мінливість зовнішнього і внутрішнього середовища (принципи управління в умовах стратегічних несподіванок викладені в роботі класика стратегічного менеджменту В. Ансоффа [2, с.24]). Тому стратегічний аудит повинен контролювати не тільки процес виконання стратегії, але і саму стратегію (її обґрунтованість та актуальність на момент контролю та з урахуванням прогнозованих разових змін і тенденцій трансформації внутрішнього та зовнішнього середовища організації).

Стратегія повинна бути документально оформлена, наприклад, у вигляді стратегічного бізнес-плану (а результати реалізації стратегії - у вигляді стратегічного бізнес-звіту), що включає такі розділи, як програма (методика) стратегічного аудиту. Власне стратегічний аудит як процес може бути оформлений за аналогією із зовнішнім, незалежним аудитом фінансової (бухгалтерської) звітності (планом, програмою аудиту, тестів внутрішнього контролю та управління, робочими документами з окремих розділів стратегічного аудиту, зведеними документами щодо узагальнення виявлених відхилень і відповідних виправних

заходів, підсумковим документом - висновком за результатами стратегічного аудиту).

Базовий принцип стратегічного аудиту – ідентичність планованих, реалізованих, контрольованих і коригованих сфер стратегічного управління. Контроль дотримання такої єдності може проводитися в формі перевірки ефективності змін, формально - через підготовку і обговорення звіту про ефективність виконання стратегії і про ефективність самої стратегії [3].

Як не існує універсальних ліків від усіх хвороб, так в бізнесі не існує універсального засобу досягнення успіху. Успіх скопіювати неможливо, тому що кожна компанія унікальна, у кожній компанії свої переваги, недоліки, цілі і можливості, врешті-решт - кадри. Для того щоб рухатися до своєї мети (а у кожного підприємства власне життя і власні цілі), необхідно визначити, які ми і що можемо, вибрати напрямок і спосіб руху. Звичайно ж, багато замислювалися над тим, як зробити свій бізнес більш зрозумілим і прозорим, більш логічним. Саме для цього і потрібен стратегічний аудит!

Висновки. 1. Через низку об'єктивних економічних чинників, що впливають на діяльність підприємства, стає недостатньо традиційного зовнішнього аудиту, який, зазвичай, обмежується проведенням незалежної експертизи фінансових звітів та іншої інформації про господарсько-фінансову діяльність підприємства і здійснюється з метою формулювання висновків про його реальний стан.

2. Стратегічний аудит, спрямований на оцінку системи стратегічного менеджменту та обліку підприємства, надає рекомендації щодо його ефективного довгострокового розвитку і формування чіткої стратегії.

3. Впровадження стратегічного аудиту дозволить більш повно задовольняти потреби, насамперед, користувачів інформації з прямим інтересом, а саме власників, акціонерів, потенційних інвесторів, яких цікавить питання довгострокового стратегічного розвитку підприємства.

Література.

1. Смирнов, Э. А. Стандартизация и аудит системы управления организации [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <[Http://www. cfin. ru/press/management/1998-5/03.shtml](http://www.cfin.ru/press/management/1998-5/03.shtml)>.

2. Ансофф, И. Стратегическое управление/ И. Ансофф. – М.: Экономика, 1989. - 358 с.

3. Соколян, М. Внутрішній комунікаційний аудит. Діагноз: людський чинник // Києво-Могилян. бізнес-студія. - 2004. - № 9.

УДК 631.162

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Сокіл О.Г., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Operating practice of reflection in the account of social charges substantially reduces objectivity registration-informative providing of leadthrough of analysis of efficiency of realization of social charges and efficiency of social activity of enterprise on the whole.

Key words: Charges, registration-informative providing, agroindustrial production

Постановка проблеми. Світова економічна криза особливо загострила питання раціонального використання обмежених ресурсів. Поряд з обмеженістю матеріальних та фінансових ресурсів, людські ресурси є носієм інтелектуального капіталу, який не вичерпується в процесі використання, а навпаки – постійно зростає, а також відкриває нові можливості у використанні матеріального та фінансового капіталів [1, с. 310]. Проблема полягає в недооцінюванні ролі соціальних витрат у процесі створення сприятливих умов для розвитку суб'єктів господарювання, підвищення економічної та соціальної ефективності їх діяльності. Соціальні витрати є фактично сумою витрат підприємства на утримання працівників, важливим мотиваційним механізмом залучення кваліфікованого персоналу, підвищення продуктивності праці і, як результат, – зростання економічної ефективності діяльності підприємства.

Нині проблеми управління соціальними витратами та соціальним розвитком є актуальними не лише на загальнодержавному рівні, але й на рівні окремого підприємства, оскільки соціальний фактор належить до об'єктивних умов, які впливають на становище людини у виробничому процесі, поряд з матеріальними факторами виробництва та суспільним поділом праці. Такі соціальні вимоги, як формулювання нових мотивів праці, надання можливості для участі у розвитку найманих працівників, створення умов для залучення в управлінні складають об'єктивні умови, які впливають на місце та функції людини у відтворювальному процесі [2, с. 24].

Основні матеріали дослідження. Зміни в сучасному економічному середовищі потребують відповідного розвитку системи бухгалтерського обліку та удосконалення фінансової звітності з метою підвищення повноти відображення соціальних витрат та ефективного управління ними.

Дослідження соціальних витрат підприємства як об'єкту обліку і аналізу, дозволило зробити висновок, що існуюча система обліку і аналізу соціальних витрат не забезпечує процес прийняття управлінських рішень необхідною та якісною інформацією. Тобто існує низка проблем формування обліково-аналітичної інформаційної бази для забезпечення управління соціальними ви-

тратами підприємств, найбільш вагомі з яких варто охарактеризувати більш детально.

Однією з основних проблем є існування неузгодженостей у вітчизняних нормативно-правових актах щодо оплати праці:

- 1) неузгодженість підходів щодо розкриття структури фонду оплати праці та визначення виплат, які не належать до фонду оплати праці [3; 4];
- 2) П(С)БО 16 “Витрати” потребує уточнення складу витрат на оплату праці [5].

Зважаючи на це, вважаємо за доцільне розкриття у Законі України “Про оплату праці” категорії “Інші норми і гарантії” в розрізі виплат, наведених в Інструкції № 5 та деталізацію складу витрат на оплату праці у П(С)БО 16 “Витрати” з урахуванням положень Інструкції № 5. Дані пропозиції дозволять уникнути переключень інформації в обліку та звітності.

Оскільки нині поряд з державним регулюванням оплати праці важливу роль відіграє колективно-договірне регулювання оплати праці, особливої уваги потребує удосконалення організації обліку соціальних витрат шляхом розробки внутрішніх регламентів (“Положення про соціальну політику підприємства”, “Положення про соціальний пакет працівника”) відповідно до потреб управління, що має суттєвий вплив на фінансовий та податковий облік соціальних витрат. Також існує проблема документального оформлення соціальних витрат, зокрема виникає потреба в удосконаленні первинних документів (наприклад, платіжної або розрахунково-платіжної відомостей) в розрізі видів соціальних виплат.

Також серед проблем управлінського обліку соціальних витрат слід виділити потребу в розробці форм бюджетів соціальних витрат і звітів про їх виконання, що сприятиме підвищенню оперативності та якості прийняття управлінських рішень.

Особливістю соціальних витрат є комплексність і різномірний характер. Тому класифікація цих витрат дозволить чітко визначити напрямки соціальної політики підприємства та забезпечить більш цілеспрямований характер управління ними. Враховуючи специфіку соціальних витрат варто класифікувати їх за наступними додатковими класифікаційними ознаками: “за видами соціальних програм”, “за видами діяльності”, “за ідентифікацією”. Це сприятиме розширенню інформаційної бази з урахуванням потреб обліку, аналізу та прийняття управлінських рішень щодо здійснення соціальних витрат.

Недостатнє обліково-інформаційне забезпечення управління соціальними витратами унеможливорює проведення якісного аналізу структурних елементів соціальних витрат та ефективності їх здійснення. До ряду причин відставання аналітичних розробок стосовно об’єкта дослідження у вітчизняній практиці також можна віднести те, що економічні служби, проводячи аналіз ефективності господарської діяльності, розраховуючи економічну ефективність, взагалі не приділяють уваги розрахунку соціальної ефективності.

Отже, існування проблем формування обліково-аналітичної інформаційної бази для забезпечення управління соціальними витратами підприємств обумовлене такими причинами:

1. Соціальні витрати є новим об'єктом у вітчизняній практиці бухгалтерського обліку. Їх особливістю є комплексність і різномірний характер та ступінь впливу на результати господарської діяльності підприємства;

2. Бухгалтерський облік як основне інформаційне забезпечення аналізу не дає повної інформації про загальну суму соціальних витрат вітчизняних підприємств, відображаючи лише розрахунки з оплати праці та зі страхування, які мають найбільшу питому вагу у структурі соціальних витрат, відповідно до вимог стандартів бухгалтерського обліку;

3. Управлінський персонал та керівництво підприємств і досі традиційно роблять ставки на фінансово-матеріальні ресурси та недооцінюють вплив людських ресурсів в цілому та соціальних витрат, як інвестицій в їх розвиток зокрема, на ефективність господарської діяльності сучасного підприємства;

4. Постійна орієнтація менеджерів та обліковців на зменшення податкового навантаження призвела до пріоритетності виплати “заробітної плати в конвертах” на противагу використанню, як мотивуючого фактора, інших компенсаційних виплат, які не належать до фонду оплати праці, але теж відносяться до соціальних витрат.

Висновки. Тобто діюча практика відображення в обліку соціальних витрат суттєво знижує об'єктивність обліково-інформаційного забезпечення проведення аналізу ефективності здійснення соціальних витрат та ефективності соціальної діяльності підприємства в цілому. Це унеможливорює оцінку ефективності прийняття управлінських рішень щодо формування оптимальної структури соціальних витрат та, в свою чергу, обумовлює необхідність розробки пропозицій щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління соціальними витратами вітчизняних підприємств.

Література.

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: [підручник]. – Житомир: ПП “Рута”, 2000. – 637 с.
2. Коровський А.В. Еволюція людського фактора економіки та проблеми його формування: [монографія] / А.В. Коровський. – К.: КНЕУ, 2004. – 184 с.
3. Інструкція зі статистики заробітної плати: наказ Державного комітету статистики України від 13.012.2004 р. № 5. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0465-95>
4. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95–ВР [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/main.cgi?nreg=108%2F95-%E2%F0>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”: наказ Міністерства фінансів України від 31 січня 2000 року № 20 // Баланс. – 2009. – № 2-3. – С. 40-41.

УДК 657.4:657.633

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ АУТСОРСИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ФОРМАТІ ФРІЛАНСУ В УКРАЇНІ

Трачова Д.М., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The article deals with general issues of economic-legal and civil-law regulation of outsourcing in Ukraine. The variants of accounting and naloggoblozheniya outsourcing activities.

Key words: outsourcing, trade, taxation, accounting.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток аутсорсингових відносин зумовлений посиленням конкуренції на світовому й національному економічному ринку, де його учасники постійно перебувають у пошуку нових способів організації бізнесу. Ця обставина поряд з іншими факторами впливає на формування й розвиток аутсорсингових відносин у світі в цілому та в Україні зокрема. Зважаючи на те, що господарська модель аутсорсингу дозволяє досягти значної конкурентної переваги на ринку послуг, все більше суб'єктів господарювання застосовують у своїй діяльності аутсорсинг. Крім того, орієнтація української економіки на європейський зразок обумовлює швидкий розвиток ринку аутсорсингових послуг.

Основні матеріали дослідження. Розглядаючи загальне господарсько-правове й цивільно-правове регулювання аутсорсингу в Україні, можна відмітити значні недоліки регламентації цієї діяльності в зв'язку з тим, що в нормах Господарського та Цивільного кодексу України відсутні положення про регулювання всіх видів договорів про надання послуг. Інакше кажучи, у цьому випадку загальні норми про регулювання договорів із послуг застосовуються лише до тих договорів, які не зайшли свого відображення в інших розділах названих кодексів або в інших спеціальних нормативних актах. Крім того, практика застосування виявила свою неефективність через явну недостатність правових норм, які містяться в зазначених актах [5].

Встановлено, що найбільш поширеними формами реалізації аутсорсингу в Україні є передача виконавцю таких функцій:

- бухгалтерський облік і розрахунок податків;
- юридичне забезпечення діяльності;
- забезпечення повернення проблемної заборгованості;
- інформаційні системи і керування базами даних;
- маркетингові комунікації та зв'язки з громадськістю;
- управління транспортом, його технічне обслуговування та ремонт (повітряні та морські судна, автомобільний транспорт)[3].

Одним з найперспективніших і динамічних сегментів ринку інформаційних технологій є ринок ІТ-послуг, головною формою прояву якого є ІТ-

аутсорсинг – це різновид послуг, що передбачає передачу замовником власних функцій з підтримки інформаційних систем спеціалізованій ІТ-компанії.

Основними гравцями на ринку офшорного програмування у світі є Індія, Росія, Китай, Ізраїль, Румунія. Україну поки що можна розглядати лише в другому дивізіоні, поряд з В'єтнамом, Тайванем, Новою Зеландією тощо. Але вже сьогодні Україна має достатній потенціал для розвитку однієї з найбільш високотехнологічних і динамічних галузей світової економіки. Обсяг ІТ-аутсорсингу в Україні, включаючи "сірий" й "чорний" аутсорсинг (який здійснюється напівлегально або зовсім нелегально невеликими групами і окремими програмістами), оцінюється сумою \$250-300 млн на рік. [6].

В Україні в останні роки ринок аутсорсингових послуг в сфері ІТ-технологій забезпечувався в основному за рахунок фрілансерів. За статистичними даними найбільш відомих світових бірж фрілансерів oDesk і Elance станом на третій квартал 2014 року на oDesk і Elance зареєстровано більше 95 тисяч фрілансерів з України, з яких 52 000 – технічні фахівці. Обсяг наданих послуг у сфері мобільного зв'язку та інформаційних технологій за останній рік зріс на 49%, обсяг маркетингових послуг зріс на 34%, обсяг надання літературних послуг та перекладу зросли на 30%, обсяг послуг у сфері обліку і оподаткування – на 28% [6]. Темпи зростання доходів українських фахівців становлять від 10% до 25% на рік. Менше половини всіх доходів припадає на представників технологічних спеціальностей, за ними йдуть автори текстів та перекладачі.

Список країн, клієнти з яких найчастіше наймають українських ІТ-фрілансерів в останні роки практично не змінюється. Перша четвірка: США, Великобританія, Австралія та Канада, на п'ятому місці опинилась Німеччина, яка витіснила ОАЕ. Середній погодинний тариф оплати українського технологічного фрілансера на oDesk і Elance в третьому кварталі 2014 року склав \$ 21.68.

Таким чином, для багатьох фрілансерів постає проблема реєстрації своєї діяльності, легалізація доходів і їх оподаткування в Україні. Найчастіше фрілансери йдуть наступним шляхом:

- Державна реєстрація підприємця: вибір системи оподаткування, подача заяви.
- Складання ЗЕД договору, отримання грошей від клієнтів: біржі фрілансерів і безпосередньо замовників.
- Ведення ЗЕД бухгалтерії: акти, рахунки, книга доходів і курсова різниця.
- Сплата податків і відправка звітності до контролюючих органів.

Сьогодні законодавство спростило процедуру реєстрації підприємця шляхом затвердження наступних законодавчих ініціатив:

- Реалізація подачі заяви на державну реєстрацію ФОП в електронному вигляді;

- Вибір системи оподаткування під час державної реєстрації;

При виборі системи оподаткування зазвичай підприємці не вагаються і обирають спрощену систему. Якщо підприємець – програміст / дизайнер / верс-

тальник / тестер і збирається надавати послуги за межі України, він обирає третю групу, а якщо він буде надавати послуги населенню або українським фірмам – платникам єдиного податку, то можна обирати другу групу. Однак, який би шлях не було обрано, для здійснення зазначеної діяльності існують такі фундаментальні перешкоди:

1. Невизначеність податкової політики. Ринок аутсорсингу, особливо на стадії його формування, потребує визначеності для інвесторів і замовників. Жодна з провідних світових компаній не зробить свій бізнес заручником ризиків. Бізнес передусім має отримати чіткі сигнали щодо майбутніх умов його роботи. Ніхто не піде працювати у країну, де податки наступного дня можуть неочікувано підвищитись.

2. Незручна система регулювання. Україна неухильно посідає непривабливі місця у світових табелях про ранги за складністю ведення бізнесу. Аутсорсинг передбачає багато оперативних здійснюваних митних операцій, до чого наша митна система нині не готова (необхідно мати багато дозвільних і підтверджуючих документів переважно в паперовому вигляді).

3. Нерозвиненість інноваційної структури. Незважаючи на розвиненість науково-технічної бази, в Україні абсолютно відсутній зв'язок «ідея – продукт». Країна практично не має потужних центрів інноваційної діяльності, які могли б підтримувати розвиток передових виробництв і послуг [1].

Крім того визначено, що працедавцями для ІТ-фрілансерів виступають переважно закордонні замовники. При цьому виникає нагальна необхідність реєструвати право на здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Інакше кажучи, для коректного відображення таких операцій у суб'єкта господарської діяльності і підтвердження легальності отриманих доходів виникає необхідність отримання договору з замовником і надання його письмового варіанту органам зовнішнього контролю. Нерезидент вносить на банківський рахунок резидента України готівкову іноземну валюту за товари (роботи, послуги) згідно експортного договору. При цьому виведення грошей прямо на валютний рахунок фізичної особи-підприємця супроводжується вимогами банку копій контрактів і інвойсів, які фрілансер не завжди отримує. Таким чином, фізична особа-підприємець, який надає аутсорсингові послуги на умовах фрілансу стикається з замкнутим колом проблем нормативного характеру:

- рахунок фізичній особі-підприємцю за кордоном не відкривають;
- інвойси, угоди та ін. документи для коректного ведення зовнішньоекономічної діяльності він не отримує.

Оплати за такими схемами законодавством не передбачені і розцінюються як порушення ЗЕД (якщо дохід задекларувати).

Висновки. Зараз, коли пріоритетним напрямом розвитку економіки є інформатизація, коли ми так бажаємо інтеграції зі світовим економічним простором нам вкрай необхідно створити такі умови для розвитку власних технологій, щоби ніякі нормативні колізії не примушували українських фахівців шукати інші ринки праці, де можна прозоро і чесно реалізовувати свої навички.

Література.

1. Білоус О.Г. Глобальний конкурентний аутсорсинг: монографія / О.Г.Білоус, О.В. Гаврилюк. – К.КНЕУ, 2010. – 349, [3]с.
2. Дегілер А. Свіжа статистика oDesk и Elance – глобально та в Україні [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://dou.ua/forums/topic/11229/>
3. Дідух О.В. Сутність аутсорсингу та перспективи його застосування в Україні // Економічний простір. – 2011. № 54. – с. 173-182
4. Єфименко М. М. Перспективні напрямки розвитку законодавства у сфері правового регулювання договору аутсорсингу в Україні // [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://arpr.in.ua/v72/23.pdf>
5. Козьменко К. Аутсорсинг як форма співробітництва на міжнародному ринку іт-послуг та перспективи його розвитку в Україні./ Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка // [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://papers.univ.kiev.ua/ekonomika/articles/Outsourcing_as_a_form_of_cooperation_on_international_IT_services_market_and_perspectives_of_its_development_in_Ukraine_14941.pdf

УДК 336.2

ОЦІНКА ДІЮЧОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Косторной С.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The changes in the tax system of agricultural enterprises are investigated. The sums of the fixed agricultural tax in 2014 and the single tax in 2015 are compared. The directions of agricultural enterprises taxation improvement are offered.

Key words: agricultural enterprises taxation, fixed agricultural tax, single tax, VAT.

Постановка проблеми. Оподаткування має значний вплив на розвиток будь-якої галузі, зокрема і сільського господарства, яке має стратегічне значення для України. Система оподаткування сільськогосподарських підприємств зазнала істотних змін з 2015 року, але вона потребує удосконалення з метою стимулювання розвитку галузі та збільшення надходжень до місцевих бюджетів.

Основні матеріали дослідження. Основними податками, які сплачували до бюджету підприємства аграрного сектору економіки України станом на 2014 рік, були фіксований сільськогосподарський податок, податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб (в якості податкового агента), плата за землю, а також екологічний податок [1].

З 2015 року фіксований сільськогосподарський податок було скасовано, а замість нього впроваджено єдиний податок для сільськогосподарських товаровиробників (четверта група платників). При цьому змінився порядок визначення бази оподаткування – впроваджено її індексацію.

Для платників єдиного податку четвертої групи розміри ставок податку зросли в 3 рази в порівнні зі ставками фіксованого сільськогосподарського податку 2014 року, і тепер становлять, зокрема, для ріллі, сіножатей і пасовищ - 0,45 %, для багаторічних насаджень - 0,27 %.

В таблиці 1 наведено порівняльний розрахунок єдиного податку для сільськогосподарського підприємства ДП ДГ "Відродження" Мелітопольського району Запорізької області за 2014 та 2015 роки. При незначній зміні площі земель сума податку зросла у 21 раз і склала для ріллі 138 грн. на 1 га. У 2014 році сума податку на 1 га складала 6,5 грн. на 1 га, тобто була абсолютно незначною, що негативно відображалось на наповненні місцевих бюджетів.

Другим напрямом державної підтримки сільського господарства через оподаткування є спеціальний режим оподаткування податком на додану вартість, який впроваджено тимчасово до 01.01.2018 р. Сутність цього режиму не змінилася – він передбачає акумулювання агропідприємствами сум ПДВ на спеціальних рахунках, відкритих в установах банків у порядку, затвердженому КМУ [2].

**Порівняння розрахунку фіксованого сільськогосподарського податку
ДП ДГ "Відродження" у 2014 році та єдиного податку в 2015 році**

Категорія земельних ділянок	Площа, га	Грошова оцінка 1 га с/угідь, грн.	Ставка податку, %	Сума податку, грн.
2014 рік				
Рілля	4090	4356	0,15	26724,06
Багаторічні насадження	28	4665	0,09	117,56
Загальна сума нарахованого ФСП на 2014 рік				26841,62
2015 рік				
Рілля	4074	30574,76	0,45	560527,08
Багаторічні насадження	28	18646,00	0,27	1409,64
Землі водного фонду	2	30574,76	1,35	825,52
Загальна сума нарахованого єдиного податку на 2015 рік				562762,24

Головною перевагою спеціального режиму ПДВ є те, що сільгоспвиробники можуть акумулювати на спецрахунок значний обсяг коштів, формуючи суттєвий ресурс підтримки сільськогосподарського виробництва. Цей ресурс перевищує обсяги прямого бюджетного фінансування. За 2014 рік ДП ДГ "Відродження" перерахувало до бюджету ПДВ в розмірі 43615 грн., а на спецрахунок для подальшого використання на виробничі цілі – 920974 грн.

Висновки. У 2015 році відбулося збільшення податкового навантаження на сільськогосподарські підприємства через заміну фіксованого сільськогосподарського податку на єдиний податок. Подальше вдосконалення цього податку можливе за рахунок встановлення більш жорстких критеріїв для підприємств, які бажають використовувати цей режим оподаткування (обмеження за рівнем доходу, площею, видами діяльності). Спецрежим ПДВ є найсуттєвішою формою державної підтримки сільськогосподарських підприємств в Україні. Його відміна у 2018 році може призвести до збитковості більшості сільськогосподарських підприємств. Враховуючи стратегічну важливість сільського господарства для України цього не можна допустити. Важливою є розробка дієвого механізму підтримки аграрного сектору економіки.

Література.

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2011 р. № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/11-2011-п>

УДК 631.16:330.131.7

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Демченко І.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The analysis of the conditions of agricultural entities is conducted. Strategic priorities of development of financial security of agricultural entities are defined.

Key words: agricultural entity, financial security, strategic priorities, development.

Постановка проблеми. Фінансова безпека аграрного суб'єкта господарювання – зв'язуючий елемент системи фінансового кругообігу, що реалізується за сприяння фінансової політики та веде до досягнення поточних та перспективних цілей. Проте, аграрні суб'єкти господарювання за сучасних ринкових умов, де панують конкуренція, альтернативність, свобода вибору, є ураженими; їх фінансовий результат здатен бути нівельований фінансовим ризиком.

Основні матеріали дослідження. Оглядово уявити умови господарювання суб'єктів підприємництва аграрної сфери в Запорізькій області дає інструмент SWOT-аналізу.

Таблиця 1

SWOT- аналіз умов діяльності аграрних суб'єктів господарювання Запорізької області

Сильні сторони	Можливості
- сприятливі ґрунтовно-кліматичні умови ведення сільськогосподарського виробництва; - наявність професійних менеджерів; висококваліфікованого науково-освітнього потенціалу кадрового забезпечення галузі; - наявність розвиненої транспортної мережі - наявність великих переробних підприємств	- вдале територіальне розташування; - активізація співпраці приватних інвесторів, господарюючих суб'єктів та органів місцевої влади для розвитку галузі; - поступове зростання внутрішніх джерел фінансування; - відкритий доступ до кредитних ресурсів з реалізацією ринку землі; - реалізація ідеї «зеленого туризму»
Слабкі сторони	Загрози
- недостатнє забезпечення суб'єктів підприємництва сільськогосподарською технікою; - значна складність в отриманні кредитного забезпечення; - висока вартість страхового покриття діяльності суб'єктів;	- ведення господарства в умовах «зони ризиковано землеробства»; можливі значні втрати урожаю внаслідок несприятливої дії ґрунтовно-кліматичних факторів; - деградація ґрунтів регіону внаслідок тривалого виносу елементів живлення;

- незадовільний стан доріг та лісос-муг в сільській місцевості; - велика розораність території обла-сті, що несе додаткове навантаження на довкілля - добрий імідж регіону дозволить суб'єктам вигідно позиці-онувати себе на нових ринках; - недостатні обсяги державного фі-нансування	- нерівномірність розвитку територій області; - наявність конкуренції збоку суб'єктів господарювання сусідніх регіонів; - складна демографічна ситуація в ре-гіоні; низький престиж роботи в галузі сільського господарства

* - побудовано автором на основі проведеного дослідження

Дослідження стратегії забезпечення фінансової безпеки аграрних суб'єктів господарювання нами було проведено на прикладі серед суб'єктів Мелітопольського р-ну Запорізької області. Зазначимо основні параметри діяльності галузі для визначення положення аграрних суб'єктів в матриці фінансових стратегій Франсона та Романа (табл. 2).

Таблиця 2

**Показники для визначення положення аграрних суб'єктів
Мелітопольського р-ну Запорізької обл. на матриці фінансових стратегій**

Показники	Значення		Порівняння з «0»	
	2012 р.	2013 р.	2012 р.	2013 р.
Результат господарської діяльності (РГД)	9335	-5811	>>0	<<0
Результат фінансової діяльності (РФД)	-10598	-1523	<<0	<<0
Результат фінансово-господарської діяльності (РФГД)	-1263	-7334	<<0	<<0
Положення на матриці	-	-	1	9

Проведене дослідження показало перебування аграрних суб'єктів регіону в квадраті 2 матриці фінансових стратегій в 2012 році. Даному значенню відповідає умовна назва «Батько родини»: галузь демонструє видатні грошові надходження, проте відбувається вилучення капіталу за зниження доступу до фінансування. При умові стимулювання диверсифікації фінансування, стимулювання заходів економії витрат та продовженні формування позитивного значення показника РГД, галузь здатна перейти до найбільш «комфортного» положення – квадрату 2 – «Стійка рівновага».

Однак в 2013 році аграрні суб'єкти господарювання мали від'ємний результат господарської діяльності. При тому тенденція до перевищення фінансових витрат над доходами продовжилася. Подібний збіг свідчить про перебування галузі в стані кризи, що ілюструється положенням в 9-му квадраті матриці фінансових стратегій.

Перспективи галузі цілком залежать від стану реалізації наступного маркетингового року, можливості залучення додаткового капіталу, а також його

вартості. Цілком ймовірним є перехід аграрних суб'єктів до квадратів 7 «Епізодичний дефіцит» та 8 «Дилема». Тривале перебування у кризовому положенні негативно вплине на перспективи подальшого розвитку.

Формування стратегії фінансової безпеки проходить з огляду на діючу фінансову політику з огляду на її елементи. Для забезпечення фінансової стійкості серед суб'єктів аграрної галузі особливого значення мають характер управління поточними пасивами (табл. 3) та порядок розподілу прибутку.

Таблиця 3

Формування політики управління поточними пасивами в аграрних суб'єктах Мелітопольського р-ну Запорізької обл. в 2013 р.*

Показник	Значення
Сума джерел фінансування оборотних засобів, тис. грн.	390407
Позичені джерела фінансування оборотних засобів, тис. грн.	18975
Позичені та залучені джерела фінансування оборотних засобів, тис. грн.	339447
Питома вага позичених засобів в загальній сумі джерел фінансування, %	4,8
Питома вага позичених та залучених засобів в загальній сумі джерел фінансування, %	86,9

* - визначено автором

В структурі майна аграрних суб'єктів регіону варто відзначити велику питому вагу оборотних засобів. До того ж, тривалість обороту також досить висока. Такий збіг відповідає агресивній політиці управління оборотними активами. Проте в довгостроковій перспективі подібний підхід в управлінні знижує ефективність віддачі вкладених ресурсів. З огляду на необхідність стратегічного забезпечення фінансової безпеки можна рекомендувати підвищення ролі фінансування оборотних активів за рахунок власних джерел.

Висновки. Аграрні суб'єкти більшу увагу повинні приділяти плануванню витрат діяльності з огляду на неможливість значного впливу на кінцеву вартість продажу сільськогосподарської продукції. До того ж одержаний врожай буде доступний для продажу через значний час після несення витрат на виробництво, що обумовлене особливостями аграрного господарювання. Саме тому в процесі зміцнення фінансової безпеки аграрних суб'єктів слід більш ґрунтовно орієнтуватися на поточні витрати, що входять до собівартості, та не припускати необумовлених перевитрат.

Література.

1. Податковий кодекс України, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI (Редакція станом на 10.04.2015).
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. – К.: Эльга, 2009. – 776 с.
3. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент : підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. - 2-ге вид. - К. : ЦУЛ, 2009. -520 с.

УДК 336. 145

ПІДХОДИ ДО ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Когут І.А., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: In the article approaches to a voluntary association of local communities in terms of fiscal decentralization

Key words: local community, fiscal decentralization, administrative-territorial reform

Постановка проблеми. Існуюча система органів місцевого самоврядування з урахуванням сучасного адміністративно-територіального устрою України не завжди дозволяє сформувати самодостатні територіальні громади, які б володіли відповідними матеріальними і фінансовими ресурсами, територією та об'єктами соціальної інфраструктури, необхідними для ефективного виконання покладених на зазначені органи завдань та функцій.

Основні матеріали дослідження. В цілому для ефективної реалізації процесу децентралізації, а це передача значних повноважень від державних органів органам місцевого самоврядування, так, аби якомога більше повноважень мали ті органи, що ближче до людей, де такі повноваження можна реалізувати найбільш успішно необхідно визначити територіальну основу органів місцевого самоврядування та виконавчої влади. [4]

Так, за даними державного комітету статистики України 10278 сільських рад представляють інтереси 284451 сільського населеного пункту, 64 міста обласного значення включають більше 200 населених пунктів. Слід також відзначити, що не кожне село, селище, місто на практиці є самостійною адміністративно-територіальною одиницею, а його жителі - самостійною територіальною громадою. [4]

Ефективним вважають провідні експерти є формування від 1500 до 1800 територіальних громад, що підтверджує досвід Польщі, гаслом якої у процесі здійснення реформаторських заходів і фундаментальною ідеєю проведення в 90-х роках реформ була децентралізація. Першим і найважливішим стратегічним кроком стало створення незалежного базового рівня територіального устрою країни (гміни), наділення реальною владою людей на найнижчому рівні, який є одночасно найбільш функціонально навантаженим органом місцевого самоврядування. Гміни почали самі вирішувати свої власні питання на власну відповідальність, і відповідно, до своїх власних поглядів. Другим очевидним результатом було те, що держава показала своє бажання та спроможність до самообмеження. Протягом десятиріччя гміна стала устроєм, що найбільше надає суспільних послуг і головним партнером у вирішенні основних життєво необхідних питань для своїх громадян. Завдяки тому, що гміна має обрану раду й підпорядкований їй виконавчий орган, вона одержала повний комплекс владних

атрибутів. При цьому кількість гмін було різко скорочено. Для порівняння кількість сільських рад в Україні дорівнює біля 11,0 тис., у Польщі біля 2,5 тис.

На розвиток положень частини першої статті 140 Конституції України [2] щодо добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл статтею 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3] встановлено, що добровільне об'єднання територіальних громад у сільську громаду і вихід з її складу відбувається за рішенням місцевих референдумів. Передбачений чинним законодавством порядок об'єднання територіальних громад є недостатньо дієвим через його ускладненість. Для реалізації права на об'єднання громад має бути відкоригована стаття 6 базового Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» і вже прийнято спеціальний закон, який встановлює процедури такого об'єднання та фіксацію факту створення нової громади «Про добровільне об'єднання територіальних громад». [4]

Зметою деталізації та практичної реалізації об'єднання територіальних громад 8 квітня 2015 року Уряд затвердив Методику формування спроможних територіальних громад. Одним з основних положень є визначення потенційних адміністративних центрів майбутніх спроможних територіальних громад та їхніх зон впливу. [5]

Методика визначає механізм та умови формування спроможних територіальних громад, а також порядок розроблення і схвалення перспективного плану формування територій громад області. У Методиці надається визначення термінам «спроможна територіальна громада», «потенційний адміністративний центр спроможної територіальної громади», «зона доступності потенційного адміністративного центру спроможної територіальної громади» та розкриваються значення, в яких вони вживаються. Розкриваючи сутність поняття «спроможності» територіальних громад, йдеться про її здатність самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема, у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства – з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Це означає, що наявна інфраструктура, кадрові і фінансові можливості новоствореної адміністративно-територіальної одиниці дозволяють самостійно виконувати повноваження, визначені законом та Бюджетним кодексом як для міста обласного значення. [5]

Висновки. Таким чином, прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та відповідної Методики формування спроможних територіальних громад є першим кроком в напрямі проведення адміністративно-територіальної реформи, метою якої є формування спроможних, самодостатніх територіальних громад, які б володіли відповідними матеріальними, фінансовими ресурсами, територією та об'єктами соціальної інфраструктури, необхідними для ефективного виконання покладених на їхні органи місцевого самоврядування завдань та функцій.

Література.

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.rada.gov.ua>
2. Конституція України / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 1997. – 80 с.
3. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21.05.1997р. № 280/97-ВР / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://minregion.gov.ua/>

УДК 336.145

РОЗВИТОК БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Осипенко С.О.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Articles in the process of implementing fiscal decentralization at the local level by analyzing the legislative acts of Ukraine

Key words: fiscal decentralization, local finance, financial independence

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямом розвитку демократичної держави є забезпечення зростання рівня благополуччя кожного окремого громадянина. Згідно з досвідом розвинутих європейських країн, досягнення даної мети можливе лише за умов якісного державного управління, котре посилює демократичні інститути, ліквідує нерівність можливості доступу до суспільних благ, підвищує якість суспільних послуг і рівень життя населення.

Відповідно, на сьогоднішній день в Україні все ще тривають процеси реформування фінансової системи, зокрема, здійснюються заходи, спрямовані на подальшу децентралізацію бюджетної системи та забезпечення місцевих органів влади достатніми ресурсами для виконання покладених на них завдань та повноважень.

Основні матеріали дослідження. З прийняттям у 2001 р. Бюджетного кодексу України [1] було закладено основи фінансової децентралізації, що обумовило фундаментальні зміни бюджетної системи країни. Однак, поряд з тим, що бюджетне регулювання доходної частини місцевих бюджетів та організація міжбюджетних відносин стали більш прозорішими, а видаткові повноваження розмежовано між рівнями влади враховуючи принцип субсидіарності, в період з 2001 по 2010 рр. посилюються процеси централізації в межах державних фінансів.

Наступним кроком в рамках реалізації бюджетної децентралізації було прийняття в 2010 р. в новій редакції Бюджетного кодексу України [2] та Податкового кодексу України [6].

Новації, на яких базувалась нова редакція Бюджетного кодексу України, були спрямовані, в першу чергу, на приведення у відповідність положень окремих статей кодексу до Конституції України [4] та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [5], що, як очікувалось, повинно було стати підґрунтям для підвищення якості управління бюджетними коштами, демократизації та децентралізації бюджетних процесів.

В свою чергу з прийняттям Податкового кодексу України [6] було зроблено довгоочікуваний крок до оптимізації інституту місцевого оподаткування в Україні. Так, запровадження податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки, а також скасування малоефективних місцевих податків, сутність яких в сучасних економічних умовах суперечила принципам оподаткування.

Однак, слід зауважити, що враховуючи ряд позитивних надбань в результаті прийняття нової редакції Бюджетного кодексу України [2] та Податкового кодексу України [4] так і не вдалось забезпечити достатній рівень фінансової незалежності місцевих органів самоврядування. Тобто, на законодавчому рівні так і не було створено передумов для ефективної реалізації політики фінансової децентралізації на місцевому рівні.

Враховуючи попередні надбання та недоліки законодавства в рамках реалізації бюджетної децентралізації, наприкінці 2014 р. урядом було прийнято зміни до Бюджетного кодексу України [3] та Податкового кодексу України [7].

Основні зміни запроваджені на законодавчому рівні передбачають [3]:

- бюджетну та фінансову самостійність місцевих бюджетів;
- стимулювання громад до об'єднання та формування фінансово спроможних територіальних громад;
- закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходів та розширення доходної бази місцевих бюджетів;
- нову трансфертну політику – запровадження нових видів трансфертів та посилення відповідальності профільних міністерств за реалізацію державної політики у відповідних галузях;
- новий механізм бюджетного регулювання та вирівнювання;
- децентралізацію видаткових повноважень та чіткий розподіл компетенцій, сформований за принципом субсидіарності.

В результаті окреслених змін було значно розширено доходну частину загального фонду місцевих бюджетів.

Так, з державного бюджету було передано місцевим бюджетам в повному обсязі плату за надання адміністративних послуг та державне мито, 10% податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, а також 80% екологічного податку (норматив зарахування збільшено з 35% до 80%). За рахунок даних джерел вже в 2015 р. планується залучити до загального фонду місцевих бюджетів понад 7,2 млрд. грн.

Для місцевих бюджетів передбачено нове джерело надходження фінансових ресурсів, а саме збір з роздрібного продажу підакцизних товарів за ставкою до 5% вартості реалізованого товару та 25% плати за надра. Також до загального фонду місцевих бюджетів з бюджетів розвитку передано єдиний податок та податок на нерухомість, яким з 2015 р. оподатковуватиметься і комерційне (нежитлове) майно. В результаті закріплення даних податкових надходжень в 2015 р. до місцевих бюджетів повинно надійти 17,8 млрд. грн.

Крім того, місцевим органам влади надано право самостійно вирішувати на які потреби будуть витратитись данні кошти.

Отже, за даними Міністерства фінансів України в результаті окреслених змін у 2015 р. планується додатково залучити до загального фонду місцевих бюджетів до 25 млрд. грн. податкових надходжень [7].

Також запроваджено ряд нових видів міжбюджетних трансфертів та встановлено довгострокові порядки використання коштів по субвенціях. Крім того, невикористані кошти субвенцій в кінці року не вилучатимуться до державного

бюджету та можуть спрямовуватись на оновлення матеріально-технічної бази закладів, що перебувають у віданні відповідних органів місцевої влади.

Висновки. В результаті реалізації реформи міжбюджетних відносин в 2015 р. планується додатково залучити до місцевих бюджетів України приблизно 45 млрд. грн. Це свідчить про зростання рівня фінансової незалежності місцевих органів самоврядування. Тобто, дійсно відбувається процес бюджетної децентралізації влади в Україні. Проте, даний процес не можна вважати завершеним, оскільки в чинному законодавстві не значну увагу приділено проблемі децентралізації видаткових повноважень, що свідчить про необхідність подальшої реалізації реформ у даному напрямі.

Література.

1. Бюджетний кодекс України / Верховна Рада України. – Офіц.вид. – К.: Парлам. вид-во, 2001. – 103 с.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.rada.gov.ua>
3. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» від 28.12.2014 р. №79-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>
4. Конституція України / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 1997. – 80 с.
5. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 24
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.rada.gov.ua>
7. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://minfin.gov.ua>

УДК 336.648

РИНОК КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Радченко Н.Г., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Research is sent to the study of credit resources cost forming problem for agricultural enterprises. Suggestions are worked out in relation to the improvement of credit structure cost. It will allow to do credit products more accessible.

Key words: credit products, credit cost, factors of credit cost forming, profitability of enterprise.

Постановка проблеми. Протягом багатьох років в Україні залишається актуальною проблема кредитування сільськогосподарських підприємств. Незважаючи на те, що сільськогосподарські підприємства мають постійний та значний попит на кредитні ресурси, задовольняється цей попит у мінімальних обсягах. Питома вага сільськогосподарської галузі у загальній структурі кредитних вкладень становить лише 7% у 20014 році. Головною проблемою недоступності кредитів для сільськогосподарських товаровиробників є висока вартість останніх.

Основні матеріали дослідження. Вагомими факторами впливу на вартість кредитних продуктів банків виступають: облікова ставка НБУ та процентна ставка за депозитами. За даними НБУ [1], було проведено аналіз динаміки облікової та кредитної ставки за останній період з 1 січня 2014 року по 1 квітня 2015 року. За результатами дослідження встановлено, що з початку 2015 року відбулося підвищення облікової ставки майже у 2 рази. Слід відзначити, що на сучасному етапі в умовах фінансової, економічної та політичної кризи в Україні очікувати на зниження цього показника не варто. Аналіз динаміки депозитної та кредитної ставок показав, що ці показники також мають тенденцію до зростання. Поряд з цим, процентна маржа є мінімальною.

Підвищення вартості кредитних ресурсів відбувається з одночасним зменшенням кількості банківських установ, що пропонують свої продукти. У процесі дослідження проаналізовано асортимент кредитних продуктів для агробізнесу та основні умови кредитування: коефіцієнт покриття; строк кредитування; відсоткова ставка та метод погашення кредиту. За результатами аналізу встановлено, що найбільшу пропозицію мають Райффайзен Банк Аваль, Укрексімбанк, Киевская Русь, ОТП Банк та Укргазбанк [2].

Розмір процентних ставок коливається від 21,69% до 25,78% по короткостроковим кредитам; від 21,17% до 24,33% - по довгостроковим позикам. Проаналізуємо, чи спроможні сільськогосподарські підприємства купувати кредити за такою ціною. Д. Рікардо зазначав, що використання кредиту буде доцільним тільки тоді, коли відсоткова ставка буде меншою або дорівнювати рівню рентабельності підприємства.

Використовуючи дані Державної служби статистики України, проаналізуємо рівень рентабельності сільського господарства. Слід відзначити, що в цілому за 2014 рік ця галузь продемонструвала непогані результати. Отже, в середньому по Україні, цей показник склав 26,3%. Найвищий рівень мали такі регіони як: Івано-Франківська – 50,4%, Хмельницька – 45,0%, Кіровоградська – 36,2%. Найнижчий рівень рентабельності мають Чернігівська область – 8,4%, Закарпатська – 7,5% [3].

Як бачимо, не всі регіони, а тим більше, окремі сільськогосподарські виробники спроможні виконати рівняння запропоноване Д.Рікардо. Отже, сільськогосподарські виробники потребують істотно інших кредитних ресурсів і насамперед іншої методики з розрахунку вартості кредиту. Ми пропонуємо удосконалити процес структурування кредиту за допомогою наступних пропозицій.

1. Термін сплати зобов'язань. Враховуючи фактор сезонності у виробництві сільськогосподарської продукції необхідно розробити платіжний календар, що враховував би сезонні зміни платоспроможності підприємств. За основу такого розрахунку пропонуємо взяти календар зі сплати фіксованого сільськогосподарського податку.

2. Строк надання кредиту. Розрахунок тривалості кредиту необхідно проводити на основі чистого прибутку за останні роки. Строк кредиту повинен становити термін, за який підприємство створює такий розмір прибутку, що в два рази перевищує суму кредиту.

3. Відсоткова ставка. Відсоткова ставка повинна відповідати наступним умовам:

1) відсоткова ставка повинна відповідати рівню рентабельності підприємства;

2) відсоткова ставка не повинна бути менше ніж ставка, яка формує рівень беззбитковості для банку за цим кредитним продуктом.

3) відсоткова ставка не повинна перевищувати ставку, що розрахована з середнього показника рентабельності у галузі.

4. Комісія, авансовий платіж та страхування. Розмір комісії пропонується залишити на розгляд фінансової установи, що видає кредит, з огляду на специфічність витрат, що виникають при адмініструванні даного кредитного продукту. Авансовий платіж необхідно розраховувати в залежності від суми придбаних основних фондів, з зворотним зв'язком. Тобто, чим більша сума інвестиційного кредиту, тим менший відсоток авансового платежу.

Для практичної оцінки пропозицій щодо підвищення доступності та привабливості кредитних продуктів пропонуємо розв'язати типову задачу, з урахуванням внесених пропозицій та у порівнянні з кредитним продуктом КБ «Приватбанк».

Отже, враховуючи вище приведені пропозиції щодо структурування кредиту, отримуємо наступні результати:

1) підприємство має рентабельність нижче за середню, тому рівень відсоткової ставки буде спиратися на рівень рентабельності фірми – 10%;

- 2) авансовий платіж буде розрахований у розмірі 15 %, страхові платежі та комісія взяті за аналогічними показниками КП «Приватбанку»;
- 3) термін кредиту повинен становити 6 років (відповідно до пропозиції 2).

Таблиця 1

Формування ціни довгострокового кредиту

Складові елементи вартості кредиту	Згідно пропозицій	КБ «Приватбанк»
Сума кредиту, грн.	500 000	500 000
Проценти на рік, %	10	12
Проценти за весь період, грн.	$(500\,000 * 0,1) * 6 = 300\,000$	360 000
Одноразова комісія, грн.	$(500\,000 * 0,01) = 5\,000$	5 000
Страховка, грн.	$(500\,000 * 0,031) = 15\,500$	15 500
Авансовий платіж, грн.	$(500\,000 * 0,15) = 75\,000$	150 000
Разом, без авансового платежу, грн.	320 000	380 000
Річна сума до сплати, з урахуванням авансового платежу, грн.	$(500\,000 + 320\,000 - 75\,000) / 6 = 124\,166,6$	121 666,6

Розрахунки автора

Висновки. Наведені вище пропозиції надають змогу зменшити загальну вартість кредиту, у порівнянні з КБ «Приватбанк» на 60 тис. грн., при незначному зростанні річної суми до сплати у розмірі 2500 грн. Це пов'язано зі зменшенням авансованого платежу, що робить кредитний продукт більш доступнішим. Запропонований платіжний календар дає змогу зменшити навантаження на підприємства в період відсутності позитивних грошових потоків, та максимізує їх у період максимальних надходжень на підприємство.

Література.

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
2. Путеводитель в мире бизнес-финансов [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.prostobiz.ua/>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

УДК 368.5

СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ АГРОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Рубцова Н.М., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

***Summary:** The work conducted detailed analysis of domestic insurance companies in the market of agricultural insurance and found them effective deterrent activities. The main directions of further development of the agricultural insurance as a prerequisite for sustainable development of the agrarian sector of Ukraine.*

***Key words:** agricultural production, agroinsurance, insurance bonus, contract of insurance, insured areas, agrarian insurance pool, travelling map.*

Постановка проблеми. Агрострахування – це дієвий механізм управління ризиками в аграрному секторі для забезпечення стабільності сільськогосподарського виробництва та сталого розвитку аграрного сектору економіки. Але створення ефективно працюючої системи агрострахування в державі можливе лише за умови об'єднання зусиль зацікавлених сторін: держава, страхові компанії та сільськогосподарські виробники. Тому, актуальним є вдосконалення організації роботи ринку агрострахування в Україні, побудова ефективних взаємозв'язків між учасниками даних відносин, виявлення ролі держави та страхових компаній у сфері страхування аграрних ризиків та визначення шляхів його подальшого розвитку в Україні.

Основні матеріали дослідження. Комплексний аналіз ринку сільськогосподарського страхування в Україні виявив позитивні тенденції його роботи, зокрема спостерігається зростання кількості укладених договорів агрострахування, розміру застрахованих площ та зібраних страхових премій. Одним із факторів, що впливає на зростання обсягів агрострахування за останні декілька років та забезпечує стабільну роботу ринку страхування сільськогосподарської продукції, є щорічне проведення форвардних закупівель зерна Аграрним фондом України.

Однак, треба зауважити, що парадокс сьогодення полягає в тому, що вітчизняна сільськогосподарська галузь розвивається прискореними темпами, а обсяги застрахованої продукції збільшуються дуже повільно. Так, аналіз ринку агрострахування показує, що на сьогодні в Україні страхується близько 3% ризиків, тоді як у більшості розвинутих країн цей показник досягає 90 %, страхуються менше 5 % посівних площ, тоді як в Канаді, США, Європі цей показник перевищує 60-80%. [1] Найчастіше це пояснюють тим, що на ринку агрострахових послуг відсутня стратегія розвитку галузі, а той ресурс, що був закладений попередніми роками, вичерпався та вимагає термінового оновлення.

Незважаючи на позитивну динаміку сучасний стан розвитку страхування сільськогосподарської продукції в Україні не відповідає своєму основному завданню – управляти ризиками в аграрному секторі для забезпечення стабільно-

сті сільськогосподарського виробництва та сталого розвитку аграрного сектору економіки. Оптимальний варіант розв'язання проблем розвитку системи страхування сільськогосподарської продукції в Україні передбачає активну участь держави у розвитку системи страхування сільськогосподарської продукції.

З метою ефективного розвитку агрострахування в Україні були розроблені та прийняті до реалізації Дорожня карта реформування добровільного страхування сільськогосподарської продукції на 2014- 2015 рр. [2]

В результаті реалізації Дорожньої карти планується удосконалити вимоги щодо вступу страховиків до Об'єднання страховиків «Аграрний страховий пул» та участі в ньому на принципах прозорості та відкритості, удосконалити гарантійний механізм виконання страховиками зобов'язань перед сільгоспвиробниками, а також наповнення інформаційної бази, необхідної для актуарного обчислення тарифів агрострахування.

До страховиків-членів Аграрного страхового пулу будуть встановлені нові вимоги щодо платоспроможності, якості активів, звітності, досвіду роботи в агрострахування, будуть удосконалені механізми солідарної відповідальності та розподілу квот між членами Пулу, а також чітко визначення понять «державна підтримка», «здешевлення державою вартості страхування сільськогосподарської продукції», «страховий продукт», «страховий фонд» тощо. [2]

Для цього планується розробити законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», внести зміни до Статуту, Методики співстрахування та Положення про членство та внески до Об'єднання «Аграрний страховий пул». [2]

Також пропонується розробити проект змін до Розпорядження Нацкомфінпослуг «Про затвердження Вимог щодо участі страхових компаній (страховиків) у страхуванні сільськогосподарської продукції».

Крім цього, страховики пропонують забезпечити реалізацію механізму єдиного андеррайтингу, перестрахування та врегулювання збитків в рамках роботи членів Пулу, внісши зміни до Методичних рекомендацій з розвитку автомобільної індустрії та проведення огляду посівів при страхуванні посівів і майбутнього врожаю озимих зернових культур та Положення про андеррайтинг за програмами страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою. [2]

Дорожньою картою планується встановити вимоги про надання агровиробникам держпідтримки, укладення контракту на форвардні закупівлі зерна та договору про фінансовий лізинг агротехніки, виключно за наявності договору агрострахування, укладеного зі страховиками-членами Аграрного страхового пулу.

В рамках розробки законопроектів «Про внесення змін до Податкового Кодексу України» планується встановити спеціальний режим оподаткування ПДВ діяльності у сфері сільського, лісового господарства та рибальства, сплати фіксованого сільськогосподарського податку за умови укладення відповідних договорів страхування в Аграрному страховому пулі.

Забезпечити стимулювання тваринництва, виноградарства, садівництва і інших галузей, які отримують державну підтримку.

Також планується розробити проекти постанов КМУ за стандартними страховими продуктами і надання державної фінансової підтримки страхування тваринництва, виноградарства та садівництва з метою стимулювання розвитку цих видів сільськогосподарської діяльності.

Що стосується інформаційно-кадрового забезпечення ринку аграрного страхування, то Дорожньої картою планується проведення роз'яснювальних заходів серед сільгоспвиробників і забезпечення на постійній основі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації сертифікованих експертів-агрономів, а також введення в навчальні плани аграрних вищих навчальних закладів та аграрних факультетів інших вузів дисципліни «Агрострахування» як нормативної. [2]

Таким чином, реалізація вищезазначених заходів, дозволить створити умови для подальшого розвитку система агрострахування в Україні, що забезпечить необхідний рівень ефективності убезпечення від ризиків при виробництві сільськогосподарської продукції та стабільність й сталий розвиток аграрного сектору економіки.

Висновки. Отже, незважаючи на позитивну динаміку сучасний стан розвитку страхування сільськогосподарської продукції в Україні не відповідає своєму основному завданню – управляти ризиками в аграрному секторі для забезпечення стабільності сільськогосподарського виробництва та сталого розвитку аграрного сектору економіки. Оптимальний варіант розв'язання проблем розвитку системи страхування сільськогосподарської продукції в Україні передбачає активну участь держави у розвитку системи страхування сільськогосподарської продукції. З метою ефективного розвитку агрострахування в Україні була розроблена Дорожня карта реформування добровільного страхування сільськогосподарської продукції на 2014- 2015 рр., реалізація якої дозволить удосконалити гарантійний механізм виконання страховиками зобов'язань перед сільгоспвиробниками, а також наповнити інформаційну базу, необхідну для актуарного обчислення тарифів агрострахування.

Література.

1. Про схвалення Концепції розвитку системи страхування сільськогосподарської продукції в Україні [Електронний ресурс]: проект розпорядження / Кабінет міністрів України. – Режим доступу: http://uaip.com.ua/?attachment_id=2144

2. Дорожня карта реформування добровільного страхування сільськогосподарської продукції на 2014 - 2015рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/files/file00532.pdf>

УДК 336.74:336.717.13

MODERN MODES OF CASHLESS PAYMENTS: PROBLEMS AND PROSPECTS OF IMPLEMENTATION

Chkan I.O., PhD of Economic
Tavria State Agrotechnological University

Summary: *The article highlights the theoretical foundations of cashless payments, traces the main trends and current status of cashless payments in Ukraine. Revealed that as the main instrument of cashless payments took the credit cards.*

Key words: *cash, cashless payments, credit cards.*

Problem. With the development of market relations is constant adaptation of undertakings to the new rules of the game on the market. Ukraine's economy has long been in need of significant global changes in all its spheres. Improve cashless payments is no exception and is always pressing issue. Proof of this is the development of the financial market of Ukraine, which is characterized by the emergence of new innovative products to make payments.

The development of new technologies not leave aside the banking system, which is the main creator of payments. Cashless payments are widely used, they are really comfortable and effective. The use of cashless payments results in cost savings for their implementation, to accelerate settlement operations and cash flows. In addition, the cashless money supply is accumulated in the banks, and the conditions for monitoring their intended use.

The main material. In Ukraine, the legal framework of cashless payments is determined by several laws regulating banking activities («On Banks and Banking», «On the National Bank of Ukraine»). As for the details of the calculations themselves, they are determined by the National Bank of Ukraine approved the instruction of 29.03.2001 «On cashless payments in Ukraine in the national currency».

Scope of cash in the economy is limited compared to cashless settlements, and mainly used by people. Therefore, cashless transactions have several advantages over cash money:

- first, reduced labor costs and interest associated with the use of cash (stamping, printing, transportation, storage, sorting);
- secondly, contributes to the continuous circulation of. Between cash and non-cash turnover there is a close interdependence: the money is constantly moving from one area to another, changing the form of cash currency on deposit in the bank, and vice versa;
- thirdly, the maximum accelerated payment of purchased goods and services and repayment of debts, all of which country improves business relations between all entities [3, p. 45].

Cashless payments – transfer a certain amount of funds from the payer's account of beneficiaries of funds and the transfer of banks on behalf of companies and individuals funds supplied by them in cash bank accounts for recipients of funds.

These calculations are made by the bank on the basis of settlement documents on paper or in electronic form [2].

International experience also shows the benefit of cashless payments, in most European countries has similar restrictions from 1 to 10 thousand Euro, for example, in Belgium - 5 thousand Euro, in Greece – 1,5 thousand Euros, in France and Italy - 1 thousand Euro.

Thus, the problem of large amounts of cash payments, which in the present conditions hamper economic development, and improving the efficiency of monetary policy regulator requires the development of cashless retail payments and special payment facilities for the population [1, p. 33].

Over the last decade as the main instrument of cashless payments assumed credit cards. Over the last five years, the share of cashless payments using payment cards increased by 4 times, thanks to the development of electronic banking, payment cards market, increasing the number of payment terminals. At present 10 people released 15 charge cards.

National Bank of Ukraine in November 2013 reported the launch of a modernized national system of mass electronic payments (NSMEP), the result of modernization which will improve the quality of settlement payment cards in the country, reducing the cost and improving the safety of such calculations.

As 01.01.2014 members and participants NSMEP were 61 bank (including the National Bank), 10 non-banks (including State Fiscal Service of Ukraine and UDPPZ «Ukrposhta»). The total number of issued payment cards NSMEP exceeded 9 million. The total number of ATMs and payment terminals NSMEP – about 24 thousand units. During 2013 using NSMEP cards were made about 18 million operations [4].

Conclusions. Situation in the country and, in particular, the financial market has caused a significant outflow of deposits from the banking system of the population with a corresponding increase in demand for cash. Huge amounts of cash outside the banking system were payments and not actually working on the economy.

In such circumstances, the National Bank of Ukraine creates the right conditions to support financial stability in the country, supporting banking system liquidity at a level sufficient to fulfill its obligations.

Reference.

1. Bublyk Ye.O. Obmezhenia hotivkovykh rozrakhunkiv v Ukraini / Ye.O. Bublyk // *Ekonomika i prohnozuvannia*. – 2013. – # 2. – S. 34-42
2. Instruksiia pro bezhotivkovi rozrakhunky v Ukraini v natsionalnii valiuti // *Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 21.01.2004 r. # 22*. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Kovalenko D.I. Hroshi ta kredyt: teoriia i praktyka : Navch. posibnyk. – K. : Tsentr uchbovoi literatury, 2010. – 344 s.
4. Richnyi Zvit NBU za 2013 rik / Ofitsiinyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.bank.gov.ua>

УДК 332.33

ОРГАНІЗАЦІЯ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

Агеєва І.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

***Summary:** The present state and the level of grain production in the Zaporozhye region. It was determined that the resource provision is a combination of factors of economic cooperation and organizational.*

***Key words:** grain, resource provision, organization, production, economic efficiency.*

Постановка проблеми. Розв'язання продовольчої проблеми в сучасних умовах зумовлюється рівнем розвитку агропромислового виробництва та ефективною організацією його ресурсного забезпечення.

Основні матеріали дослідження. Зерновиробництво - це є стратегічною галуззю економіки держави, що визначає обсяги, пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення країни, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту. Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту[2].

Земельний фонд Запорізької області складає 2718,3 тис. га. В структурі земельного фонду переважають сільськогосподарські землі, якими зайнято 84,8 % території області, при цьому під сільськогосподарськими угіддями знаходиться 82,5 %, ріллею 69,7 %.

Як свідчать статистичні дані, регіональний потенціал сільського господарства області використовується не на повну потужність. У 2013 р. валовий збір зерна склав 2111 тис. т, а це 24% менше ніж у 2008 р. За останні шість років найбільше зерна в області було зібрано у 2008 р. – 2780,1 тис.т, що було досягнуто завдяки розширенню площі посіву зернових до 856,1 тис. га і росту їх урожайності до 32,5 ц/га.

Виробництво зерна пов'язане з цілим рядом заходів, які залежать від діяльності підприємства. До таких факторів в першу чергу відносяться: науково-обґрунтований вибір технології виробництва продукції, в умовах конкретного ресурсного забезпечення підприємства; організація якісного виконання технологічних процесів та операцій всього технологічного циклу виробництва для отримання якісного зерна.

Виконання всіх процесів виробництва зерна пов'язане з використанням ресурсів. Ресурсне забезпечення — це система організаційно-економічних відносин, спрямованих на оптимальне, своєчасне та ефективне забезпечення виробництва ресурсами. На зниження обсягів виробництва зерна в останні роки суттєво вплинуло недостатнє матеріально-технічне забезпечення. Найвний в аgra-

рному секторі машинно-тракторний парк не відповідає сьгоднішнім вимогам галузі. Це переважно морально застаріла та фізично зношена техніка. Понад 80 % основних технічних засобів експлуатується поза межами амортизаційного, а понад 60 % тракторів знаходиться в експлуатації більше 20 років. Проведені нами дослідження також показали, що рівень технічного забезпечення сільськогосподарства Запорізької області не покращується, що видно з даних табл. 1.

Таблиця 1

**Показники навантаження на трактори та комбайни в Запорізької області
(у сільськогосподарських підприємствах)**

Роки	Наявність на кінець року		У розрахунку на 1000 га ріллі, шт.	
	тракторів всіх марок, тис.шт	зернозбираль- них комбай- нів, шт	тракторів	зернозбираль- них комбайнів
2008	9	2033	7	3
2009	8,6	1958	7	3
2010	8,5	1983	7	3
2011	8,5	2020	7	3
2012	8,3	1998	7	4
2013	8,2	1928	7	3
2013 р. у % до 2008 р.	91,1	94,8	100	100

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Запорізької області.

За 2008-2013 рр. чисельність тракторів у сільському господарстві області зменшилась на 800 одиниць, або на 8,9%, зернозбиральних комбайнів - на 105 одиниць (5,2%). Рівень завантаженості тракторів в Запорізької області складає 7 тракторів та 3 комбайни у розрахунку на 1000 га. Слід зазначити, що сільськогосподарські підприємства високорозвинутих зарубіжних країн забезпечені зернозбиральними комбайнами на більш високому рівні. Так, у Канаді забезпеченість зернозбиральними комбайнами становить 8,3 од. на 1000 га, Італії – 16,2, Великобританії – 14, 5, Австрії – 23,6, Франції – 13,3, США – 25,8, Німеччині – 20,6, Бразилії – 8,8 [1].

Основними причинами низького рівня матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств є недостатність власних джерел фінансування техніко-технічного переоснащення, зростання цін на нову сільськогосподарську техніку, зниження обсягів державної підтримки.

Для вирішення проблеми ресурсного забезпечення аграрних підприємств з недостатнім фінансовим забезпеченням необхідна державна підтримка згідно обґрунтованих потреб. Відповідно до Законів України придбання ресурсів можливо за рахунок часткової компенсації складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва, довгострокових кредитів, державного лізингового фонду, кредити комерційних банків та власні кошти.

Висновки. Таким чином, науково обґрунтований вибір технологій виро-

щування зернових культур з врахуванням матеріально–технічного та фінансового забезпечення є важливим фактором виявлення резервів діяльності підприємства. Необхідність чіткого дотримання технології виробництва базується на тому, що в кожній технології всі передбачені операції природно впливають на врожайність і забезпечують певний рівень якості вирощеної продукції, інакше проведення операцій було б недоцільним. При цьому якість кожної операції повинна бути високого рівня, щоб забезпечити кінцевий результат.

Література.

1. Білоусько Я. К. Тенденції і напрями розвитку техніко-технологічного забезпечення аграрного виробництва /Я. К. Білоусько // Агроінком : Аграрний інформаційний науково-виробничий журнал. -К. : "Агропромінвестінтернешнл". –2007. – N5/6. С. 46-51.

2. Комплексна галузева програма "Розвиток зерновиробництва в Україні до 2015 року" від 23 жовтня 2007 р. N 757/101. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.4247.0>

3. Моголова М.М. Матеріально-технічне забезпечення аграрної галузі / М.М. Моголова, Я.К. Білоусько, Г.М. Підлісецький // Економіка АПК. – 2013. – №2. – С. 61-67.

4. Петров В.М. Удосконалення технічного забезпечення сільського господарства /В.М. Петров //Економіка АПК.-2010.-№12.-С.98-102.

5. Сільське господарство України в 2013 р. Статистичний збірник за ред. Н.С.Власенко [Електронний ресурс]/ Держкомстат. — 2014. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/> .

УДК 331.101.64

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Плотніченко С.Р., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: On this stage the labour productivity is an important economic indicator, that characterizes not only the degree of the use of labour resources on an enterprise but also level of efficiency of all market system on the whole

Key words: labour productivity, labour resources, personnel, enterprise

Постановка проблеми. Найбільш загальним та універсальним показником, який відображає ефективність використання трудових ресурсів (персоналу) підприємства є продуктивність праці робітників. Серед систем стимулювання росту ефективності виробництва найбільш розповсюдженою є система підвищення продуктивності праці.

На даному етапі продуктивність праці є важливим планово-економічним показником, що характеризує не тільки степінь використання трудових ресурсів на підприємстві, але й рівень ефективності всієї ринкової системи в цілому. А це означає, що фундаментальним напрямленням розвитку нової ринкової системи повинні стати стабілізація вітчизняного виробництва і ріст на цій основі продуктивності праці.

Основні матеріали дослідження. Практика господарювання на ринкових засадах підтверджує ту незаперечну істину, що результативність будь-якої виробничо-господарської та комерційної діяльності залежить передовсім від компетентності та творчої активності управлінських кадрів, достатньо глибокого знання ними конкретної економіки, законодавчої бази та соціальних аспектів господарювання.

Зростання продуктивності праці може бути забезпечене при виконанні наступних умов:

1. зростання результатів праці при зниженні витрат праці;
2. зростання результатів праці при стабільних витратах праці;
3. сталість результатів при зниженні витрат праці;
4. темпи росту результатів випереджають темп росту витрат праці;
5. темпи зниження результатів нижчі за темпи зниження витрат.

Пошук та мобілізація резервів зростання продуктивності праці потребує чіткої класифікації факторів, що визначають її рівень. Більш практичне значення з точки зору мобілізації наявних резервів мають внутрішні фактори зростання продуктивності праці.

Забезпечення зростання продуктивності праці пов'язане, як правило, з необхідністю понесення певних витрат – на купівлю нового обладнання, підвищення рівня оплати праці, проведення ремонту та обладнання об'єктів соціа-

льної сфери, оплати розробки нових технологій, навчання персоналу, збільшення частки прибутку, що споживається, тощо [1].

Враховуючи першочергову важливість підвищення продуктивності праці для конкурентоспроможності підприємства розробляють і впроваджують програму управління продуктивності, яка включає в себе наступні етапи:

1) вимірювання і оцінка досягнутого рівня продуктивності на підприємстві в цілому і за окремими видами праці зокрема;

2) пошук і аналіз резервів підвищення продуктивності на основі інформації, одержаної в ході вимірювання і оцінки;

3) розробка плану використання резервів підвищення продуктивності праці, який повинен включати конкретні терміни і заходи по їх реалізації, передбачати фіксування витрат на ці заходи й очікуваний економічний ефект від їх впровадження, визначати відповідних виконавців;

4) розробка систем мотивації працівників до досягнення запланованого рівня продуктивності;

5) контроль за реалізацією заходів, передбачених планом і всією програмою, і регулюванням їх виконання;

6) вимірювання і оцінка реального впливу передбачуваних заходів на зростання продуктивності праці.

Вимірювання й оцінка досягнутого рівня продуктивності по підприємству і в цілому за окремими видами праці зокрема – вихідний етап програми. Його правильне і точне здійснення є важливою передумовою успішності наступних етапів і всієї програми.

Розробляючи план використання резервів підвищення продуктивності праці, слід забезпечити узгодження цілей та завдань програми. Розробка системи мотивації працівників до досягнення запланованого рівня продуктивності є необхідною умовою реалізації програми. Контроль за реалізацією заходів, передбачених планом і всією програмою, необхідний для виявлення і вирішення можливих проблем їх виконання на початкових станах. В процесі контролю порівнюються фактичні і задачі показники продуктивності праці, визначається масштаб допустимих відхилень [2].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що велике значення для підвищення продуктивності праці мають організаційно – економічні фактори, які визначаються рівнем організації виробництва, праці й управління. До таких факторів належать:

1) удосконалення форм організації суспільного виробництва, його подальшої спеціалізації та концентрації, удосконалення організаційно-виробничих підрозділів і допоміжних служб на підприємстві;

2) удосконалення організації праці шляхом поглиблення поділу і кооперації праці, застосування передових методів і прийомів праці; поліпшення підготовки і підвищення кваліфікації кадрів; поліпшення умов праці;

3) удосконалення матеріального стимулювання праці;

4) удосконалення організації управління виробництвом шляхом удосконалення системи управління виробництвом, поліпшення оперативного управ-

ління виробничим процесом, впровадження автоматизованих систем управління виробництвом.

Література.

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства : навч. посіб. / Бойчик І. М., Харів П. С., Хопчан М. І. та ін.// – К. : Каравела; Львів : «Новий світ – 2000», 2004. – 298 с.
2. Калина А.В. Економіка праці / А. В. Калина. //– К. : МАУП, 2004.

УДК 658.5

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Андрєєва Л.О., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Methodical recommendations for the improvement of the process of strategical planning and realization of strategy of enterprise activity by using the strategical plan are worked out.

Key words: strategy, strategical plan, outward and inward environment, long term contract relations.

Постановка проблеми. Трансформування економіки в систему ринкового господарювання супроводжувалося суттєвими змінами, які значною мірою позначилися на процесі пошуку ефективних способів управління. Разом з тим самостійність підприємства при визначенні ключових результатів діяльності, цілей на перспективу, шляхів їх досягнення зумовили зростання значення функції планування.

Зарубіжний та український досвід функціонування підприємств у ринковому просторі свідчить про те, що вони повинні мати чітке уявлення про майбутнє, на підставі якого визначається основний стратегічний напрям їх розвитку [4]. В умовах динамізму зовнішнього середовища виникає необхідність у стратегічному плануванні діяльності підприємства як одного з основних управлінських інструментів, що сприяє адаптації підприємства до мінливих умов ринку [2].

Основні матеріали дослідження. Постановка завдання повинна бути сполучним елементом, який пов'язує процеси планування та реалізації стратегії діяльності підприємства і передбачає кількісну конкретизацію цілей з уточненням способів та строків їх досягнення для кожного рівня: корпоративного, ділового, функціонального. Завдання традиційно прийнято формулювати одночасно з визначенням місії та цілей. Однак, конкретизація цілей після вибору та комплексної оцінки стратегічного плану дає змогу не допустити невідповідності завдань не тільки сильним та слабким сторонам, можливостям та загрозам, а й розробленим стратегіям. Тут необхідно встановити взаємозв'язок та взаємодію між місією, цілями та завданнями підприємства.

Одним з результатів здійснення стратегічного планування діяльності підприємства є зниження ризику. Однак повністю позбавитися ризику неможливо, тому що майбутнє завжди містить деякі невідомі та непередбачувані елементи.

Тільки ретельний аналіз може допомогти у справі зниження ризику. І в першу чергу необхідно визначити припущення, на яких засновано план, та використати їх для вирішення проблеми ризику.

Необхідно звернути увагу, що оцінка ризику повинна становити частку будь-якого стратегічного процесу прийняття рішення. Обережне підприємство

не повинно визначати стратегію доти, доки не оцінить ризик. З кожним новим роком, на який збільшується період планування, ситуація стає все більш невизначеною. Добре зроблені припущення можуть допомогти при оцінці того ризику, з яким зіткнеться підприємство, та знизити або ліквідувати цей ризик.

Припущення можна визначити як висловлення думки про деяку подію, що не знаходиться під контролем підприємства. Вони необхідні на всіх рівнях управління підприємством. Всі важливі припущення загальної корпоративної стратегії повинні переноситись у будь-який деталізований функціональний оперативний план, який може бути необхідний підприємству в процесі планування, але в додаток до них можуть бути зроблені подальші припущення.

Сучасний стан відносин м'ясопереробних підприємств зі своїми контрагентами викликає необхідність внесення принципових змін, які обов'язково необхідно враховувати в процесі розробки стратегії їх діяльності [1]. Передусім, мова йде про взаємодію м'ясопереробних підприємств з виробниками продукції, яка є їх сировинною базою, та підприємствами, які реалізують продукцію переробки м'яса споживачам.

Для успішного функціонування та взаємодії всіх елементів вищевказаного ланцюга необхідно, на наш погляд, здійснити процес розробки стратегії діяльності м'ясопереробного підприємства, який буде враховувати особливості діяльності кожної з ланок ланцюга. При цьому обов'язковою умовою є взаємозацікавленість в успіху.

Досягнення взаємозацікавленості можливе шляхом створення довгострокових договірних відносин між м'ясопереробними підприємствами та його контрагентами. Довгострокова договірна основа надасть можливість отримати переваги від більш масштабних операцій на ринку без значного зростання ризику або потреби у великих розмірах інвестицій. При цьому основною умовою для пошуку партнерів має бути повна усвідомленість цілей кожного з передбачених стратегічних партнерів та взаємозацікавленість у досягненні цих цілей.

Другою обов'язковою умовою є забезпечення високого рівня менеджменту при роботі всіх складових ланцюга. Також слід зазначити, що довгострокова договірна основа між підприємствами повинна охоплювати не тільки ринкову діяльність, а й технологічну та фінансову політику. При цьому переважну роль при функціонуванні вищевказаного ланцюга, повинно мати переробне підприємство як його центральна ланка.

Таким чином, стратегічний план м'ясопереробного підприємства, що має за підставу для розробки довгострокові договірні відносини з контрагентами (постачальники сировини та торговельні підприємства), буде забезпечувати його надійну адаптацію до мінливих чинників навколишнього середовища на тривалу перспективу, дозволить більш повне використання виробничих потужностей, розширення асортименту виготовленої продукції, створення нових робочих місць, підвищення якості сировини та зниження її собівартості.

Ефективне функціонування підприємств м'ясної підгалузі харчової промисловості потребує нових підходів з боку держави щодо створення більш досконалого механізму їх функціонування. Це має великий вплив на здійснення

процесу стратегічного планування діяльності м'ясопереробного підприємства. Мова йде про питання розвитку кредитної політики, ринку цінних паперів, заходів щодо залучення інвестицій. Слід забезпечити розвиток вітчизняного виробництва техніки, що зменшить потребу у придбанні дорогих імпортованих засобів виробництва. Всі ці фактори мають позитивний вплив на процес ціноутворення і відновлення балансу між попитом та пропозицією м'ясопродуктів, розробку довгострокової стратегії господарювання з визначенням пріоритетів щодо забезпечення мінімальних витрат і максимального ефекту.

Висновки. Комплексне застосування пропозицій щодо розробки стратегії діяльності м'ясопереробного підприємства, а саме встановлення взаємозв'язку та взаємодії між місією, цілями та завданнями, використання припущень для зниження ризику, реалізація основних напрямів подальшого розвитку діяльності підприємства на основі результатів SWOT-аналізу, врахування особливостей функціонування контрагентів м'ясопереробного підприємства, досягнення між ними взаємозацікавленості в кінцевих результатах значною мірою сприяють підвищенню рівня конкурентоспроможності продукції м'ясопереробки та ефективності виробництва в цілому.

Література.

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз / В.Г. Андрійчук ; Монографія. – К. : КНЕУ, 2005. – 292 с.
2. Горячек І. Стратегічне планування як функція менеджменту / І. Горячек // Економіка, фінанси, право. – 2000. – № 2. – С. 16-20.
3. Каплан Р. Организация, ориентированная на стратегию. Как в новой бизнес-среде преуспевают организации, применяющие сбалансированную систему показателей / Р. Каплан, Д. Нортон – М. : Олимп-бизнес, 2004. – 416 с.
4. Наливайко А. П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку / А. П. Наливайко ; Монографія. – К. : КНЕУ, 2001. – 227 с.

УДК 631.155.2:634

ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПЛОДОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Болтянська Л.О., к.е.н.

Таврійський державний агротехнічний університет

Summary: The author examined the mechanism of the formation of associations of producers of fruit products and products of its processing. Determining the functioning of integrated circuits based on the formation of the joint venture agreement. These key areas forming associations: manufacturing, industrial processing, marketing and trade. Consider the experience of other countries in the association of producers of agricultural products.

Key words: market fruit agroindustrial integration associations, enterprises, stage production of the final product.

Постановка проблеми. Об'єднання зусиль та засобів садівничих господарств в єдиний процес виробництва по забезпеченню, переробці, зберіганню та реалізації плодової продукції являє собою агропромислову інтеграцію в садівництві. Метою інтеграції є поєднання економічних інтересів товаровиробників плодової продукції та підприємств по її промислової переробці, що спрямоване на високий кінцевий результат. Основним завданням інтеграції в галузі є забезпечення схоронності плодової продукції в процесі її просування від початкової стадії (виробництва) до споживача (збуту).

Основні матеріали дослідження. Перспективною формою кооперування малих підприємств з крупними садівничими господарствами, а також кооперування підприємств різних організаційно-правових форм є асоціації товаровиробників плодової продукції та продукції її переробки. Такі інтегровані формування поєднують в собі три основні сфери: виробнича – виробництво плодової продукції та продукції для переробки (з визначенням оптимальних за розміром виробництва плодових сировинних зон навколо промислових підприємств); промислова переробки плодової продукції; торгівельні організації по збуту готової плодової продукції та продукції її переробки.

Оптимальною є модель агропромислової інтеграції на рівні асоціації в межах району, основою якої є оптимальне співвідношення сфер виробництва, переробки і реалізації плодової продукції. Проте, організація даного інтегрованого формування можлива не тільки на основі консервних заводів та інших переробних підприємств, які займаються виготовленням продукції з плодової сировини.

Членами асоціації можуть бути юридичні та фізичні суб'єкти виробничої, заготівельної, переробної та комерційної діяльності, які зацікавлені у співпраці з метою збільшення виробництва плодової продукції та продуктів її переробки, підвищення конкурентоспроможності кінцевого продукту споживання, розширення позицій на внутрішньому ринку і не тільки. При створенні асоціації чітко регламентуються усі сторін виробничо-фінансової діяльності, а особливо механізм розподілу кінцевого результату.

В даному напрямі можна запропонувати схему асоціації на основі угоди про спільну діяльність. В угоді визначені обов'язки всіх учасників, встановлено порядок розподілу виручки від реалізації плодової продукції. Для вирішення виробничих питань та прийняття рішень обирається Рада директорів в якій спеціалізоване садівниче господарство представляє директор, а також керівники сільськогосподарських садівничих підприємств або уповноважені особи від сільськогосподарських товаровиробників, кооперативів, фермерів, керівник обліково-розрахункового центру, керівники підприємств торгівельної мережі. До функцій Ради директорів входить затвердження роздрібних та оптових ціни на плодону продукцію, її асортименту та розподілу виручки від реалізації. Рішення Ради директорів обов'язково повинні бути оформлені протоколом узгодження механізму розподілу виручки від реалізації для кожного учасника, роздрібних та оптових цін асоціації за підписами керівництва.

До функцій обліково-розрахункового центру входить облік поточних справ асоціації, статистичний облік надходження плодової продукції, її переробки і реалізації, проведення своєчасного розрахунку із сільськогосподарськими товаровиробниками, садівничими підприємствами, магазинами. Оскільки, останнім часом особисті селянські господарства громадян стали основними виробниками плодової продукції, яка виявилась конкурентноздатною на внутрішньому ринку, а її реалізація забезпечує селянам певну вигоду, тому доцільно створити мережу пунктів заготівлі плодової продукції для асоціації. Послугами даних пунктів заготівлі можуть користуватись громадяни, які не є учасниками асоціації, але мають бажання реалізувати надлишки плодової продукції з особистого подвір'я.

Обов'язковою умовою всіх учасників асоціації є їх господарська самостійність в процесі виробництва, переробки та реалізації плодів та продукції їх переробки. Відповідно до стадій просування відбуваються взаєморозрахунки в залежності від ступеня особистого вкладу кожної стадії у вартості готового продукту. При розрахунку розміру авансування закупівельні ціни на здану плодону продукцію у сферу заготівлі та переробки не застосовують. Для визначення розміру авансування розраховується роздрібна ціна на готову плодону продукцію та продукцію її переробки. Для цього визначається фактична собівартість 1 ц плодової продукції при середній (для даного регіону) урожайності відповідних культур, затрати на збереження, заморожування, переробку та реалізацію. Обов'язково враховується ціна, яка склалася на ринку на момент розрахунку. Потім в структурі роздрібною ціни розраховується частка вартості продукції, яка склалася в сферах виробництва, заготівлі, переробки та реалізації.

Остаточний розрахунок відбувається наприкінці кожного кварталу та в кінці року. Для цього розрахунку підсумовується загальний обсяг виробленої та реалізованої продукції, виручка та прибуток від реалізації продукції. Потім визначається питома частка плодової сировини у загальній собівартості готової продукції, відповідно до цього частка участі сільськогосподарського товаровиробника у прибутку асоціації. Частка, що залишилась після остаточного розрахунку та вже виплаченим авансом розподіляється пропорційно обсягам зданої

продукції. Таким чином проводять розрахунки по збереженню, заморожуванню, переробці та реалізації готової продукції. Якщо продукція проходить декілька виробничих циклів (виробництво – первинна обробка – збереження в холодильнику) взаєморозрахунки здійснюють аналогічною.

Висновки. Партнерство на основі угоди про спільну діяльність дозволяє пов'язати інтереси виробників плодової продукції, пробників і реалізаторів. Колегіально вирішувати проблеми зі збутом продукції, встановленням роздрібних та оптових цін. Проте найбільш слабкою стороною є фінансування даної схеми, оскільки сучасний ринок вимагає оновлення існуючих технологій вирощування плодової продукції та процесу її переробки. А це вимагає значних капіталовкладень.

Література.

1. Макаренко П.М. Развитие интеграции в агропромышленном производстве как одно из направлений аграрной политики / П.М Макаренко., Л.А. Мельник, А.М.Карпенко //Економіка АПК. - 2000. - №8. - С.52-58.

УДК 631.1.027

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Власюк Ю.О., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: the main trends of sale activity of agrarian enterprise, the key problems associated with the sale of agricultural products, and factors affecting in it are considered.

Key words: sale activity, monopsony, trends in sales activity

Постановка проблеми. Орієнтація економіки України на інтеграцію у світовий ринковий простір вимагає забезпечення структурних змін в економічному потенціалі суб'єктів господарювання та адекватної політики підвищення ефективності їх маркетингової діяльності. Адже, основою успіху економічних суб'єктів у підприємницькому середовищі є їх маркетингова орієнтація, де за відправну точку функціонування беруться потреби споживачів.

Основні матеріали дослідження. Специфіка аграрного сектору полягає в тому, що виробництво продукції належить до ринку вільної конкуренції, а збут відбувається в умовах моносонії покупців. Основними покупцями сільськогосподарської продукції є переробні підприємства та торговельні посередники. Останні представлені заготівельними структурами та оптовою торгівлею. Прямий збут, коли розподіл товару відбувається за ланцюгом "виробник – споживач" спостерігається у поодиноких випадках та характеризується незначними обсягами.

Стосунки з заготівельними структурами зумовлені їх моносонічним тиском та потребами у продукції невисокого рівня якості за низьких цін. Слідування запитам покупців щодо низькоякісної дешевої продукції в умовах входження України до СОТ і відкриття кордонів для імпорту ставить під загрозу конкурентоспроможність вітчизняних сільськогосподарських підприємств. [1]

Оптова торгівля сільськогосподарською продукцією в Україні розвинена слабо. У США та країнах ЄС оптові ринки є основним елементом інфраструктури аграрного ринку, основною метою створення та функціонування яких є формування ефективного ринкового механізму реалізації сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, здійснення позитивного впливу на якість продукції та рівень цін, задоволення потреб споживачів тощо.

Серед основних проблем, пов'язаних зі збутом сільськогосподарської продукції в Україні можна виділити наступні:

- як неповнота або відсутність інформації про ринки;
- низькі реалізаційні ціни та низький споживчий попит;
- нездатність організувати виробничий процес у часі таким чином, щоб максимально відповідати потребам ринку;
- обмежена конкурентоспроможність на ринку;
- відсутність впевненості у точному виконанні угод, що перешкоджає

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції за результатами досліджень 2014 року

Том 3. Економічні науки

налагодженню довгострокових стосунків з клієнтами;

- відсутність ефективно організованих оптових ринків та біржової торгівлі у великих містах;
- незначна кількість закупівельних організацій;
- обмежений доступ до конкурентних пропозицій щодо постачання продукції та нерозвинена інфраструктура, яка має забезпечувати збереження належної якості продукції, зокрема відповідне транспортування, складування, обробку, пакування та інші послуги. [2]

Процес збуту є складним та багатограним як в організаційному, так і в економіко-правовому аспектах. З одного боку, процес збуту необхідно розглядати як підсумкову діяльність підприємства, з іншого боку – реалізація конкретного товару є складовою частиною реалізації у широкому змісті цього слова, тобто реалізації сукупного суспільного продукту. При цьому слід відзначити, що збут можна розглядати на різних рівнях, а саме: на рівні підприємства, галузі, регіону, економіки країни в цілому.

Характеризуючи основні тенденції збутової діяльності у вітчизняній практиці аграріїв, можна виділити такі основні чинники впливу на неї, як сезонність пропозиції сільськогосподарської продукції, сезонність попиту на сільськогосподарську продукцію, наявність концернів, які володіють сільськогосподарськими підприємствами на частині території України і мають можливість здійснювати активні маркетингові заходи, присутність місцевих виробників, які мінімізують свої маркетингові зусилля, концентруючи увагу на виробництві і власне збуті. [3]

Висновки. Щоб визначити для підприємства конкретну концепцію маркетингу, керівництву підприємства слід, передусім, розібрати альтернативні стратегічні рішення, в яких сформульовані основи загальної політики розвитку, включаючи і збут. Для цього необхідно відповісти на наступні питання: який ринок (сектор) хоче освоїти підприємство, за які позиції ринку воно бореться, яка стратегія маркетингу повинна ним використовуватися. Розробка стратегій збуту має здійснюватися на основі вибраного стратегічного напрямку. Цей процес має індивідуальний характер для кожного конкретного підприємства.

Література.

1. Євчук Л. А. Якість продукції як похідний фактор балансу попиту та пропозиції на зерновому ринку / Л.А. Євчук // Агроінком. – 2007. – № 5. Жолобецький Г. Овочі та фрукти України? 2007 / Г. Жолобецький // Пропозиція. – 2008. – № 1. – С. 14–15.
2. Піюренко І.О. До проблем реалізації сільськогосподарської продукції / І.О. Піюренко // Економіка АПК. –2010. –№ 10. –С.31-36.
3. Саблук П.Т. Методичні рекомендації з удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування інфраструктури аграрного ринку / П.Т. Саблук, О.Г. Шпикуляк, Ю.П. Воскобійник й ін. – К., 2009. – 44с.

УДК 336:631.11/.16

ДІЯЛЬНІСТЬ АГРОХОЛДИНГІВ В УКРАЇНІ

Завадських Г.М., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Accelerate the development and implementation of new economic mechanisms that would ensure the efficiency of agricultural production, possibly through the development of its new organizational forms. For decades, evolved form of integrative interactions in the APC Ukraine. This led to the creation in agriculture vertically integrated groups - agricultural holdings.

Key words: agroholding, integration, innovation, land bank, absorption, agricultural production, concentration.

Постановка проблеми. До найважливіших проблем в агропромисловому комплексі можна віднести низьку ефективність сільськогосподарського виробництва, безробіття, бідність, занепад соціальної інфраструктури, вимирання сіл та трудову міграцію. Прискорити розробку і впровадження нових механізмів господарювання, які б забезпечили ефективність сільськогосподарського виробництва, можливо шляхом розвитку нових його організаційно-правових форм. Протягом десятиріч удосконалювались форми інтеграційних взаємодій в АПК України. Це призвело до створення в сільському господарстві вертикально інтегрованих об'єднань - агрохолдингів.

Основні матеріали дослідження. Виникнення агрохолдингів внесло певні корективи в існуючу ситуацію на селі. Агрохолдинги, як правило, – це чисто бізнесові проекти, основною метою яких є примноження капіталу їхніх засновників [1]. Підтримка і розвиток сільської інфраструктури за визначенням не є функцією агрохолдингів. Засновники агрохолдингів проживають зовсім в іншому місці і ні вони, ні члени їх сімей не користуються сільською інфраструктурою. З іншого боку, досвід розвитку бізнесу в країнах з усталеною ринковою економікою засвідчує тенденцію до змін в його корпоративній культурі, що проявляється у прийнятті на себе бізнесом соціальної відповідальності [4]. Це вже стає невід'ємною частиною бізнесу і важливим чинником його розвитку, що можна спостерігати на прикладі транснаціональних корпорацій в Україні. Тому відповідальність за соціальну й комунальну інфраструктуру сільських територій є справою агрохолдингів також.

Чинник порівняно дешевої аграрної сировини у формуванні прибутків від виробництва кінцевих продуктів, тобто продуктів харчування, ще більше підсилюється шляхом інтеграції аграрної і переробної діяльності [2]. Виробляючи своїми структурними підрозділами аграрну сировину, зберігаючи і транспортуючи її до переробних підрозділів значно здешевлюється кінцева продукція за рахунок можливостей застосування сучасних технологій у сільському господарстві і отримання вищої урожайності сільськогосподарських культур, зниження витрат на зберігання і транспортування сировини (без посередників), застосуванні логістики при заготівлі сировини і реалізації кінцевої продукції.

Факт, що середня заробітна плата в аграрній галузі України у два рази нижча порівняно із аналогічним показником загалом по економіці, говорить сам за себе. При цьому частка заробітної плати в структурі собівартості сільськогосподарської продукції в Україні становить близько 14 %, що у майже у 2,5 рази нижче порівняно з 2000 роком та нашим найбільшим торговельним партнером Європейським Союзом. Крім цього, значні резерви підвищення досить низької продуктивності праці в сільському господарстві України є також суттєвим чинником здешевлення аграрної сировини.

Податкове законодавство України забезпечує аграрним підприємствам податкове навантаження приблизно у 3 рази нижче, ніж в інших галузях економіки. Звичайно ж це є хорошим стимулом для того, щоб займатися цим видом бізнесу. Існуючі пільги зі сплати податків стосуються сплати ПДВ, податку з прибутку та інших обов'язкових платежів. За чинним законодавством підприємства, в структурі реалізації якого сільськогосподарська продукція та продукти її переробки становлять не менше 75 %, мають податкові пільги, чим і користуються агрохолдинги мінімізуючи свої податкові платежі.

Сільськогосподарські підприємства України є основними реципієнтами дотацій і субсидій з державного бюджету на розвиток аграрної галузі. Так за останні роки сума, яку держава направляє на розвиток сільського господарства складає близько 7 млрд. грн., з яких понад 4 млрд. грн. направляється на заходи, що відносять до «жовтої» і «зеленої скриньок» за класифікацією СОТ . При цьому слід зазначити, що приблизно 10% аграрних підприємств отримує близько 80% цих платежів. Це якраз і є великі аграрні підприємства, зокрема агрохолдинги, які мають можливості використовуючи зв'язки в державних установах, кваліфікованих економістів і юристів отримувати ці кошти.

Іншим чинником, який приваблює бізнес в аграрний сектор, є можливості акумуляції значних земельних масивів шляхом їх оренди та потенційні можливості придбання цієї землі у власність в умовах функціонування ринку сільськогосподарської землі. Найперше тут спрацьовує чинник низької теперішньої вартості землі та суттєвого зростання ціни на неї в перспективі. Немає сумніву, що за нормальних економічних умов вартість сільськогосподарської землі в Україні відповідатиме європейському рівню.

Можливості перепродажу бізнесу, вартість якого з урахуванням всіх вище зазначених чинників, може значно зрости через декілька років, є одним з ключових елементів у зацікавленості інвесторів вкладати кошти у створення агрохолдингів. Вже сьогодні в Україні є приклади такого успішного перепродажу. Маючи значно більші фінансові можливості, агрохолдинги виплачують вищу орендну плату власникам землі (колишнім членам КСП та їх спадкоємцям) і, по-суті, витісняють з ринку оренди землі приватних фермерів, які не можуть з ними конкурувати.

Вплив агрохолдингів на ринок оренди землі є безперечним. Загалом це позитивний вплив, адже агрохолдинги витісняючи фермерів з ринку оренди сільськогосподарської землі, змушують їх змінювати свою спеціалізацію, переходити від вирощування низько ефективних зернових і технічних культур до

вирощування овочів, фруктів, ягід. Вони також забирають землю у неефективних аграрних підприємств, змушуючи їх виходити з аграрного бізнесу. Результатом цього є підвищення загальної ефективності сільськогосподарського виробництва, адже агрохолдинги завдяки використанню кращих технологій на значних земельних площах отримують більше дешевої продукції, тоді як фермери заповнюють ринкову нішу трудомісткої продукції, виробництво якої в сучасних умовах вони забезпечують ефективніше [3]. Крім цього, значна кількість сільськогосподарської землі в окремих районах країни взагалі не обробляється і використання цієї землі агрохолдингами є позитивним фактором.

Висновки. Підсумовуючи все вище зазначене про діяльність агрохолдингів та проблеми, які сьогодні існують у сільському господарстві України, можна зробити висновок, що виникнення і розвиток агрохолдингів є результатом здійсненої аграрної реформи і, зокрема, земельної реформи. Їх вплив на підвищення ефективності використання виробничих ресурсів у сільському господарстві та інших сферах агробізнесу слід оцінювати позитивно. Однак, поряд з агрохолдингами мають розвиватися й інші організаційно-правові форми агробізнесу - сільськогосподарські підприємства і фермерські господарства, переробні та збутові компанії тощо. Загалом, потрібен баланс різних організаційно-правових форм ведення агробізнесу, для того щоб досягнути найкращого використання ресурсів – землі, капіталу, праці, підприємницьких здібностей людей.

Література.

1. Андрійчук В.Г. Агропромислові формування нового типу в контексті стратегії розвитку вітчизняного сільського господарства / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. - 2013. - №1. - С. 3 - 15.
2. Гуторов А. О. Агрохолдинги як ефективна форма концентрації сільськогосподарського виробництва / А. О. Гуторов // Економіка АПК. - 2011. № 3. - С. 102-107.
3. Дудар Т.Г. Оцінка потенціалу і ринкових позицій аграрних холдингів / Т.Г. Дудар // Економіка АПК. - 2013. - №11. - С. 84 - 90.
4. Мірзоєва Т.В. Агрохолдинги України в умовах сьогодення / Т.В. Мірзоєва // Інноваційна економіка. - 2014. - №8. - С. 90-93.

УДК 331.522

ВИКОРИСТАННЯ КОГНІТИВНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ДОСЛІДЖЕННІ ПРОЦЕСУ ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Лисак О.І., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The paper used the method to study cognitive modeling labor potential reproduction. Thesis there is determined the factors that influence the reproduction of labor potential. Described scenarios to improve conditions of labor potential reproduction.

Key words. Labor potential, labor potential reproduction, modeling, forecasting, sensitivity analysis, cognitive model.

Постановка проблеми. Для прогнозування зміни системи відтворення трудового потенціалу та обґрунтування можливих наслідків реформування конкретних складових політики стимулювання сільськогосподарського виробництва використовуємо метод когнітивного моделювання, під яким розуміється розв'язок традиційних для науки проблем методами, що враховують когнітивні аспекти, які включають процеси сприйняття, мислення, пізнання, пояснення й розуміння.

Використання когнітивного підходу в дослідженні слабоструктурованих об'єктів дозволяє розв'язати два типи завдань: статистичні й динамічні. Статистичний аналіз – це аналіз поточних ситуацій, що полягають у виділенні та зіставленні шляхів впливу одних факторів на інші через треті. Динамічний аналіз – це генерація й аналіз можливих сценаріїв розвитку досліджуваного об'єкта в часі.

Технологія когнітивного моделювання полягає в тому, щоб на її основі визначити можливі й раціональні шляхи керування ситуацією, діяти на випередження й не доводити потенційно небезпечні ситуації до конфліктних, а у випадку їх виникнення – ухвалювати раціональні рішення в інтересах економічних суб'єктів [1].

Основні матеріали дослідження. У результаті дослідження проблеми були виділено десять ключових факторів, що виявляють вплив на підвищення ефективності відтворення трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств: економічна ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств; розвиток освіти; ціноутворення на сільськогосподарську продукцію; кредитна політика в сільському господарстві; податкова політика в сільському господарстві; правове забезпечення; соціальна інфраструктура сільської місцевості; політика доходів; демографічна політика; спеціалізація сільськогосподарських підприємств.

При дослідженні параметрів і факторів була складена когнітивна карта, що відображає напрямок взаємозв'язків системи ефективності відтворення трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств [2].

З одержаної когнітивної моделі можна відзначити, що безпосередньо на підвищення ефективності відтворення трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств впливають фактори: X1 - економічна ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств, X8- політика доходів, X9 - демографічна політика. У свою чергу, на зазначені фактори впливають X3 - ціноутворення на сільськогосподарську продукцію; X5 - податкова політика в сільському господарстві; X4 – кредитна політика; X6 – правове забезпечення.

На основі наведених даних був виконаний аналіз когнітивної моделі ефективності відтворення трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств, який полягав у наступному [2]:

- дослідження зв'язності системи;
- дослідження причинно-наслідкових шляхів у моделі;
- поширення збурювань у моделі.

Когнітивне моделювання можна розбити на три етапи :

- аналіз чутливості,
- побудова когнітивної моделі,
- імітаційне моделювання поведінки досліджуваного об'єкта на основі сценарного дослідження когнітивних карт.

Аналіз чутливості дає можливість у рамках системи визначити цільові фактори, важелі, індикатори. Для цього складають матрицю гальмування й прискорення – результат експертної оцінки стимулюючих і гальмуючих властивостей факторів. Щоб урахувати позитивний і негативний вплив факторів необхідно використовувати дві матриці – для всіх стимулюючих і для всіх гальмуючих взаємодій.

Аналіз чутливості вибраних факторів у системі ефективності відтворення трудового потенціалу проведено за результатами експертного оцінювання взаємозв'язків відтворення трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств. Експертне оцінювання проводилося керівниками та провідними спеціалістами сільськогосподарських підприємств.

Сценарний аналіз націлений на моделювання при задаванні цілочисельних імпульсів в активні вершини когнітивної карти й визначення змін значень вершин на відповідних тактах моделювання.

Отже, описані сценарії покращення умов відтворення трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств дозволяють зробити висновок, що ефективно відтворення трудового потенціалу можливе за умови покращення або стабілізації трьох головних чинників: демографічної ситуації в сільській місцевості, ефективності сільськогосподарського виробництва та доходів сільськогосподарських працівників. Цієї мети можна досягти шляхом регулювання важелів впливу на ситуацію, до яких належать: кредитна політика, податкова політика, правове забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств та цінова політика стосовно сільськогосподарської продукції.

Розглянуто декілька сценаріїв регулювання головних чинників впливу на відтворення трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств. Їх аналіз показав, що визначальними факторами, які сприятимуть покращенню відт-

ворення трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств, є податкова та кредитна політика, а також політика ціноутворення. Усі розраховані сценарії підтверджують важливість та актуальність подолання диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію.

Висновки. Прогнозування розвитку системи відтворення трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств методом когнітивного моделювання дає можливість зробити висновок, що розвиток системи відтворення трудового потенціалу залежить від демографічної ситуації в сільській місцевості, результатів роботи сільськогосподарських підприємств та рівня доходів працівників сільського господарства. На процес відтворення трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств можна впливати шляхом регулювання керуючих елементів (важелів впливу), до яких відносяться правове забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств, кредитна, податкова та цінова політика.

Література.

1. Зиновьев И.Ф. Формирование и реализация кадрового экономического потенциала в аграрной сфере: Монография / И.Ф. Зиновьев. – Симферополь: ЧП «Предприятие Феникс». – 2008. – 407 с.
2. Кулинич А.А. Субъектно-ориентированная система концептуального моделирования «Канва» / А.А. Кулинич // Материалы 1-й Международной конференции «Когнитивный анализ и управление развитием ситуаций». Москва. – октябрь, 2001 г.
3. Єріна А.М. Методологія наукових досліджень / А.М. Єріна, В.Б. Захожай, Д.Л. Єрін. – К., 2004. – 212 с. – (Центр навчальної літератури).

УДК 351.74(477)

HIGHER EDUCATION INSTITUTION IMAGE MANAGEMENT

Pedchenko G.P., Ph.D. of Economics
Tavria State Agrotechnological University

Summary: A list of managerial functions that can be used in the university image management is proposed. The basic approaches to image management are considered. The sequence of stages for realizing the university competitiveness management by means of image is provided.

Key words: university, image management, managerial functions, management measures.

The problem statement. Under rapid changes in the external environment and the increasing of state requirements for higher education quality the reduction of the number among high school graduates in the coming years as well as intensive competition in education market makes higher education institutions image management a significant factor for the effective functioning of higher education. New socio-economic conditions generate the need for adaptation of successful management practices having been developed in the commercial sector to the universities management.

The basic part. Relying on the research results it is possible to propose the approach to educational institution image that lies in active forming and regular correction of management system control based on monitoring data and involves the use the following set of management functions:

- setting and decomposition of image formation goals;
- developing fundamental ideas and the concept of image;
- building up image model and the system of indicators, behavior standards and target criteria for monitoring and image management;
- defining guided, indirectly guided and unguided factors of impact on image;
- trends analysis, forecasting and planning of indicators, the target criteria values setting and limits for controlled indicators and resource limitations changes;
- building of image assessment system model;
- development and approbation the methods for control (observation), analysis and image correction;
- monitoring and image management organizing;
- management functions distribution;
- organizing and managing by processes;
- designing and implementation of actions and measures for each stage of the process;
- controlling the effectiveness of actions and measures;
- other additional special functions mainly related to PR.

The image management should rely on four basic approaches:

- the function and process approach primarily is used and being reflected in the elements and relations at image system and organizational structure of the uni-

versity. However, some functions and processes may involve the use of outsourcing, including the uninterrupted current image management;

- the cultural approach is being implemented in connection with the need in correction of organizational (corporate) culture;

- an image is supported by quality of services being provided as well as the quality of experts graduated, and the normative and value approach may be applied there because not only professional competences are formed at the universities but also the ability of the graduate to adapt and socialize in professional business environment; his labor, creative, entrepreneurial activity as well;

- project approach may also be successfully used, and project management can become the major one because it fits best for implementation the principle of problem orientation.

Functions related to the image formation and development are practically implemented by all the elements of universities organizational structure: from the rector and dean offices, faculty members to the scientific secretary, methodologists, all university employees.

The range of measures enabling to manage the university competitiveness by means of its image can be realized by following these stages:

- preliminary stage, at which the purpose and task of university image creating or reforming; target audience for imaginary activities; universities image elements that are most significant for target audience are being determined. In our opinion, the key audience of university and its imaginary actions represented by students who, on the one hand, are active users of educational services and universities products and can objectively evaluate the image indicators, and, on the other hand, they are the primary advertisement presenters for university, as according to admission office's data of any educational institution the largest number of students come to university on the recommendation of friends and acquaintances who are studying in it;

- the diagnostic stage, in the frameworks of which the image diagnostic method is being defined, the image assessment for certain universities is being conducted as well as target audience level of satisfaction with image elements and the measure of its compliance to the target audience expectations compared to competing university;

- the stage of image indicators improving at the expense of measures needed to enhance them (advertisement intensification, system and fees for studying reviewing, university internal communications creation and so on);

- the stage of control within which the re-diagnosis results of measures aimed at increasing efficiency of the university image elements functioning is carried out.

Conclusions. In the implementing the university image management flexible policy all the tools of marketing activities based on both internal and external communications managing are widely used. All communications should serve the public image of the university, which is achieved by coordinated activity of its divisions. To maintain and develop the own university image it is important to implement the plan on communications and image, directing to the goals that should be met at the scheduled time period, as well as the programs and tools for its performance.

УДК 347.77

СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕДОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ ПРАВА В УКРАЇНІ

Тебенко В.М., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Insolvency of country to carry out the structural re-erecting of economy in accordance with the new technological mode not simply brakes its development, but also results in economic degradation and moves aside it on periphery of world economic processes.

Key words: innovation, advanced technology, patent, copyright certificate, economics, industrial property, intellectual property.

Постановка проблеми. Економічне зростання країн великою мірою залежить від інноваційної активності підприємницьких структур, від їх прагнень, зусиль і здатності використовувати у своїй діяльності новіші технології, творчо підходити до визначення способів задоволення потреб споживачів, на основі чого вдосконалювати та оновлювати продукцію, отримуючи більші доходи і зміцнюючи свої ринкові позиції. Дослідження динаміки основних економічних процесів науковцями різних країн дали змогу виокремити інновації як найпотужніший чинник економічного зростання.

Основні матеріали дослідження. Актуальність інноваційної моделі розвитку зумовлюється стрімким зростанням впливу науки та нових технологій на соціально-економічний розвиток, що відбувся протягом останніх 20-30 років. Нові технології докорінно і швидко змінили структуру світової економіки.

Під передовими технологіями розуміють технології та технологічні процеси, що передбачають використання машин, апаратів, устаткування і приладів, заснованих на мікроелектроніці або керованих за допомогою комп'ютера, та які використовуються при проектуванні, виробництві або обробці продукції. Технологія вважається створеною лише при успішному завершенні випробовувань і при наявності позитивного рішення про приймання у звітному році. Під використанням технології розуміють її впровадження та промислову експлуатацію, результатом якої є випуск продукції, надання послуг (одержання чи обробка інформації тощо).

У 2013р. кількість підприємств і організацій України, які займалися створенням і використанням передових технологій та об'єктів права інтелектуальної власності, а також використанням раціоналізаторських пропозицій порівняно з 2012р. зменшилась на 2,6 % і становила 2224. З них 2073 організацій використовували передові технології, 428 об'єкти права інтелектуальної власності, 146 раціональні пропозиції.

Протягом звітнього року передові технології створювали 176 підприємств. При цьому загальна кількість створених технологій порівняно до попереднього року зменшилася на 5,81 % і склала 486. З них 86,4% – нові для України, 13,6% –

принципово нові. Із загальної їх кількості 16,0% створювалися за державним контрактом.

Більше третини підприємств, які створювали передові технології, зосереджено у м. Києві, 13,6% – у Харківській, 8,0% – Донецькій, 6,3% – Дніпропетровській, 5,1% – Львівській, 4,0% – Луганській, 3,4% – в Івано-Франківській і Миколаївській областях. У 2013р. найбільша кількість підприємств, які використовували передові технології, розташована у Харківській області (22,8% загальної кількості), Донецькій (7,5%), Житомирській (6,5%), Одеській (5,9%), Черкаській (5,3%) і Дніпропетровській (5,4%) областях та м. Києві (7,9%); відповідно, найбільшу кількість передових технологій використано у Харківській (18,9% загальної їх кількості), Дніпропетровській (8,5%), Донецькій (8,3%), Запорізькій (5,0%) областях та у м. Києві (12,1%). Також ця тенденція простежувалася у 2012 році.

У звітному році підприємствами та організаціями України було використано 14038 передових технологій, з яких 41,6% достатньо нові – термін їхнього впровадження у виробничу діяльність підприємств і організацій до 3 років; 39,3% – від 4 до 9 років; кожна п'ята технологія використовується 10 і більше років. Найбільш нові технології відносяться до групи технологій «Автоматизоване транспортування матеріалів і деталей, здійснення автоматизованих вантажно-розвантажувальних операцій» і «Охорона здоров'я», більш застарілі – «Зв'язок та управління».

Кількість винаходів у використовуваних технологіях за весь час впровадження становила 1218 одиниць, у т.ч. 149 – у звітному році.

Крім передових технологій у 2013р. 428 підприємств також використовували об'єкти права інтелектуальної власності (ОПВ): 2161 винахід, 28,8% яких створено за рахунок коштів державного бюджету, 3058 корисних моделей (41,2%), 582 промислових зразки (2,6%). Чисельність авторів об'єктів права інтелектуальної власності на цих підприємствах становила 17848 осіб, кожний п'ятий з яких – жінка.

Із загальної кількості обстежених підприємств 146 використали 11583 раціоналізаторські пропозиції. При цьому чисельність авторів цих пропозицій склала 10137 осіб, 13,0% яких – жінки.

Для того щоб дістати права на об'єкти промислової власності (далі -ОПВ), слід за певними правилами оформити відповідну заявку і в установленому порядку подати її на розгляд до Українського інституту промислової власності (Укрпатент). Правила оформлення заявок на ОПВ, порядок їхнього розгляду та видачі охоронних документів регламентовано спеціальними законами України і відповідними нормативно-правовими актами.

На створені у 2013р. передові технології в цілому або на їх елементи було видано 1012 охоронних документів: 189 на винаходи, 715 на корисні моделі і 108 на промислові зразки. Порівняно з 2012 р. кількість охоронних документів у створених технологіях зменшилася: на винаходи на 41, на промисловий зразок на 169. Упродовж 2013р. в результаті діяльності наукових організацій до вітчизняного патентного відомства було подано 8348 заявок на видачу охоронних до-

кументів на об'єкти права інтелектуальної власності (у 2012р. – 8514), у т. ч. 2965 заявок – на винаходи і 206 – на сорти рослин (у 2012р. – 2887 та 263). До патентних відомств інших країн було подано 90 заявок, що на 8,2% менше, ніж у 2012р., у т. ч. 38 заявок – на винаходи і 20 – на сорти рослин. У цей же період ними отримано на 1,4% менше охоронних документів України, в інших країнах – на 16,3%. Серед отриманих охоронних документів на ОПВ 32,4% – патенти на винаходи і 1,5% – на сорти рослин.

Найбільша кількість заявок традиційно подається підприємствами і організаціями, що розташовані у промислово розвинених регіонах - Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Львівській, Одеській, Харківській областях та м.Києві. У 2012р. заявниками цих регіонів подано загалом понад 6,2 тис. заявок на винаходи і корисні моделі, або близько 80% загальної кількості заявок від заявників-юридичних осіб.

Висновки. Збереження, забезпечення та ефективне використання вітчизняного інтелектуального потенціалу є національним пріоритетом України. Необхідною передумовою становлення інноваційної моделі розвитку є створення цілісної системи управління промисловою власністю, яка б забезпечувала на рівні міжнародних стандартів її інформаційну підтримку, патентну експертизу, правовий захист, економічну оцінку та створення умов для всебічного використання. Встановлено, що неспроможність країни здійснити структурну перебудову економіки відповідно до нового технологічного укладу (чи зволікання з цим) не просто гальмує її розвиток, але й призводить до економічної деградації і відсуває її на периферію світових економічних процесів.

Литература.

1. Тебенко В.М. Економіка та організація інноваційної діяльності: Навч. посібн. – 1 вид. /В.М. Тебенко. - Вид-во: Видавничо-поліграфічний центр «Люкс». 2014. – 302 с.
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

УДК 658.8:339.54

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Колокольчикова І.В., к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Determined importance for international agricultural enterprises. Export policy analyzes enterprises of Ukraine. Considered commodity structure of foreign trade in agrarian enterprises in general and in regions of Ukraine. Conclusions and suggestions

Key words: agricultural sector, integration, exports, foreign trade, market

Постановка проблеми. За результатами узагальнених досліджень щодо міжнародних аспектів діяльності сільськогосподарських підприємств можна зазначити наступні актуальні аспекти.

Сьогодні поступова інтеграція українських підприємств до системи міжнародних економічних зв'язків свідчить про економічні перетворення, які відбуваються та також стосуються сільськогосподарських підприємств. Очевидним є той факт, що зовнішньоекономічна діяльність кожної країни є важливою умовою її економічного зростання. Особливо це актуально за сучасних умов, коли набувають інтенсивного розвитку процеси міжнародної економічної інтеграції, транснаціоналізації, міжнародного поділу праці, глобалізації світового господарства.

Основним суб'єктом зовнішньої економічної діяльності є підприємство. Світова практика показує, що близько 85 % зовнішньоекономічних операцій здійснюють підприємства, фірми, організації, а 15 % - міністерства, відомства, союзи підприємців [1].

Експортна політика сільськогосподарських підприємств потребує специфічного підходу до підтримання конкурентоспроможності як з кількісних, так і з якісних параметрів, більш старанного дотримання принципів і методів маркетингу. Міжнародний агромаркетинг має дати відповідь на такі основні питання: чи виходити на міжнародний ринок взагалі; які перспективи можуть відкритись перед підприємством і які ризики можуть виникнути; яку продукцію можна запропонувати споживачам на цьому ринку: ту, що випускається чи нову; яку конкретну програму заходів маркетингового комплексу (міксу) розробити для того, щоб досягти поставлених цілей на обраному ринку.

Станом на 2013р. товарна структура зовнішньої торгівлі в розрізі роботи сільськогосподарських підприємств в Україні має наступний вигляд (табл. 1).

Обсяги експорту підприємствами аграрного сектору в розрізі областей юга України представлено в табл. 2.

Висновки. Встановлено, що сільськогосподарські підприємства України поступово вступають в активну фазу міжнародної діяльності. Основними продуктами, які виводяться на міжнародний ринок є в галузі рослинництва: зернові та овочі; по галузі тваринництва: м'ясо, молоко та риба.

Таблиця 1

Товарна структура зовнішньої торгівлі в Україні

Продукція	Експорт		
	тис.дол. США	у % до 1 квар- талу 2012р.	у % до загал- ьного обсягу
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	210871,0	97,8	1,3
живі тварини	615,3	38,0	0,0
м'ясо та їстівні субпродукти	75737,9	116,0	0,5
риба і ракоподібні	5071,6	87,3	0,0
молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	127397,5	90,2	0,8
інші продукти тваринного походження	2048,7	126,5	0,0
II. Продукти рослинного походження	2074197,1	106,0	13,0
живі дерева та інші рослини	363,4	58,7	0,0
овочі	27745,8	181,3	0,2
зернові культури	1477499,3	94,6	9,3
продукція борошномельно-круп'яної промисловості	40895,4	197,3	0,3
насіння і плоди олійних рослин	481604,4	157,1	3,0
шелак природний	127,3	87,2	0,0
рослинні матеріали для виготовлення	5194,7	1346,2	0,0
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	984756,6	111,2	6,2

Таблиця 2

Обсяги експорту продукції за регіонами України

Продукція	Експорт		
	тис.дол. США	у % до 1 кварта- лу 2012р.	у % до загально- го обсягу
Україна	15911296,8	98,5	100,0
Запорізька	820392,4	88,4	5,2
Миколаївська	447792,5	77,5	2,8
Херсонська	76431,3	125,0	0,5

З метою розширення географії збуту сільськогосподарської продукції, отримання максимальної вигоди від інтенсифікації міжнародних економічних зв'язків та мінімізації збитків аграрним підприємствам необхідно врахувати наступні аспекти: правила, норми й рекомендації міжнародних організацій; інтеграційна активність і оптимальне визначення власних пріоритетів; створення чі-

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції за результатами досліджень 2014 року

Том 3. Економічні науки

тких і зрозумілих "правил гри" для всіх учасників соціально-економічного життя є загальною базою для досягнення цілей соціально-економічного розвитку.

Література.

1. Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pidruchniki.com>
2. Зовнішня торгівля України (2008-2013) [Електронний ресурс]. Режим доступу: ukrexport.gov.ua/ukr/vnishno_t_balans
3. Режим доступу: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/60/273.html>
4. Режим доступу: <http://udau.edu.ua/library.php?pid=865>
5. Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2011_nauk_an_rozrobku/svitivi_econom_tendensii_2010.pdf

УДК 339.138:378.14

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ВИБОРУ СУЧАСНОГО СПОЖИВАЧА В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ

Сокіл Я.С., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The approaches to consumer behavior modeling are revealed. The essential challenges of the conspicuous consumption are determined. The reasons of consumer behavior predicting by making consumer insight are grounded.

Key words: consumer behavior, consumer insight, conspicuous consumption.

Постановка проблеми. Проблема самовизначення людини стала однією з найактуальніших завдань, що вирішуються в рамках антропології та соціології. Але, паралельно з науковим дискурсом, ми маємо частково сформоване культурне поле, яке також претендує на вирішення цієї проблеми. Система економіки і маркетингу в сучасному світі передбачає, що людина, з одного боку, сукупністю своїх соціально-демографічних характеристик, визначає напрям, відповідно до якого виробники створюють продукт, а з іншого, формує власний образ через ту систему речей, позиціонуючи себе оточуючим.

Основні матеріали дослідження. Ринок, як інформації, так і товарів, і послуг, перенасичений інформацією. Структура суспільства позбавлена чіткого соціального, статусного поділу, і людина при здійсненні вибору не може орієнтуватися на задані для його соціального класу характеристики. Вибір референтної групи проводиться людиною самостійно, і саме споживання речей, наділеної статусної цінністю залучає людину до тієї чи іншої групи. Не менш важливо, що людина, може і не належати до обраної референтної групи, але копіювати поведінку. Саме тому рекламні компанії провідних брендів, залучають зірок телебачення для просування товарів для забезпечення позитивної валентності торгівельних марок та комунікаційних програм. Ця система є динамічною, що супроводжується впливом інформацією, не дозволяючи людині зупинитися в споживанні. З одного боку, це пов'язано з економічною системою, але з іншого, формує нову смислову і знакову систему людини.

При цьому питання само актуалізації не стає менш гострим, більш того, воно трансформується в основну проблему сучасної людини, що знаходиться в умовах постійного пошуку і прояву власної ідентичності. Традиційний маркетинговий підхід формувал портрет середньостатистичного споживача будь-якого товару і додавав до нього характеристики, пов'язаних безпосередньо з рекламним об'єктом. Для прогнозування споживчої поведінки та уподобань в майбутньому вже недостатньо поширення інформації виключно про характеристики товару – необхідно створювати споживчий інсайт.

Споживчий інсайт — це справжня мотивація споживача, його думки, знання і уявлення про навколишній світ. Для створення успішного інсайту необхідно повністю занурюватися в ситуацію: спостерігати і вивчати поведінку

споживача, його взаємодію з товаром і з навколишнім світом у звичному для нього середовищі, звертати увагу на поведінку близьких йому людей і авторитетів. У кожній дії споживача шукати причинно-наслідковий зв'язок, збирати гештальт його уявлень і переконань про навколишній світ як пазл з окремих елементів – етапів придбання, споживання та позбавлення від товару. Споживчий інсайт використовує наступні інструменти: реклама, ЗМІ, Інтернет.

Місце традиційних медіаносіїв для просування товарів і послуг займають безпосередні міжособистісні комунікації, які можна спостерігати в Інтернеті. Мова йде в першу чергу про прихований піар та вірусний маркетинг. Ми розглядаємо саме Інтернет - простір, оскільки ця арена, найбільш швидко і чітко демонструє зміни, що відбуваються в інформаційному полі, і пропонує свої альтернативні рішення. Але те, що відбувається в цьому просторі, може бути з поправками екстрапольоване і на суспільство в цілому.

Однак діалог, який ведеться із застосуванням таких засобів ставить під загрозу одну з основних цінностей даного типу комунікації — довіру споживача. Таким чином, для його збереження доводиться вдаватися до більш складних засобів, таких як формування груп довіри на основі подібності їх споживчих переваг, всередині яких формується шкала цінності того чи іншого продукту. В Інтернет - просторі такі системи отримали назву рекомендаційних сервісів, які інтегрують, з однієї сторони, інформаційну складову, з іншої — оцінку рівня якості того чи іншого продукту. Вони можуть діяти на основі різних механізмів фільтрації різного ступеня прозорості, і чим більш прозорою виявляється фільтрація, тим менше простору для міфологізації залишається у споживача. При цьому ми не можемо забувати про те, що розвиток подібних форм комунікації багато в чому пов'язане саме з економічною вигодою.

Дані сервіси використовують принципи сарафанного маркетингу. При дослідженні питання сарафанного маркетингу, автор вважає, що загальноприйняте трактування сарафанного маркетингу як способу розповсюдження пліток є обмеженим, оскільки маркетингова концепція відкриває нові сторони та можливості цього процесу. Підтвердженням цього є те, що інформація від референтних груп, завжди цінувалась та користувалася довірою серед споживачів. Український ринок сьогодні активно розвивається і є відкритим для інновацій.

Висновки. Таким чином вирішується проблема віртуалізації вибору, оскільки перевага одного продукту в порівнянні з іншим стає заслугою того образу, який створюється в медіа, а результатом вибору споживачів, аналогічних самому суб'єкту.

Література.

1. Розен Э. Анатомия сарафанного маркетинга / Э. Розен. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 416 с.
2. Bijal Zaveri Amin (2013). A conceptual framework to understanding online consumer buying behavior. *International Journal of Online Marketing*, 3(1), p. 47-63 [Online]. Available from: <http://www.irma-international.org/viewtitle> [Accessed: 15/05/2015].

УДК 338.49

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Куліш Т.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: essence and value of infrastructure agrarian market are reasonable. Problems and development prospects of infrastructure agrarian market elements are certain, that will assist efficiency of circulation goods.

Key words: infrastructure of agrarian market, wholesale enterprises, retail enterprises, agrarian exchanges, wholesale market, informative providing.

Постановка проблеми. У ринкових умовах важливим фактором ефективного функціонування підприємств є наявність розвиненої інфраструктури, яка є обов'язковим компонентом будь-якої цілісної економічної системи і підсистеми. Створення розгалуженої ринкової інфраструктури – найбільш актуальне питання проведення кардинальних змін в структурі національної економіки України. Адже саме ринкова інфраструктура забезпечує взаємодію всіх підприємств, фірм, галузей, регіонів, окремих ринків. Враховуючи значний наявний потенціал аграрного сектора України з виробництва сільськогосподарської продукції особливого значення набуває створення сучасної, за світовими стандартами, інфраструктури аграрного ринку. Формування ринкової інфраструктури має завданням обслуговувати процес ринкового товарообміну, забезпечувати його надійність, прозорість і стабільність.

Метою даної статті є аналіз сучасного стану та розробка пропозицій щодо удосконалення інфраструктури аграрного ринку.

Основні матеріали дослідження. Для забезпечення наукового підходу до вирішення досліджуваної проблеми важливо в першу чергу визначити сутність інфраструктури та її структуру. Інфраструктура аграрного ринку – це система структур, які безпосередньо забезпечують здійснення обмінних процесів, фізичне місце контактування ринкових контрагентів, операторів ринку, тобто покупців і продавців. Основними формами ринкової інфраструктури виступають біржі, оптові ринки, аукціони, ярмарки, торгові доми, міські ринки, магазини дрібнооптової та роздрібною торгівлі [3, 127].

Інфраструктура є базисом ефективної інтеграції та регіональної спеціалізації економіки. Розвиток інфраструктури визначає орієнтацію сільськогосподарського виробництва на ринки збуту, та на природно-кліматичні умови, які найкраще йому відповідають. Це дозволяє одержувати максимальну кількість високоякісної продукції при мінімальних витратах [5, 115].

Сучасний стан ринку сільськогосподарської продукції та продовольства характеризується досить повільним формуванням інфраструктури, яка була б здатна забезпечити скорочення втрат сільськогосподарської продукції, поліпшити її якість, сприяти формуванню ринкових цін, фінансовому й інформаційному забезпеченню даного процесу. Наявні проблеми ще більше ускладнюють-

ся внаслідок того, що не створена мережа посередницьких структур, які б на конкурентній основі сприяли збуту продукції за вигідною ціною. Відсутня ринкова інформація [3, 128].

В результаті реформування агропромислового комплексу в Україні склалися диверсифікована структура господарських суб'єктів. У зв'язку з цим виробничий сектор, який по суті постачає на ринок сировину для переробної та харчової промисловості, представлений різними за масштабами, сферою діяльності та спеціалізацією господарствами.

У сфері заготівлі та переробки сільськогосподарської продукції функціонує значна кількість підприємств, одні з яких виконують виключно посередницькі функції, формуючи партії продукції для переробки від різних постачальників, інші - поєднують заготівлю, зберігання й переробку.

Серед інститутів інфраструктури аграрного ринку первинною ланкою виступають місцеві ринки, заклади фірмової, дрібнооптової та роздрібної торгівлі, співпраця з якими, як правило, передбачає мінімальні витрати на транспортування, зберігання продукції, організацію торгівлі, інші маркетингові заходи. Привабливість вищезгаданих інфраструктурних елементів найбільш актуальною є для невеликих за розміром і масштабами діяльності сільськогосподарських підприємств [4, 112].

Однак для крупного товарного виробництва, місцева інфраструктура не в змозі повністю забезпечити реалізацію його інтересів. У зв'язку з цим виникає необхідність розвитку різних форм оптової торгівлі. З них найбільш привабливою є товарна біржа.

Товарна біржа - це постійно діючий оптовий ринок, що функціонує в певному місці та відповідно до встановлених правил торгівлі й регламенту [2]. Проте сфера діяльності товарної біржі охоплює міжрегіональний, національний і міжнародний ринки. У зв'язку з цим на регіональному рівні основну роль мають відігравати елементи інфраструктури нижчого рівня - агроторгові доми, оптові ринки.

Метою створення агроторгових домів є формування ринкового середовища, шляхом розвитку товарно-грошових відносин, більш вигідної реалізації виробленої продукції і поліпшення матеріально-технічного постачання агропромислових товаровиробників. Ці ринкові інституції функціонують, як правило, на районному чи регіональному рівні, виступаючи по суті проміжною ланкою між товаровиробником і системою аграрних бірж у процесах збуту виробленої продукції і матеріально-технічного постачання.

Не менш перспективною і успішно реалізованою в багатьох країнах формою організації оптової торгівлі є оптовий продовольчий ринок.

Система розподілу продовольства через оптові ринки має ряд переваг: створюються умови для круглорічного постачання населення свіжими, високоякісними продуктами харчування за прийнятними цінами; для сільськогосподарських товаровиробників і переробних підприємств вирішується проблема збуту, створюються додаткові робочі місця і зменшується відтік сільського населення; держава вирішує проблему легалізації оптової торгівлі і додаткового

надходження коштів у бюджет. При цьому забезпечується захист вітчизняних товаровиробників і продовольчого ринку країни в цілому. [1, 45].

Важливу роль у забезпеченні прозорості ринку та оперативності дій його суб'єктів має відігравати система інформаційного забезпечення. На сьогодні інформаційне забезпечення операторів аграрного ринку, поряд із засобами масової інформації, здійснює ряд Інтернет-ресурсів. Серед них слід, насамперед, відзначити офіційний web-сервер Міністерства аграрної політики, де важливу роль відіграє розділ «Аграрний ринок» та його підрозділ «Ціновий моніторинг», де можна отримати інформацію про ціни на сільськогосподарську продукцію в цілому по Україні та в розрізі регіонів у динаміці та в розрізі видів продукції за відповідними рубрикаціями. Розділ сайту «Галузі АПК» містить інформацію про основні галузі та напрями їх діяльності. У розділі «Економіка АПК» містяться рубрикації, присвячені таким питанням: «Економіка», «Фінанси», «Бухгалтерський облік», «Облік і фінанси АПК».

Крім того, в Україні функціонує ряд видань, які поширюють у друкованому варіанті, так і через власні Інтернет-сайти інформацію про стан аграрного ринку, подають матеріали маркетингових й аналітичних досліджень, прогнози, зокрема Інформаційний сайт новин АПК «AgriUkraine.com», Інформаційно-аналітичний журнал «Агроперспектива», Український журнал із питань агробізнесу "Пропозиція" тощо. Однак, оперативна інформація, яка може впливати на прийняття управлінських рішень, надається здебільшого на комерційній основі.

Висновки. Отже, інфраструктура аграрного ринку є однією з основних передумов його стабільного функціонування, від розвитку якої залежить як ефективність діяльності окремих господарських суб'єктів, так і реалізація стратегічних цілей держави в сфері аграрної політики та продовольчої безпеки.

Основними напрямками удосконалення інфраструктури є розвиток інститутів гуртової торгівлі, зокрема оптових ринків, агроторгових домів, бірж, а також інформаційно-консультаційне забезпечення товаровиробників. Удосконалення інфраструктури ринку сприятиме оптимізації системи маркетингу та каналів збуту продукції для всіх виробничих суб'єктів ринку.

Література.

1. *Виричев О.А.* Опыт создания оптовых продовольственных рынков в московском регионе // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. - 2013. - № 3. - С. 44-46.
2. *Дмитрук Б.П.* Організація біржової діяльності в агропромисловому комплексі: Навчальний посібник. - К.: Либідь, 2012. - 344 с.
3. *Клюкач В.А.* Развитие рыночной инфраструктуры в АПК // Экономика АПК. - 2013. - № 9. - С. 127-131.
4. *Лотоцький І.І., Дишлюк Н.І.* Розвиток оптового продовольчого ринку в Україні // Экономика АПК. - 2014. - № 5. - С. 110-114.
5. *Мищенко Н.М.* Формування інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції // Экономика АПК. - 2014. - № 5. - С. 115-121.

УДК 338.24: 633

АНАЛІЗ СПОЖИВЧОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ПЕРЕВАГ НА РИНКУ БІОПАЛИВА

Шквиря Н.О., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Based on the survey results by using specially designed questionnaires the main features of consumer behavior in the market for biofuels are defined. The basic factors affecting consumer choice are founded.

Key words: biofuel, briquettes, agricultural enterprise, survey, consumer behavior

Постановка проблеми. Нині сільське господарство вважається однією з потенційних галузей, що може виробляти сировину, необхідну для виробництва біологічних видів палива. Використання певної частини сільськогосподарської продукції для виробництва біопалива розглядається як альтернатива традиційним сільськогосподарським практикам [2].

Останні десятиліття характеризуються різким зростанням інтересу світової спільноти до проблем екологічності різних джерел енергії. Тому на сьогоднішній день тема біопалива є однією із найбільш актуальною. Біопаливо – вагома альтернатива традиційному пальному. Україна має величезний потенціал для розвитку власного ринку біопалив, що набуває особливого значення в умовах нестабільності світової економіки, зростання цін на традиційні енергоносії та зростання енергозалежності країни від імпорту [4].

Основні матеріали дослідження. Для вивчення споживчої поведінки та переваг на ринку біопалива протягом серпня-вересня було проведено анкетування, у якому взяло участь 256 власників домогосподарств, мешканців Мелітопольського району. При формуванні вибіркової сукупності для проведення маркетингового опитування використовувався метод випадкового відбору.

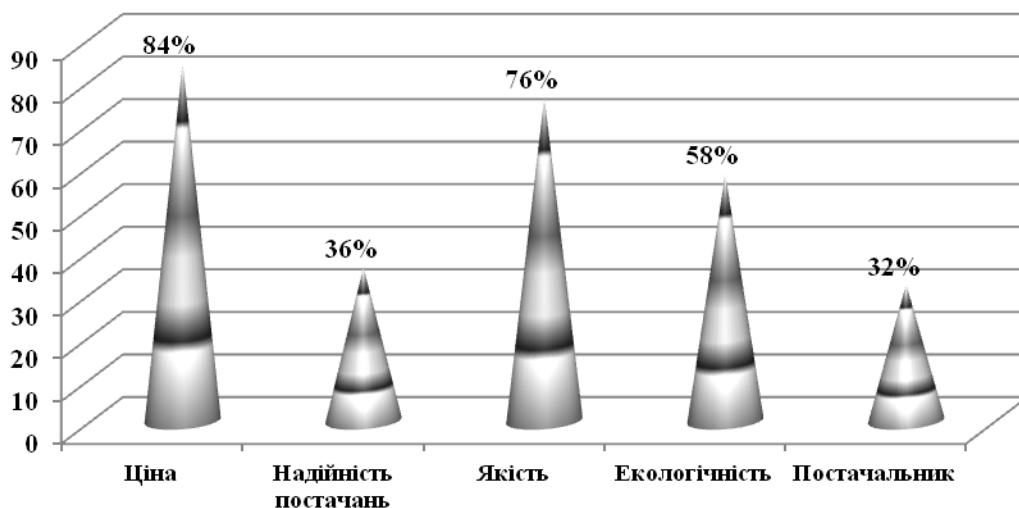
Дані анкетного опитування оброблялися за допомогою комп'ютерної програми Excel та SPSS. В ході обробки та аналізу первинної інформації використовувалися статистичні методи групування та класифікації. В результаті дослідження були отримані групи споживачів, які характеризуються певним ставленням до біопалива у вигляді брикетів із відходів рослинницької продукції, а також виявлені чинники, що встановлюють це відношення.

Результати анкетування свідчать про те, що більшість опитаних (86%) вважають актуальною на даний час проблему забруднення навколишнього середовища, 10% респондентів так не вважають. На питання анкети «Чи цікавиться Ви тенденціями розвитку сучасних джерел енергії в Україні?», більшість респондентів відповіли «Ні» (45%), проте 40% проявляють інтерес до цієї проблеми постійно, 15% інколи. Щодо ступеню обізнаності про те, що представляю собою біопаливо, 83% володіють такою інформацією, 17% не знають що таке біопаливо і на які цілі його можливо використовувати. Найбільш відомими

видом біопалива для респондентів є солома (99%), брикети із деревини (50%) та брикети із соломи продукції рослинництва (45%).

Результати маркетингового дослідження показали, що 38% респондентів готові використовувати брикети із відходів рослинницької продукції, як вид біопалива. Аналіз цілей застосування брикетів із відходів продукції рослинництва показав, що більшість майбутніх споживачів бажають використовувати біопаливо для опалення приміщення (55%); для каміну та багаття готові купувати брикети відповідно 16% та 20% респондентів.

Розподіл опитуваних щодо визначення позитивних моментів при використанні біопалива виглядає наступним чином: 55% вважають, що при його застосуванні скорочуються викиди в атмосферу, 67% бачать вирішення проблеми залежності від імпорту газу, 24% вважають що біопаливо дешевше в використанні порівняно з іншими видами палива.

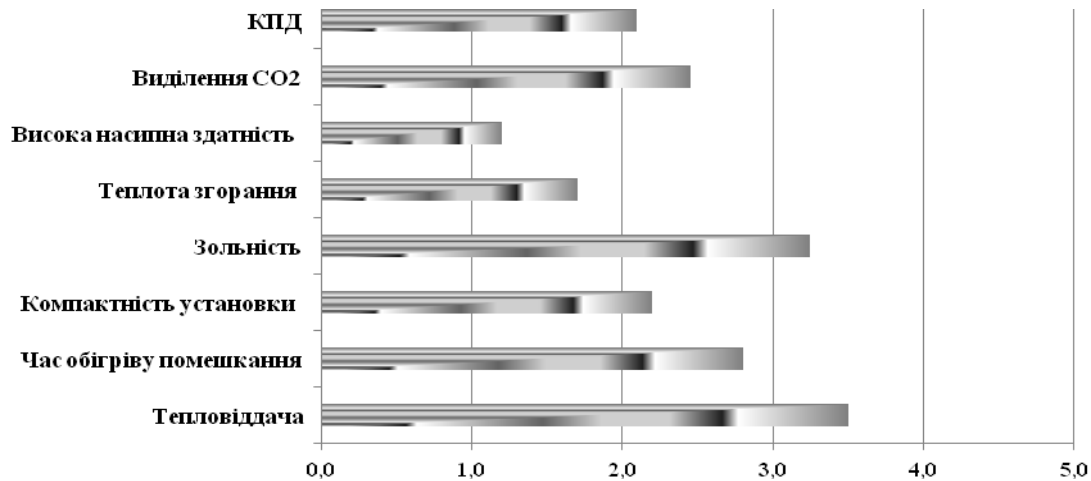

Рис. 1. Оцінка респондентами факторів що мають значення при прийнятті рішення про покупку палива для опалення або інших цілей

Результати дослідження факторів (рис.1), що мають значення при прийнятті рішення про покупку палива для опалення або інших цілей (рис 1), свідчать про, що визначальними чинниками для респондентів є ціна (4,2балів або 84% респондентів), якість (3,8 балів 76% опитуваних) та екологічність (2,9балів або 58% опитуваних).

Основними властивостями брикетів із відходів рослинницької продукції, що обумовлюють їх перевагу порівняно з іншими видами палива є - якість тепловіддача (3,5балів), зольність (3,3 бали), час обігріву помешкання (2,8балів), виділення CO₂ (2,5 балів) (рис. 2).

Аналіз уподобань щодо видів упаковки брикетів із соломи, свідчить що більшість респондентів віддають перевагу мішкам поліпропиленовим (36% респондентів) та упаковці «Биг-Беги»(28% респондентів). На вибір упаковки впливає мета застосування біопалива.

Рис. 2. Оцінка респондентами визначальних чинників, що обумовлюють перевагу покупців відносно покупки біопалива

Висновки. Отже, за результатами анкетування можна зробити наступні висновки про перспективність та ефективність використання біопалива населенням для різних цілей. 86% вважають актуальною на даний час проблему забруднення навколишнього середовища, що свідчить про майбутній зростаючий попит на біопаливо. Аналіз вказує на слабку обізнаність опитуваних про сучасні види опалення. Тому для збільшення попиту необхідно посилення комунікаційних заходів щодо просування біопалива. 38% респондентів згодні використовувати брикети для опалення та інших цілей. Найбільш важливими факторами що мають значення при прийнятті рішення про покупку палива для опалення або інших цілей є ціна та якість. Визначальними чинниками, що обумовлюють перевагу покупців відносно покупки брикетів із відходів продукції рослинництва є зольність, тепловіддача та виділення вуглекислого газу.

Література.

1. Новітні технології біоконверсії: Монографія / Я.Б. Блюм, Г.Г. Гелетуша, І.П. Григорюк, В.О. Дубровін, А.І. Ємець, Г.М. Забарний, Г.М. Калетнік та ін. - К.: «Аграр Медіа Груп», 2010. – 326 с.
2. Шпичак О.М. Економічні проблеми виробництва біопалива та продовольча безпека України / О.М. Шпичак // Економіка АПК. – 2009. - №8. – С. 11-19.
3. Гойсюк Л.В. Економічна ефективність виробництва сировини для переробки на біопаливо / Л.В. Гойсюк // Економіка АПК. – 2010. – № 6. – С. 46.
4. Кириленко І.Г. Формування ринку українського біопалива: передумови, перспективи, стратегія / І.Г.Кириленко, В.В. Дем'янчук, Б.В. Андрющенко // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 62.

УДК 338(075.8)

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ СВІТОВОГО АГРАРНОГО РИНКУ

Шевчук О.Ю., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: Article is devoted definition of directions of formation of competitive advantages of domestic commodity producers according to requirements of the world agrarian market.

Key words: competitiveness, strategy, competitive advantage, the choice of strategy, strategic cost management.

Постановка проблеми. В умовах світової економічної кризи, уповільнення темпів зростання світової економіки для України негативним наслідком є зменшення попиту на експортні товари. За цих умов основний акцент економічної політики доцільно перенести на внутрішній ринок - активізацію внутрішнього попиту, пропозиції та імпортозаміщення. Метою є дослідження теоретичних аспектів формування конкурентних переваг аграрних підприємств на світовому ринку.

Проблема українських підприємств полягає, по-перше, у тому, що вони не володіють сучасним арсеналом науково обґрунтованих методів ведення конкурентної боротьби, по-друге, вітчизняна наука до цього часу не забезпечила їх відповідними рекомендаціями.

Серед дослідників, що займалися вивчення проблеми конкурентоспроможності слід виділити Г. Азоєва, В. Л. Диканя, В. А. Машнова, Ю. Б. Рубіна, Л. Є. Басовський, О. П. Глудкин, Е. Б. Герасимов, Н. Золотухін, Л. П. Сулліван, Л. І. Федулова та Б. І. Герасимов та ін. Проте питання присвяченні розгляду теоретичних аспектів формування конкурентних переваг аграрних підприємств на світовому ринку потребують подальшого дослідження.

Основні матеріали дослідження. Формування конкурентної переваги є процесом створення конкурентної позиції підприємства. У широкому розумінні конкурентна позиція підприємства - це підхід підприємства до конкуренції в цілому. Позиція ж підприємства в галузі визначається конкурентною перевагою. У зв'язку із цим управління конкурентним середовищем в аграрній сфері набуває важливого значення для забезпечення процесу розширеного відтворення і розвитку підприємств у гармонійному поєднанні із соціальними потребами суспільства.

Найбільш сприйнятливими формами реалізації нових економічних відносин виступають сільськогосподарські підприємства, які не тільки стабілізують ринок, залучаючи в обіг місцеві сировинні ресурси диверсифікуючи виробництво по різних регіонах країни, але й збільшують рівень зайнятості людей, якість їхнього життя та праці. Окрім того, важливими якостями невеликих підприємств є їхня стійкість щодо фактора ціни, яка обумовлюється тут лише співвід-

ношенням попиту та пропозиції, мобільність реакції на швидкоплинні зміни на ринку, особливо в умовах економік, що розвиваються.

Українським підприємствам необхідно виробляти таку продукцію, яка буде конкурентоспроможною на зарубіжних ринках. У добу глобалізації це й запорука втримання позиції на внутрішньому ринку, й умова ефективного включення у світовий економічний простір. Стандарти міжнародної якості, так само як і інші позиції з набуття вітчизняними підприємствами конкурентних переваг, можуть бути розроблені в рамках стратегії просування національної експортної продукції на світовому ринку.

Така стратегія повинна полягати не в простому нарощуванні обсягів експорту, а в сприянні створенню довгострокових конкурентних переваг та стабільному розширенні і якісному поліпшенні на основі цих переваг позицій

країни на світовому ринку. Для цього необхідно мати чітку концепцію економічної політики, яка сприяла б розширенню експорту лише в поєднанні із загальними цілями макроекономічної політики.

Матеріальною основою стратегії просування продукції українських підприємств на зарубіжних ринках є вже набутий і можливий експортний потенціал країни.

Початковим етапом реалізації експортного потенціалу є проведення відповідної експорторозширювальної політики, коли поруч із розвитком традиційного експорту розвиватимуться й потенційні експортні галузі відповідно до тенденцій на світовому ринку. Цього можна досягти при сприянні в структурній політиці виробництву товарів високого ступеня переробки шляхом використання провідних технологій, які дозволять ефективніше використовувати наявні ресурси.

Власне, перспективні галузі, перш за все, агропромислова й харчова. При забезпеченні високої продуктивності сільськогосподарського виробництва та наявності провідних технологій та устаткування підприємств із переробки сільськогосподарської продукції, могли б успішно просуватися на міжнародному ринку. Зауважимо, що для малого й середнього бізнесу саме в цих галузях велике поле для діяльності.

Наступний напрямок визначається такими факторами, як інфраструктура та інформація. На сьогодні рівень розвитку цих двох факторів у нашій країні є недостатнім. Експортери мають низький рівень кваліфікації й поінформованості щодо ситуації на міжнародних ринках. У результаті це часто призводить до невиправданого заниження цін і проведення демпінгових торговельних операцій на світовому ринку, що веде до відповідної реакції з боку інших держав і створює для наших експортерів імідж «нечесних конкурентів».

Висновки. Конкурентні відносини поряд з державним регулюванням здатні забезпечити сталий розвиток аграрної сфери, не допустити дискримінації сільськогосподарських підприємств у розподілі прибутків з боку переробної галузі та торгівлі та забезпечити норму прибутку, що відповідає її рівню в інших галузях народного господарства.

Література.

1. Клімова І. М. Економічний механізм регулювання експорту сільськогосподарської продукції / І. М. Клімова // Економіка АПК. – 2007. – № 12. – С. 127-132.
2. Концепція ціноутворення на сільськогосподарську продукцію / [Саблук П. Т. та ін.] // Економіка АПК. – 2008. – № 1. – С. 3-20.
3. Прахалад К. К. Майбутнє конкуренції / К. К. Прахалад, В. Рамасвами: пер. з англ. Михайла Ставицького. – К., 2005. – 258 с.

УДК 631.152:658.012.011.56

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДОРАДЧИХ ПОСЛУГ ДЛЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Якунічева А.Ю.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: *The article describes the functioning of the system advisory services in the agricultural sector, which includes the following components: legal, organizational, economic, financial, marketing, technical and technological, motivational..*

Key words: *agricultural advisory services, the system advisory services, marketing advisory services.*

Постановка проблеми. Сучасний стан ринку дорадчих послуг в аграрній сфері демонструє незадовільний стан як попиту на послуги, так і недостатній рівень пропозиції послуг дорадчими службами. Для успішного розвитку ринку дорадчих послуг необхідно особливу увагу приділити системі сільськогосподарського консультування і враховувати можливості всіх учасників ринку.

Основні матеріали дослідження. Система (грец. - «Складений з частин», «з'єднання», від «з'єдную, складаю») - це об'єктивна єдність закономірно пов'язаних один з одним предметів, явищ, а також знань про природу і суспільство [5, с.12].

Незважаючи на трирівневу систему управління аграрною сферою, для забезпечення синергетичного ефекту всіх рівнів, систему консультування, як сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених складових, також можна представити на трьох рівнях: державному, обласному та місцевому.

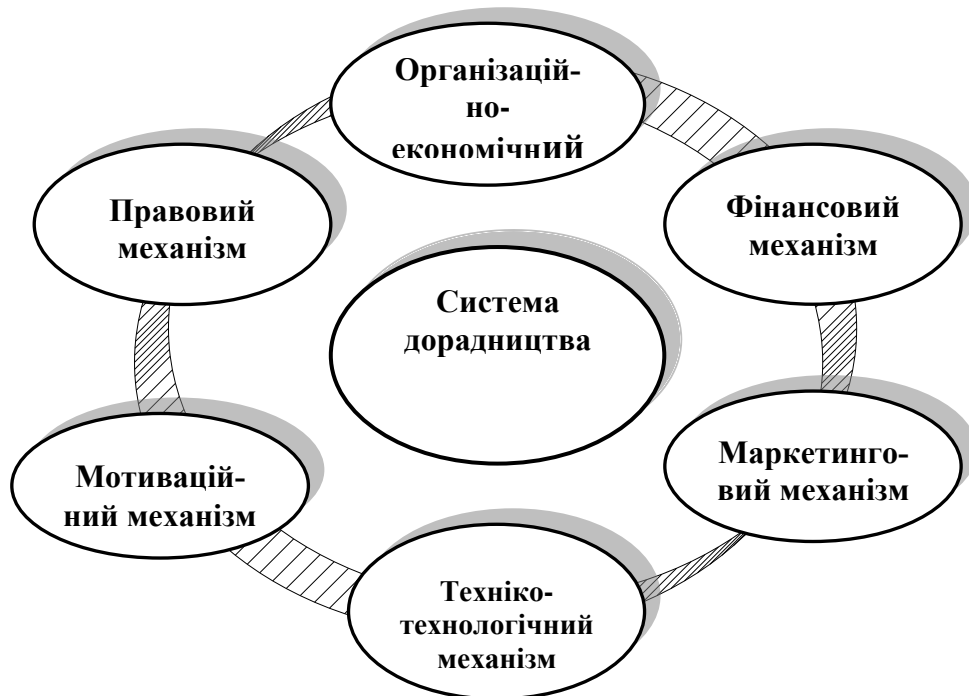
Система сільськогосподарського консультування є підсистемою для більшої системи - системи АПК, яка є складною соціально-економічною системою, включає в себе сільське господарство та сільські території. Удосконалення системи сільськогосподарського консультування можливо тільки при комплексному підході, що дозволяє врахувати всі чинники, які впливають на функціонування системи, розкрити взаємозв'язки структурних елементів, їх ефективну координацію.

Можливості системи дорадництва обмежуються існуючим рівнем життя українського населення, умовами господарювання товаровиробника, постійними змінами, що характерні для економіки України.

Для успішного функціонування системи дорадництва необхідне виконання шести взаємопов'язаних механізмів функціонування системи: правового, організаційно-економічного, фінансового, техніко-технологічного, маркетингового та мотиваційного (рис. 1).

Під правовим механізмом функціонування системи ми розуміємо розробку та виконання всієї регламентаційної бази дорадчої діяльності.

Організаційно-економічний механізм базується на організації державної підтримки дорадчої діяльності через координацію дій всіх рівнів управління. Він включає в себе проведення моніторингу дорадчої діяльності.

Рис. 1. Механізм функціонування системи дорадництва

Фінансовий механізм цілком спрямований на фінансування дорадництва з різних джерел.

Техніко-технологічний механізм забезпечує технічними засобами дорадництво з метою ефективного створення інформаційних баз даних, автоматизації документообігу, тощо.

Маркетинговий механізм функціонування системи дорадництва присвячений вивченню ринку дорадчих послуг, та передбачає:

- удосконалення методів просування дорадчих послуг;
- визначення платоспроможного попиту та потреб у дорадчих послугах серед потенційних споживачів;
- розробку затребуваних видів дорадчих послуг, чи напрямків дорадчої діяльності, що відповідають сучасним викликам;
- вивчення проблем ринку та шляхів удосконалення дорадчих послуг.

Мотиваційний механізм системи дорадництва передбачає удосконалення умов праці консультантів, розробку заходів, що сприяли б підвищенню якості дорадчих послуг.

Проведений автором аналіз дорадчої діяльності показав, що однією з причин недостатнього рівня розвитку дорадчих служб в Україні є недосконалість маркетингового механізму управління діяльністю і просування дорадчих послуг на ринок. Визначено, що серед існуючих дорадчих формувань не існує окремого підрозділу по роботі з персоналом або відділу маркетингу надання дорадчих послуг.

Висновки. Розглянувши механізм функціонування системи дорадчих послуг в аграрній сфері, нами були визначені основні фактори, що впливають на роботу кожної складової: правової, організаційно-економічної, фінансової, мар-

кетингової, технологічної, мотиваційної. Запропоновано декілька варіантів здійснення маркетингу послуг в рамках дорадчої служби.

Література.

1. Галич О.А. Сільськогосподарське дорадництво: навч. посіб. / О.А. Галич, О.О. Сосновська. - К.: Центр учбової літератури, 2007. – 368 с.
2. Клочан В.В. Система інформаційно-консультаційного забезпечення аграрної сфери : монографія / В. В. Клочан. – Миколаїв : МДАУ, 2012. – 371 с.
3. Организация консультационной службы в АПК : уч. пособ. / [В.И. Ничаев, И.С. Санду, Г.М. Демишкевич, Т.Н. Полутина, Е.И. Земляных]; под ред. В. И. Нечаева. – М.: Колос, 2011. - 315 с.
4. Організація інформаційно-консультаційного забезпечення АПК України / [П. Т. Саблук, Б. К. Скірта, В. М. Скупий та ін.]; за ред. П.Т. Саблука. – К. : ІАЕ УААН, - 2003. – 439 с.
5. Покровская Л. Л. Формирование и развитие консалтинговых услуг на потребительском рынке : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Л. Л. Покровская. - СПб., 2006. – 22 с.

УДК 631.15.330.

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ПОСІВНИХ ПЛОЩ ПІДПРИЄМСТВА

Кравець О.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: *The article describes the functioning of the system advisory services in the agricultural sector, which includes the following components: legal, organizational, economic, financial, marketing, technical and technological, motivational.*

Key words: *agricultural advisory services, the system advisory services, marketing advisory services.*

Постановка проблеми. Одним із головних засобів виробництва в сільськогосподарських підприємствах є земельні ресурси. Від ефективності їх використання багато в чому залежить загальна економічна ефективність функціонування підприємства. Відповідно до агротехнологічних процесів виробництва сільськогосподарської продукції може існувати велика кількість варіантів використання посівних площ. Емпірично вибрати найкращий варіант використання надто складно, оскільки це потребує великих витрат часу, а експеримент може бути взагалі неможливим. Отже, одним із шляхів вирішення відповідних завдань є використання економіко-математичних методів.

Основні матеріали дослідження. Підприємству потрібно оптимізувати виробничу структуру з метою оптимального використання земельних ресурсів та отримання максимального прибутку.

Враховуючи вище зазначене, нами розроблена економіко-математична модель оптимізації структури посівних площ яка апробована на статистичній інформації ТОВ "Україна" Запорізької області Мелітопольського р-ну.

Критерій оптимальності

Максимальний прибуток

$$Z = x_p - x_c \rightarrow \max ,$$

де, x_c – собівартість продукції;

x_p – виручка від реалізації.

Система обмежень

1. Обмеження з використання площі:

$$\sum_{j=1}^n x_j \leq B, n \in N, \quad [1]$$

де, x_j – площі, які зайняті під культурами;

B – площа ;

N – множина культур.

2. Обмеження по повній собівартості

$$\sum_{i=1}^n c_i x_i - x_c = 0, \quad [2]$$

де, c_i – повна собівартість на одиницю площі;
 x_c – повна собівартість вирощування культур;

3. Обмеження по виручці від реалізації:

$$\sum_{i=1}^n p_i x_i - x_p = 0, \quad [3]$$

де, p_i – виручка від реалізації i -ї продукції з одиниці площі, грн.;
 x_p – загальна виручка від реалізації продукції.

4. Обмеження з гарантованого виробництва продукції залежно від спеціалізації підприємства.

$$Z_{\min} \leq \sum_{j=1}^n a_{ij} \cdot x_j \leq Z_{\max}, \quad [4]$$

де, $Z_{\min}$, $Z_{\max}$ – гарантоване виробництво продукції залежно від попередньо укладених угод.

Збір та обробка інформації

Необхідна інформація була визначена з річних звітів господарства в середньому за 7 років (2008 - 2014) у підприємстві.

Висновки. Аналіз існуючої та рекомендованої структури посівних площ, показав необхідність зменшити площу пшениці до 643га, ячменю ярого – 284га, вівса – 79 га, проса-37га, соняшника – 597га та сої-3,81га. Відповідно збільшити площі овочів відкритого ґрунту до 2 га та продовольчих баштанних до 28 га.

У результаті запропонованої нами структури посівних площ загальні витрати на виробництво продукції збільшаться на 470 тис. грн., а виручка від на 1591 тис. грн. Це дозволить підприємству отримати загальний прибуток на 1121 тис. грн. більше, відповідно рівень рентабельності зросте на 7 процентних пунктів.

Література.

1. Річні звіти господарства с.
2. Рудько / Р. М. Оптимізація виробничої структури сільськогосподарського підприємства та підвищення ефективності його функціонування. Електронний ресурс. – Режим доступу - <http://elibrary.nubip.edu.ua/5690/1/10rrm.pdf>
3. Кадюк З.С. Економіко-математичне моделювання спеціалізації і поєднання галузей в сільськогосподарських підприємствах / З. С. Кадюк. – Львів, 1997. – 48 с.

УДК 332.3

TOWARDS A DEFINITION OF SUSTAINABLE LAND USE

Prus Yu.O., PhD of Economics,
Tavria State Agrotechnological University

Summary: In article discussing differences between a strong and a weak concept of sustainability and explaining the role of «natural capital» and «reproduction» in the context of land use.

Key words: sustainable, land use.

Problem statement. «Sustainability» or «sustainable development» are omnipresent terms, appearing in every single policy and economic sector and prevalent in our every-day life. Fair trade, green economy, sustainability reporting and strategies, green innovation etc. are all terms whose use range from global politics to specific marketing strategies and basically originate from the fundamental idea of sustainable development. Their success also displays the weakness of the concept, since «sustainability» and most of its associated terms are poorly defined and automatically lead to a myriad of different interpretations in different contexts.

Therefore, you should try frame a definition of «sustainable land use» in a pragmatic way.

Research material. The very origin for defining «sustainable development», which is commonly quoted in any texts referring to sustainability as a framework, is the definition of the Brundtland Commission of the United Nations from 1987, saying «sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs»/ From a theoretical viewpoint, there are mainly three implications stemming from this definition: living human beings do have obligations towards future generations; there is both an inter- as well as intra-specific dimension of justice; sustainability must be seen as a process rather than a status.

A concept was established, which still dominates most strategies and activities referring to sustainability: the three pillars of sustainability consisting of the social, environmental and economic dimension.

The general idea behind the three pillars is that with sustainable development, neither the social, environmental nor the economic dimension can be compromised, but synergies between the three should be found.

This concept actually paved the way for the various and often misleading interpretations of sustainable development, because it implies no prioritization between the three pillars and does not indicate a minimum level of achievement

The concept of strong sustainability builds on the assumption that the economy is a subsystem of the environmental system rather than a separate one. Thus, nearly all economic activities rely on the extraction of (finite) natural resources, which directly bonds economic growth to a their further depletion.

Advocates of weak sustainability tend to be more optimistic. Not acknowledging the incorporation of the economic sphere in the environmental, they would accept

a further reduction of natural capital as long as this leads to an increase (by investing) in knowledge, capacities, and more efficient technologies etc. They would not reject nature conservation, but would see them as measures for increasing overall human benefits rather than a required investment in natural capital.

For a definition of sustainable land use it seems crucial not only to determine the amount of natural capital to be maintained and to what extent it can be replaced by other forms of capital, but also about the qualitative state of the natural capital.

Strong sustainability is more sensitive for the quality of natural capital than weak sustainability, because its perspective draws on indicators of the physical environment rather than understanding natural capital as a mere stock, which provides a continuous flow of services to humans.

Natural capital is often differentiated in stocks and funds. Stocks can be consumed, which means that their use implies their depletion in the long run (such as oil or coal). Funds, however, have the ability to replenish, which means that their use by human beings might harm their functionality but does not necessarily lead to their depletion. Funds are further differentiated in living and non-living funds. Soil is an illustrative example for a non-living fund as we can use it ever again as long we do not destroy its ability to regenerate.

Investments in natural capital are mainly associated with omissions, in other words: not doing anything, which undermines the maintenance of natural capital or the ability to replenish, probably best applied by nature conservation.

While concepts exist for sustainable agriculture, forest (management) or biomass use, there are surprisingly few concepts dealing with sustainable land use as a whole. The complexity of applying sustainability to land use pose significant challenges, which already appear for a specific sector such as agriculture.

The question «Sustainability of what?» has multiple facets:

- Consistency between scales: how do land use decisions on a local scale effect the national or even global scale and how should this be evaluated?
- Difficulty of measurement: to find adequate indicators for sustainable land use that provide sufficient data and measurability.
- Competing objectives: is, for example, maximizing carbon sequestration always compatible with increasing biodiversity while at the same time land rights are preserved and cultural values are maintained?
- Uncertainty: one could argue, that uncertainty is a common companion of most decisions. However, land use decisions depend on a wide range of variables with a comparably high degree of uncertainty and are often long-term and irreversible (especially in the forest sector).

Sustainable land use combines technologies, policies and activities aimed at integrating socio-economic principles with environmental concerns so as to simultaneously:

- maintain or enhance production/services;
- reduce the level of production risk;
- protect the potential of natural resources and prevent degradation of soil and water quality;

- be economically viable;
- and socially acceptable.

The discussion on sustainable land use at global scale raises several new questions than those tackled by the described concepts, for example:

- the ratio of fertile land available in a country and the demand of land based products and related to this context: the unequal distribution of land footprints between industrialized and developing countries;
- role of and rules for international trade of commodities from agriculture and forestry;
- leakage effects, not only in terms of land taking in other countries to meet domestic demands but also the «export» of negative social and environmental impacts to other countries and the import of virtual water;
- the question of foreign investment in land and the consequences for land access, ownership and distribution (land concentration).

The central idea of this is to agree at a multilateral level to halt overall land degradation by avoiding degradation, where possible and to restore land where degradation cannot be avoided (off-setting).

While the land restoration component might resemble the investments in natural capital, which is a key aspect in strong sustainability, the possibility to compensate for a loss in natural capital with degradation in one place and restoration in another objects in two ways: firstly, a full substitution of the quality of natural capital is assumed and secondly, the amount of natural capital was not increased. In principle, a zero net degradation goal could be compatible with strong sustainability as it implies a certain amount of natural capital (undegraded land), which has to remain constant. However, within the concept it is not yet clear, when a piece of land can be considered «degraded» or «restored» and where a respective reference point could be set. Hence, for determining if natural capital is kept constant under the zero net land degradation goal, a desired reference condition for the land would have to be defined. Moreover, it has to be considered that degradation is a relative term describing a process rather than a status, which implies a temporal dimension. How, for example, should a process be judged, in which a piece of land faces (a certain level of) degradation over a certain period of time, when it is left for regeneration at a later stage - not to mention the huge effort of measuring and balancing such processes.

References.

1. Daly, H. E. (1997): *Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development*. Beacon Press.
2. Panell, D.J. and S. Schilizzi (1999): A sustainable agriculture: A matter of ecology, equity economic efficiency or expedience? *Journal of Sustainable Agriculture*, 13(4), 57-66.

ЗМІСТ

<i>Яцух О.О.</i> Податкова політика в аграрному секторі економіки: зміни та перспективи розвитку	3
<i>Яворська Т. І.</i> Проблеми розвитку молочного скотарства у сільськогосподарських підприємствах Запорізької області	6
<i>Прус Ю.О.</i> Аспекти методики аналізу економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції в умовах прибутковості та збитковості	9
<i>Воронянська О.В.</i> Концепція розвитку зрошеного землеробства і проблеми, пов'язані з ним	12
<i>Почерніна Н.В.</i> Соціальний аспект стратегії розвитку аграрного сектору ...	15
<i>Легеза Д.Г.</i> Проблеми формування оптової торгівлі плодоовочевої продукції	17
<i>Синяєва Л.В., Ярчук А.В.</i> Сутність і еволюція формування поняття «якість життя населення»	21
<i>Бочарова Н.О.</i> Сучасні тенденції забезпечення зайнятості в суспільному секторі агровиробництва Мелітопольського району Запорізької області ...	24
<i>Безверхня Ю.В.</i> Розвиток управлінського обліку в умовах глобалізації	27
<i>Ілляшенко К.В.</i> Інформаційне забезпечення обліково-аналітичної діяльності підприємства	30
<i>Бакіна Т.В.</i> Соціальна мобілізація як метод організації громади	32
<i>Захарченко О.Г.</i> Стратегічне управління енергетичними витратами аграрних підприємств	35
<i>Кукіна Н.В.</i> Сучасний стан сільськогосподарського виробництва запорізької області	37
<i>Попова Т.В.</i> Теоретичні засади розвитку неприбуткових організацій: закордонний досвід	40

<i>Речка К.М.</i> Антиінфляційна політика в Україні	43
<i>Вороновська О.В.</i> Облік біоенергетичних активів	45
<i>Голуб Н.О.</i> Проблеми впровадження збалансованої системи показників на підприємстві	48
<i>Демчук О.М.</i> Надходження необоротних активів в бюджетних установах: відображаємо по-новому	51
<i>Єременко Д.В.</i> Особливості організації автоматизації обліку і аудиту	54
<i>Журавльова Т.В.</i> Формування обліково-інформаційної підтримки в сільськогосподарських підприємствах в умовах використання комп'ютерних технологій	57
<i>Котова С.О.</i> Впровадження внутрішнього аудиту в садівницьких підприємствах	60
<i>Кучеркова С.О.</i> Податкові зміни в обліку сільськогосподарських підприємств	63
<i>Левченко О.П.</i> Проблеми формування облікової політики в сільськогосподарських підприємствах	66
<i>Сахно Л.А.</i> Стратегічний аудит	70
<i>Сокіл О.Г.</i> Напрямки підвищення ефективності обліково-інформаційного забезпечення агропромислового виробництва	74
<i>Трачова Д.М.</i> Проблеми обліку й оподаткування аутсорсингової діяльності в форматі фрілансу в Україні	77
<i>Косторной С.В.</i> Оцінка діючої системи оподаткування в аграрному секторі економіки: проблеми та перспективи розвитку	81
<i>Демченко І.В.</i> Стратегічні пріоритети забезпечення фінансової безпеки аграрних суб'єктів господарювання	83

<i>Козут І.А.</i> Підходи до об'єднання територіальних громад в умовах бюджетної децентралізації	86
<i>Осипенко С.О.</i> Розвиток бюджетної децентралізації місцевого самоврядування в Україні	89
<i>Радченко Н.Г.</i> Ринок кредитних послуг для сільськогосподарських виробників та перспективи його розвитку в Україні	92
<i>Рубцова Н.М.</i> Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку ринку агрострахування в Україні	95
<i>Shkan I.O.</i> Modern modes of cashless payments: problems and prospects of implementation	98
<i>Агєєва І.В.</i> Організація ресурсного забезпечення виробництва зерна в Запорізькій області	100
<i>Плотніченко С.Р.</i> Шляхи підвищення продуктивності праці персоналу на підприємствах	103
<i>Андрєєва Л.О.</i> Удосконалення методичного забезпечення стратегічного планування діяльності підприємства	106
<i>Болтянська Л.О.</i> Перспективи функціонування ринку плодової продукції .	109
<i>Власюк Ю.О.</i> Удосконалення збутової діяльності сільськогосподарських підприємств	112
<i>Завадських Г.М.</i> Діяльність агрохолдингів в Україні	114
<i>Лисак О.І.</i> Використання когнітивного моделювання в дослідженні процесу відтворення трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств .	117
<i>Redchenko G.P.</i> Higher education institution image management	120
<i>Тебенко В.М.</i> Створення та використання передових технологій та об'єктів права в Україні	122
<i>Колокольчикова І.В.</i> Міжнародні аспекти діяльності сільськогосподарських підприємств	125

<i>Сокіл Я.С.</i> Проблема формування вибору сучасного споживача в інтернет-просторі	128
<i>Куліш Т.В.</i> Розвиток інфраструктури аграрного ринку України	130
<i>Шквиря Н.О.</i> Аналіз споживчої поведінки та переваг на ринку біопалива ..	133
<i>Шевчук О.Ю.</i> Формування конкурентних переваг товаровиробників відповідно до вимог світового аграрного ринку	136
<i>Якунічева А.Ю.</i> Механізм функціонування системи дорадчих послуг для аграрних підприємств	139
<i>Кравець О.В.</i> Оптимізація структури посівних площ підприємства	142
<i>Prus Yu.O.</i> Towards a definition of sustainable land use	144

Таврійський державний агротехнологічний університет

Проблеми та перспективи сталого розвитку АПК

Матеріали
міжнародної науково-практичної конференції

м., Мелітополь, 7-14 квітня 2015 року

Том 3
Економічні науки

Відповідальний за випуск – к.е.н., доц. Прус Ю.О.

Підписано до друку 10.06.2015 р. друк Rizo. Друкарня ТДАТУ.
600x84/16. Папір офсетний. Тираж 50 прим.

Видавництво ТОВ "НВК"ІНТЕР-М"

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи 33 №26, від. 23.06.2008р.
69014, м. Запоріжжя, вул.Карпенко-Карого, 5-А/28
тел. 061-213-20-72. www.inter-m.com.ua